

Franca Zambonini

**TEREZA
DE CALCUTTA**
Creionul lui Dumnezeu

Franca Zambonini

TEREZA DE CALCUTTA

Creionul lui Dumnezeu

Imprimatur:
18 septembrie 2003
Ioan ROBU
Arhiepiscop de București

Traducerea a fost făcută după originalul
„Teresa di Calcutta - la matita di Dio”

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ZAMBONINI, FRANCA

Tereza de Calcutta - creionul lui Dumnezeu /
Franca Zambonini ; trad.: Cristina Grigore. - București :
Editura Pauline, 2003
ISBN 973-8380-24-3

I. Grigore, Cristina (trad.)

Lector Mihaela Voicu

Toate drepturile rezervate
PAOLINE Editoriale Libri

© FIGLIE DI SAN PAOLO, 1992
Via Francesco Albani, 21 - 20149 Milano

© Fundația „Fiicele Sfântului Paul”
Str. Șt. Negulescu, 18 - Sector 1
011653 BUCUREȘTI
Tel 021/3123551
e-mail: pauline@fx.ro

Tiparul executat la
S.C. DON STAR S.R.L. Galați
Str. 1 Decembrie 1918, Nr. 23
Tel/Fax: 0236/492587

*«Ceea ce facem este mai puțin
decât o picătură într-un ocean.
Dar fără acea picătură,
oceanului i-ar lipsi ceva».*

*«Eu sunt un creion în mâinile
lui Dumnezeu.
El scrie ceea ce vrea».*

Maica Tereza

Desen de Stefania Bongiovanni

Prefață

Această carte a apărut dintr-o neascultare. Maica Tereza nu vrea să se scrie despre ea, ci despre oamenii ei. Our people, spunea ea, oamenii noștri, și prin ei înțelege săracii. Nu am ascultat de ea, relatând mai ales poveștile sale. Contez pe faptul că mă va ierta, cu aceeași răbdare cu care m-a primit mereu, chiar dacă, așa cum repetă cu ironie, «preferă mai degrabă să spele un lepros decât să vorbească cu un jurnalist».

Le sunt recunoscătoare persoanelor care au acceptat să-mi povestească despre Maica Tereza. Părintele Celeste van Exem, îndrumătorul ei spiritual, bătrân și bolnav, s-a supus osteneții amintirilor în lungi conversații în zădăful după-amiezilor din Calcutta. Michael Gomes, funcționarul la guvern care i-a oferit prima găzduire, mi-a deschis casa lui cu ospitalitatea de odinioară. Sora Dionisia, misionara din periferiile Calcuttei, a acceptat cu bucurie să o încurc în munca ei o zi întreagă. John Raju, leprosul din colonia din Titagarh, m-a primit cu încredere, iar soția lui, Agnes, mi-a oferit tot ceea ce aveau, lapte de la capra lor. Monseniorul Henri D'Souza, arhiepiscopul de Calcutta, m-a ajutat să înțeleg «scandalul» din India. Sora Rosario O'Reily, profesoară la colegiul din Entally, a evocat din nou pentru mine perioada în care lucra acolo Maica Tereza. Părintele Zef Plummi, fratele franciscan din Tirana, întors după 23 de ani de muncă forțată, mi-a dat mărturie despre persecuția care a distrus orice urmă de religie în țara Maicii Tereza. Soții Glystina și Tolo Zhupa, din Tirana, mi-au relatat despre prietenia lor cu mama și sora Maicii

Tereza. Age Bojaxhiu Guttadauro Mancinelli, unica nepoată a Maicii Tereza, a adunat pentru mine poveștile de familie, trecând peste discreția lesne de înțeles. Doctorul Vincenyo Giulio Bilotta, cardiologul Maicii Tereza, mi-a facilitat multe întâlniri cu renumita sa pacientă. Și apoi le mulțumesc pentru mărturiile lor părintelui Leo Maasburg, capelanul din timpul cutremurului din Erevan; lui Gjon Sinishta, administratorul universității din San Francisco; familiilor Maria Luisa și Massimo Croce, Sandra și Lorenzo Forzini, părinții adoptivi ai copiilor Maicii Tereza; și tuturor misionarelor Carității care mi-au dăruit din timpul lor, mereu disponibile și zâmbitoare.

F.Z.

Introducere

Sari-ul alb cu trei dungi albastre pe margine, o cruce pe umărul stâng, un pulover gri pentru locurile friguroase, o geantă din pânză cu mânere de lemn, sandale uzate ca și picioarele ei goale.

Astfel a apărut Maica Tereza de Calcutta la Oslo pentru a primi premiul Nobel sau la New York pentru a deschide casa bolnavilor de Sida; pe podiumul de la ONU sau printre ruinele din Beirut; în timp ce ține de mână un copil sau în timp ce papa o ține de mână. O sută de mii de fotografii ne-au arătat-o mereu aceeași, în periferiile lumii ca și în palatele celor puternici.

Există un portret al Maicii Tereza de când avea 15 ani, în 1925, când era doar Agnes Bojaxhiu, iar în familie era chemată cu numele de alint Ganxhe, care în albaneză înseamnă *boboc*. E cu sora ei Age. Cele două fete seamănă mult, cu ochii veseli, cu frunți înalte, nasuri mari. Sunt îmbrăcate în costumul național albanez, cu cămășuță brodată și pantaloni în stil turcesc. Țin o mână în șold și capetele apropiate. După jumătate de secol, în 1975, *Time* le-a dedicat coperta. Cu titlul *Sfinte vii*, Maica Tereza este reprezentată cu un chip plin de riduri, în care se afundă ochii mici și buzele strânse. Părul este acoperit de o parte din *sari* transformat în vâl. Este deja o icoană a sa.

Între cele două portrete sunt decenii de privațiuni și eforturi neomenești care au transformat-o în simbolul pietății universale. A devenit specialista rănilor, ajutorul de urgență

în dezastrele lumii. Definește munca sa drept «iubire în acțiune». Sau: «Ceva frumos pentru Dumnezeu». Misiunea ei este strada. Revoluția ei a început când a cules un muribund de pe trotuarul din Calcutta, frângând un tabu milenar în India oamenilor paria și trezind conștiința unui popor fatalist. Mai târziu a dus viziunea sa pe toate continentele.

Trăiește obsedată de săraci, cu înțelepciunea săracilor. Călătorește prin lume fără să vadă în jurul ei altceva decât ceea ce are legătură cu sărăcia. E în avion, iar vecinul de loc îi arată frumusețea unui lac, care se întinde sub aripile avionului. Strânge mâinile la piept: «De-aș putea lega acest lac ca să-l duc în Etiopia care moare de sete!».

În secolul materialismului ateu îl arată pe Cristos drept călăuză și scop. Unui jurnalist american care, văzând-o spălând un om acoperit de plăgi, exclamă: «Eu nu aș face-o nici pentru un milion de dolari», îi răspunde ironic: «Nici eu». Celor care o critică pentru că se limitează la bandajarea rănilor lumii în loc să lupte pentru a o schimba, obiectează: «Schimbați-o voi. *Între timp*, eu îi vin în ajutor».

Povestește episoade înfiorătoare și edificatoare: «Am adunat un om de pe stradă, și era mâncat de viu de viermi și nimeni nu se putea apropia de el, atât de urât mirosea. L-am curățat și el mi-a spus: „De ce faci asta?”. I-am răspuns: „Pentru că te iubesc”».

Nu acceptă ca ordinul ei să fie catalogat printre ordinele pioase care acordă asistență sau printre instituțiile umanitare: «Noi nu suntem asistente sociale. Noi căutăm să trăim o viață de contemplație. Îl contemplăm pe Isus în euharistie și pe Isus în săracul abandonat de toți».

Face gesturi care sunt împotriva curentului și care adesea provoacă scandal. Trăim cu frica de boală, negăm moartea. Ea aleargă după bolile cele mai respingătoare, lepră, dizenterie,

Sida. Ne înconjurăm de obiecte scumpe și inutile, casele noastre sunt pline de aparate electrocasnice. Ea le cere surorilor ei să scoată afară la poartă frigiderule și aspiratoarele și covoarele unei case pe care a primit-o în dar prin donațiile catolicilor americani. În societatea risipei, consideră munții de resturi menajere care sufocă metropolele noastre drept blestem împotriva acelor care sunt lipsiți de toate. Acuză: «Sărăcia nu a fost creată de Dumnezeu. Am provocat-o noi, eu și cu tine, prin egoismul nostru».

Propovăduiește forța rugăciunii: «Cel mai important lucru e să te rogi, să te rogi, să te rogi». În fața dificultăților, le cere alor ei să spună un „Bucură-te, Marie” în fiecare dimineață. Atâtea „Bucură-te, Marie” pot rezolva orice. «Pune laolaltă pânzele de păianjen și vei opri tigru!», spune un proverb indian. Suntem înconjurați de tehnologie, iar ea rămâne la ce este manual, ca superioara unei mănăstiri medievale: în fiecare dimineață, în casa mamă din Calcutta, surorile ei umplu rezervorul de apă de la etajul trei cu căldări cărate pe scări, când ar fi de ajuns să se monteze un furtun. În zgomotul vieții moderne, ea alege tăcerea, ca în mănăstirile benedictine: «Arborii, florile, iarba cresc în tăcere. Stelele, soarele, luna se mișcă în tăcere. Tăcerea ne oferă o modalitate nouă de a privi lucrurile». În epoca gigantismului, îi plac lucrurile mici: «Nu contează cât facem, ci câtă iubire am pus în ceea ce facem. Lucruri mici cu o iubire mare».

Fără să aibă deosebite daruri oratorice, încântă tinerii de pe stadioane, experții din congresele internaționale, profesorii în aulele universităților, politicienii din parlamente. Nu pregătește o schiță pentru discursuri, nu urmărește o ordine, dar are un secret: «Pentru mine e un martiriu să vorbesc în public. Închid ochii și fac astfel...», și cu degetul mare își face un mic semn al crucii pe buze. Ioan Paul al II-lea a însărcinat-o cu relațiile

publice din Biserică atunci când a spus: «Dumneavoastră puteţi merge acolo unde eu nu pot. Mergeţi şi vorbiţi în numele meu».

Chiar şi numai prezenţa ei devine un mesaj. Ea însăşi este Cuvântul. «Ceea ce sunteţi provoacă atâta zarvă încât nu reuşesc să ascult ceea ce spuneţi», după cum scria Walt Whitman. Suportă cu sacrificiu povara renumelui, dar culege avantajele acestuia: «Pentru fiecare fotografie pe care mi-o faceţi, se salvează un suflet». Are inteligenţa supremă, aceea a inimii. Apare în ceremoniile oficiale pentru a primi premii, diplome, cecuri importante, iar contrastul dintre ea şi ceilalţi este mereu impresionant. Pe de o parte, domnii puterii şi ai succesului, piepturi late îmbrăcate în negru, glasuri fără urmă de ezitare, discursuri seci într-o retorică oficială. Pe de altă parte ea, cocoşată de artrită, cu capul aplecat, cu câteva cuvinte esenţiale. Nu are putere, dar obţine ceea ce are nevoie, şi nu se lasă dominată de nimeni. Ştie să fie inflexibilă şi curajoasă, spune «nu»-uri definitive şi «da»-uri totale. Nu se teme de risc sau de faliment: «Sunt un creion în mâinile lui Dumnezeu. El scrie ceea ce vrea».

Trupul de peste optzeci de ani este extrem de slăbit din cauza privaţiunilor, inima bolnavă are nevoie de *pace-maker*, şi totuşi energia ei istoveşte pe cel care-i stă alături. Nu mănâncă şi nu bea nimic în afara mănăstirii, chiar şi atunci când întreprinde călătorii foarte lungi, şi nu primeşte nimic în locuinţele pe care le vizitează: «Din respect pentru săraci». Se hrăneşte cu orez şi legume, bea apă sau doar ceai, nu doarme mai mult de trei ore pe noapte, sustrăgând odihnei timpul pentru «a munci, a se gândi la surori, a răspunde la scrisori, a decide ce este necesar». Are un chip sever, dar când ridurile i se întind în zâmbet răspândeşte lumina harului. Este o mistică, o contemplativă. Şi totodată un *manager* genial.

Prestigiul și figura internațională îi deschid toate porțile, acum. Dar a început cu cinci rupii. Din țiganca lui Dumnezeu, a devenit industriașul carității. Prin mâinile ei trec miliarde. Nu permite nimănui să adune fonduri în numele ei. Nu cere, așteaptă. Dar cere ca banii primiți să nu fie din prisos. Darul trebuie «să doară», pentru ca donatorul să se poată edifica înainte de toate pe sine.

Din familia de comercianți albanezi a moștenit intuiția administrativă; din țara de adopție, India, a învățat un fatalism sfânt: «Noi facem totul pentru Domnul. Îi revine lui să se îngrijească de noi». Răspunde astfel și acelor care o întreabă ce se va întâmpla cu ordinul misionarelor Carității după moartea ei: «Dacă este opera lui Dumnezeu, se va îngriji el. Altfel, e mai bine să dispară».

Întâlnești misionare ale Carității la Calcutta, la Manila, la Roma, la Melbourne, la Londra, la New York, la Moscova... Nu sunt multe, mai puțin de trei mii în întreaga lume, dar sunt foarte vizibile pentru că, asemenea Maicii Tereza, nu lasă să crească iarba sub picioarele lor și umblă toată ziua în căutare de săraci, recită rozariul în timp ce merg pe stradă. Maica Tereza le învață: «Să vorbim puțin, când intrăm în casa unui sărac să luăm mătura și să începem să facem curat». Le educă întru bucuria evanghelică: «Nu vreau să faceți minuni cu obrăznicie. Prefer să faceți greșeli cu gingășie». În capelele semănate prin lume, lângă crucifix apare mereu un înscris, în limba locală: «Mi-e sete». Cuvintele lui Isus de pe cruce sunt manifestul ei.

În evanghelia după Luca este un fragment: «Când dai un ospăț, invită-i pe cei săraci, infirmi, șchiopi, orbi și vei fi fericit, pentru că ei nu pot să te răsplătească, dar vei fi răsplătit la învierea celor drepti».

Maica Tereza de Calcutta i-a invitat la ospățul său pe aceia care nu o puteau răsplăti. A spus: «Unii luptă pentru dreptate și pentru drepturile omului. Noi nu avem timp. Sunt prea multe ființe umane care mor de foame sau din lipsă de iubire. În ei, noi îl slujim pe Isus douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru».

NOTĂ BIOGRAFICĂ

Am relatat câteva povești ale Maicii Tereza. Nu pe toate, pentru că ar fi fost necesar un volum de cu totul alte dimensiuni. Doar pe acelea pe care le-am trăit personal, sau care mi-au fost relatate de cei care le-au experimentat personal. Aceasta nu este o biografie și multe evenimente nu urmăresc o ordine cronologică.

Scurta cronologie care urmează va fi așadar utilă aceluia care vrea să se orienteze printre datele vieții Maicii Tereza și ale ordinului misionarelor Carității fondat de ea.

1910 La 27 august se naște Agnes Ganxhe Bojaxhiu într-o familie albaneză la Skopje, astăzi capitala Macedoniei, în fosta Iugoslavie, pe atunci parte din Imperiul otoman. Tatăl, Kole este un comerciant cu carte, angajat în mișcarea de eliberare a Albaniei de sub dominația turcă. Mama, Drane este, o femeie puternică care, după moartea prematură a soțului, îi va crește pe cei trei copii, Lazar, Agnes și Age, îngrijindu-se de educația lor, la un nivel superior mediei celor de vârsta lor, și de instruirea lor religioasă.

1928 La 25 septembrie, la optsprezece ani, Agnes părăsește Skopje pentru a merge la Rathfarham, aproape de Dublin, în Irlanda. A fost acceptată de surorile de Loreto, ramura irlandeză a Institutului Sfintei Fecioare Maria fondat de Mary Ward în 1609. Ordinul trimite misionare mai ales în India. Agnes visează să ajungă în India încă de când a auzit vorbindu-se despre ea de la câțiva misionari iugoslavi.

1928 La 1 decembrie, Agnes, novice cu numele Maria Tereza a Pruncului Isus, pleacă spre India la bordul navei «Marcha», împreună cu colega iugoslavă Betika Kajnc care a luat

numele Maria Magdalena. Debarcă la Colombo la 27 decembrie, iar la 6 ianuarie 1929 începe noviciatul la Darjeeling, la poalele munților Himalaya.

- 1931 La 24 mai depune primele voturi la Darjeeling. Voturile pe viață le va depune la 24 mai 1937. Până la 18 august 1948 va preda geografie și religie fetelor de la colegiul Sf. Fecioară Maria la Entally, Calcutta, devenind directoarea acestuia.
- 1946 În noaptea de 19 decembrie, în trenul care o duce la Darjeeling, simte chemarea pentru cei mai săraci dintre săraci. Este o «vocație în vocație». Se destăinuie îndrumătorului spiritual, părintele Celeste van Exem, și arhiepiscopului de Calcutta, monseniorul Ferdinand Perier. Amândoi o sfătuiesc să aibă răbdare și să fie prudentă.
- 1948 La 7 februarie scrie la Roma, la Congregația pentru persoanele consacrate, pentru a cere permisiunea de a părăsi ordinul de Loreto și de a se dedica indienilor săraci.
- 1948 La 18 august, sosind răspunsul de la Roma, Maica Tereza renunță la veșmântul negru al surorilor de Loreto, îmbracă *sari*-ul alb al indiențelor sărace și părăsește mănăstirea. Pleacă singură la Patna, pentru a face cursuri de infirmieră la spitalul misionarelor doctorițe americane. La Patna rămâne timp de trei luni. Se întoarce la Calcutta, unde este găzduită provizoriu de Micile surori ale săracilor. În decembrie deschide o mică școală la Moti Jheel, unul dintre cartierele cele mai mizerabile din Calcutta.
- 1949 La 6 februarie se mută într-o cameră oferită de familia Gomes, la numărul 14 de pe Creek Lane. Este singură. La 19 martie, sărbătoarea sfântului Iosif, sosește prima discipolă, o elevă a ei din Entally, bengaleză Subashini Das, care va lua numele ei de botez și se va numi sora Agnes.

- 1950 La 7 octombrie este aprobată instituirea, la Calcutta, a congregației misionarelor Carității. În anii următori apar inițiativele cele mai celebre: Nirmal Hriday, Casa muribunzilor; Shishu Bhavan, Casa copiilor; Shantinagar, Orașul leproșilor.
- 1960 În octombrie Maica Tereza părăsește India pentru întâia oară. Sosise aici cu 23 de ani în urmă. Merge în America, invitată la un congres. Înainte de a se întoarce la Calcutta, se oprește la Roma, unde cere de la Ioan al XXIII-lea, prin cardinalul Gregorio Agagianian, aprobarea congregației cu titlul de drept pontifical. La Roma îl întâlnește pe fratele ei Lazar, pe care nu-l văzuse de când avea optsprezece ani.
- 1965 La 1 februarie congregația misionarelor Carității devine de drept pontifical. Acum Maica Tereza poate deschide case în afara Indiei.
- 1965 La 26 iulie inaugurează casa de la Cocorote, în Venezuela. Este prima dintre cele 443 de case răspândite în 95 de țări.
- 1979 La 10 decembrie primește la Oslo premiul Nobel pentru pace. Este cel mai prestigios din sutele de premii, distincții, titluri academice *honoris causa* pe care le-a primit.
- 1990 În martie, după crizele de inimă, care în luna octombrie a anului precedent au provocat temeri pentru viața ei, constrângând-o la o perioadă îndelungată de internare în spital, Maica Tereza îi prezintă papei demisia din funcția de superioară generală. Dar Capitulul general al Ordinului, la 8 septembrie 1990, o realege în unanimitate și Maica Tereza acceptă încă o dată funcția.
- 1991 La 31 martie, de Paști, Maica Tereza inaugurează catedrala din Tirana, care în timpul dictaturii lui Enver Hoxha fusese transformată în cinematograf. Deschiderea a trei case în Albania, țara unde s-a născut, încununează unul din visele vieții sale.

- 1994 În august scrie un mesaj adresat puternicilor lumii reuniți la Cairo pentru Conferința mondială a ONU despre *Popoare și dezvoltare*. Este un apel insistent împotriva avortului, în numele dreptului la viață.
- 1995 În septembrie, cu prilejul celei de-a patra Conferințe mondiale a ONU despre femei care a avut loc la Pechin, trimite participantelor un mesaj în apărarea maternității.
- 1996 Se agravează condițiile sale de sănătate deja precare. Este internată în spital de trei ori în cursul acestui an. La 29 noiembrie este operată pe arterele coronariene. Înainte de operație le spusese medicilor: «Lăsați-mă să mor ca săracii. Nu vreau îngrijirile pe care ei nu le pot avea». Acceptă atunci când este asigurată că spitalul o îngrijește gratuit. La sfârșitul lunii decembrie, își dă demisia din funcția de superioară generală a Misionarelor Carității.
- 1997 La 20 ianuarie se reunește Capitlul general al Ordinului pentru a o alege pe noua superioară generală. La 13 martie este aleasă sora Nirmala Joshi, în vârstă de 63 de ani, o indiană ce s-a convertit de la hinduism la catolicism. Maica Tereza declară: «Acum sunt fericită. Dar nu ies la pensie. Am încă multe de făcut».
- 1997 La 5 septembrie 1997, la ora 21,30, Maica Tereza moare la Calcutta în urma unui stop cardiac. După funeraliile de stat, celebrate la 13 septembrie, este înmormântată în capela de la parter a Casei din Lower Circular Road.

PRIMA IUBIRE

Abia se întredeschide ușa de la Nirmal Hriday și un damf de creolină îți taie respirația. Este Casa muribunzilor, aflată în cartierul Kalighat. Kali este zeița neagră a hinduismului, și aici se înalță templul ei, antic și venerat; *ghat* este locul incinerărilor. Rugurile se află la câțiva pași, pe malul fluviului, iar din ele se înalță mirosuri ce rămân în aer în Calcutta toată dimineața împreună cu parfumurile ghirlandelor îngrămădite de pelerini la picioarele zeiței. Pentru o clipă, mirosul dezinfectantului predomină asupra tuturor celorlalte.

Apare o misionară a Carității. Îi întind recomandarea din partea Sr. Michael Joseph, superioara Casei mamă. Misionara o citește și mă lasă să intru. Este foarte tânără și expeditivă. «Puneți-vă lucrurile aici». Îmi pun geanta în dulăpior, mă întorc și a și dispărut.

«Bine ați venit în Casa muribunzilor, prima iubire a Maicii Tereza», spune o inscripție de pe perete. Tăcerea și penumbra sunt de mormânt. O lumină palidă pătrunde printre gratiile cu ornamente, ochii se obișnuiesc, și atunci îi văd. Muribunzii zac în paturi mici de fier, două rânduri laterale pe postamente de ciment mai înalte, un rând pe mijloc pe podeaua mai joasă.

Un voluntar cu barba roșcată înmoaie în lapte bucăți mici de pâine și le strecoară într-o gură știrbă. Un frate misionar mută cu două cârlige de fier patul în care zace o mână inconsistentă de oase acoperite de cearșaf. O soră ghemuită oblojește niște răni mânuind pensete și vată îmbibată într-un

dezinfectant roșu. Totul se desfășoară cu calm și delicatețe, iar atmosfera este extrem de tristă. Nenorociri de neînchipuit au făcut ca ființe umane să moară aici, cu pielea întinsă pe oase, cu gurile deschise căutând aer, cu tendoanele gâtului încordate, cu privirile pierdute. Muribunzii sunt sacri pentru toate religiile. Aici pot să treacă spre lumea cealaltă consolați de mâini prietenoase, binecuvântați cu un semn al credinței lor. Hindușii primesc printre buze o picătură din apa Gangelui. Musulmanii ascultă un verset din Coran. Creștinii sunt unși cu ulei sfințit. Pentru cei care nu cred în nimic, chipul unei misionare a Carității, aplecată asupra lor, mărturisește iubirea lui Dumnezeu față de toate creaturile sale.

Maica Tereza a povestit deseori cum a adunat de pe stradă pentru prima oară o femeie muribundă, cu trupul mâncat de șoareci și furnici. A luat-o în spate și a dus-o la spitalul cel mai apropiat. Spitalul refuza să o primească. Atunci Maica Tereza a rămas în picioare la intrarea spitalului, inflexibilă, provocatoare. Până ce au primit-o. Apoi a decis că, până și în infernul din Calcutta, ființele umane aveau dreptul să moară cu demnitate.

A mers la șeful Poliției sanitare a municipiului ca să ceară un loc în care o ființă umană să poată muri cu demnitate. Doar un loc. De restul s-ar fi ocupat ea și surorile ei. Comisarul era doctorul Ahmed. Când Maica Tereza cere ceva nu poate fi refuzată. Doctorul Ahmed i-a propus o clădire aproape părăsită, în vecinătatea templului zeiței Kali, utilizată cândva ca *darmashalah*, adăpost pentru pelerinii zeiței.

Claude Levi-Strauss descrie acel loc într-o pagină din cartea *Tropice triste*. Renumitul etnograf a apucat să-l vadă înainte ca Maica Tereza să-l transforme în Casa muribunzilor: «...un fel de piață acoperită, din ciment, de formă alungită, împărțită

în două, o parte pentru bărbați și alta pentru femei, de-a lungul căreia se află două postamente tot din ciment, care servesc drept paturi; ...și după ce ocupanții se trezesc și sunt trimiși să se prosterne implorând vindecarea de cancer și ulcer, exudat și alte răni, totul este spălat cu jeturi puternice de apă și așternuturile împrăștiate sunt gata să-i primească pe noii sosiți; fără îndoială, niciodată, cu excepția lagărelor de concentrare, ființe umane n-au fost tratate precum animalele la abator».

Era în anul 1952 când Maica Tereza accepta propunerea comisarului Ahmed și intra în posesia *darmashalah*-ului zeiței Kali. După îndelungata părăsire, îl curăță împreună cu un grup de surori și îl botează Nirmal Hriday, care înseamnă, în bengali, Sălașul Inimii Neprihănite, deoarece inaugurarea avea loc în ziua de 22 august, sărbătoarea Inimii Neprihănite a Mariei.

Nu simt neliniște sau teamă cuturei camerei mari ale Casei muribunzilor. Dar aș vrea să nu fiu aici. Sau să plec în vârful picioarelor. Am sentimentul că fac un sacrilegiu oprindu-mă să spionez moartea. O caut pe sora care dispăruse, și o zăresc aplecată asupra unui pat, cu un braț ridicat pentru a ține perfuzorul. Mă privește întorcând capul într-o parte; nu se poate ridica deoarece perfuzorul are furtunul scurt. «Ce să fac?».

Întrebarea mea cred că i se pare nepotrivită. Își înclină capul, cu brațul liber face un gest circular. Traduc: «Uitați-vă pîmprejur, sunt multe de făcut...», și mă simt cuprinsă de panică. Pe perețele din fața mea este agățat un crucifix cu picioarele mutilate. O inscripție spune: *Let My Hands Heal Thy Broken Body*, lasă ca mâinile mele să-ți îngrijească trupul zdrobit.

Doamne, aș vrea să-ți îngrijesc trupul zdrobit. O doresc din tot sufletul, Doamne. Dar pentru aceasta ar trebui să spăl restul

uman ce tremură, să hrănesc gura îmbăloșată, să ating fruntea scaldată de sudoarea agoniei. Eu nu am nimic de-a face cu această anticameră a morții. Am cerut doar să vizitez acest loc.

Ventilatoarele fac să înghețe sudoarea de pe spinare, împrăștie mirosul de creolină. Sora mă ignoră, nici voluntarii nu mă bagă în seamă, ocupați cu treburile lor. Mă grăbesc să-mi iau geanta, o strâng cu putere pentru a-mi recăpăta rolul. Mă aflu aici pentru a privi, nu pentru a munci. Ca ziaristă, nu ca voluntară. Eu nu sunt Sally.

Pe Sally am cunoscut-o azi-dimineață la liturghia din casa mamă din Lower Circular Road. Oricine poate să meargă la liturghia Maicii Tereza, orarul și adresa sunt scrise pe toate ghidurile din Calcutta, alături de cele ale muzeelor și ale locurilor de interes turistic. Taximetristul *sikh* care mă adusese aici, luându-mă de la hotel pe când era încă întuneric, s-a ghemuit apoi în turbanul său pentru a se bucura de un somn suplimentar în timp ce mă așteaptă. Am sunat la soneria de la porțiță și m-am alăturat grupului tăcut ce urca înspre capela de la etajul al doilea. Băieți și fete și câteva perechi de vârstă medie, toți străini, își lăsau încălțăminte pe verandă, intrau desculți în capelă, îngenuncheau pe rogojină alături de rândurile lungi de misionare ale Carității.

Maica Tereza era ghemuită în spate, aproape de ușă, locul ei dintotdeauna. Tot timpul liturghiei rămâne cufundată în rugăciune, mâinile împreunate sprijinite de frunte. Capela lungă și strâmtă este luminată de vreo zece lămpi. Cu cât se face ziuă și lumina pătrunde prin ferestre, Maica se întoarce înspre tabloul cu întrerupătoare aflat lângă ea și de fiecare dată stinge câte două. La *Ite missa est*, le-a stins deja pe toate întrucât, între timp, soarele puternic a invadat capela. Absorbită

în dialogul ei cu Dumnezeu, nu neglijează micile îndatoriri ale vieții cotidiene.

Liturghia s-a sfârșit, ieșim în balcon, iar Maica Tereza mă salută scurt. În grabă, și chiar cu puțină ironie politicoasă, adaugă: «A trebuit să vă treziți de dimineată, nu? Mergeți jos să serviți ceai», și se grăbește spre o pereche de americani în călătorie de nuntă care vor binecuvântarea ei. Surorile sunt deja în curte, își puseseră *sari*-urile în apă cu săpun înainte de liturghie, acum le clătesc, aplecate deasupra căldării proprii, desculțe și cu mânecile suflecate până la cot. Așa fac în fiecare dimineată toate misionarele Carității, în toate casele din lume. Fiecare are două *sari*, și-mi vine în minte vechea zicală a țărăncilor venețiene care purtau cu ele doar două cămăși: «Una-n spate, alta-n traistă».

În vorbitorul din curte ne așteaptă multe ceșcuțe cu ceai deja pregătite, fiecare ceașcă e diferită de cealaltă și câte una e puțin ciobită. E un ceai cald și de culoare închisă, fără zahăr, și fără lapte sau lămâie, după obiceiul anglosaxon. «Aranjează stomacul», îmi spune tânăra de lângă mine. E Sally, irlandeză, profesoară la gimnaziu. În fiecare an își petrece vacanțele la Calcutta, voluntară în Casa muribunzilor. De data aceasta a obținut șase luni de întrerupere a activității. Le-a consumat pe toate? «Le-am consumat? Le-am câștigat», mă corectează ea. E puțin tristă, săptămâna viitoare se va întoarce în Irlanda. Îmi sugerează: «Veniți la Kalighat, astăzi va fi o zi liniștită deoarece curățenia generală am terminat-o ieri. Cereți permisiunea sorei Michael Joseph».

Pe Lower Circular Road zgomotul traficului nu-l împiedică pe *sikh*-ul meu să tragă un pui de somn. Ca să-l trezesc trebuie să-l zgâlțâi, și are încă ochii aproape închiși când mă lasă la Kalighat, în fața templului zeiței Kali. Templul se înalță în centrul unui patrulater de clădiri, ascuns de turlile rotunjite ca

toate sanctuarele vechii arhitecturi bengaleze. De jur împrejur, Kalighat este un caravanserai în aglomerația dimineții.

Caprele mănâncă pe grămezile de gunoi, corbii stau cocoțați pe prăvălioare de mărimea unor cutii, copiii se joacă șotron sărind cu amândouă picioarele în căsuțele desenate pe pământ cu creta. Abia cobor din taxi și sunt asaltată de vânzătorii de ghirlande de hibiscus și de statuete negre ale zeiței; de vânzători de legături de frunze cusute împreună pe o felie de castravete; de cerșetori care-și arată brațele schiloade și plăgile pentru a cere pomană; de adolescenți care cunosc puțin engleza și se oferă drept călăuze. Mica mulțime insistentă îmi taie respirația.

Cu ajutorul taximetristului, înarmat cu autoritatea sa de *sikh* și cu o statură impunătoare, reușesc să scap. Dar e abia opt, un anunț de pe poarta Casei muribunzilor roagă să se aștepte ora nouă înainte de a suna. Am timp să-i arunc o privire zeiței Kali. În curtea interioară a templului zăresc o mare statuie, asediată de credincioșii care se împing pentru a o atinge. Zeița are fața pictată cu negru, limba roșie atârând, al treilea ochi pe frunte și patru brațe: o mână ține un pumnal, o alta ține capul însângerat al unui gigant, celelalte două sunt ridicate pentru a-i binecuvânta pe credincioși. La gât are atârdate o cunună de șerpi și alta de cranii.

Un domn respectabil, cu haină albă de brahman, vine în întâmpinarea mea, se prezintă politicos și mă întreabă dacă-mi poate fi de folos cu vreo explicație.

«Mă numesc Manih Chatterjii, sunt preot al acestui templu, cel mai vechi din Calcutta, inima hinduismului. Kali este Marea Mamă, zeița puterii, a creației, a distrugerii și a conservării. Distruge răul, conservă viața. Este numită și *Durga*, care înseamnă Inaccessibilă. Celebrăm sărbătoarea ei de la 10 la 20 octombrie, și se numește *Kali puja*. Fiecare hindus trebuie să facă un pelerinaj la acest sanctuar cel puțin o dată în viață.

Calcutta își datorează numele zeiței Kali. Kali-kuta, locul lui Kali. Se poate intra în templu numai cu stomacul gol și după ce ne-am spălat. Iată de ce la această oră de dimineață este deja atât de multă lume. Dumneavoastră, *memsahib*, nu puteți intra acum. Presupun că ați servit micul dejun și nu v-ați supus spălării rituale.

Reveniți mâine, fără să fi mâncat. Veți face abluțiunile în piscina din spatele templului. După vizită, vă veți putea potoli foamea cu dulciurile noastre din lapte condensat, făină și zahăr, le spunem *fedda*. Veți putea cumpăra de asemenea aceste frunze desenate cu pată portocalie, la fel cum are Kali. Femeile căsătorite și-o desenează pe frunte, și înseamnă: Viață lungă cu soțul meu. Îi veți putea oferi lui Kali o cunună de hibiscus, roșu este culoarea pe care o folosește când distruge diavolii răului. Dar nu trebuie să le miroșiți deoarece acel parfum îi aparține zeiței.

Acum veniți, vă voi arăta bucătăriile noastre, unde pregătim zilnic cinci sute de porții pentru săraci. Mă aștept ca dumneavoastră să lăsați o ofertă pentru săracii noștri. Da, înțeleg, dumneavoastră sunteți creștină. Noi suntem prieteni cu creștinii. Păstrăm relații de bună vecinătate cu surorile Maicii Tereza care lucrează în această clădire. La revedere. Pe mâine».

Așa s-a făcut nouă, am bătut la poarta din Nirmal Hriday, am fost luată drept voluntară, am simțit rușine și remușcare. Mă învârt acum prin camera mare a femeilor, imobile în pătuțuri, înconjurată de munca liniștită plină de zel și a misionarelor în *sari*, a fraților laici în cămăși albastre, a voluntarilor și voluntarelor cu șorturi în pătrățele verzi. Întreb de Sally, profesoara irlandeză. Trebuie să fi ajuns. «Era aici mai devreme», îmi spune o voluntară îngenunchată ștergând

cu cârpa pe jos. De după o perdea se aude vorbărie, dar atât de încet încât pare un piuit. Trag perdeaua și o văd pe Sally.

Cu un burete săpunat, spăla trupul unei bătrâne firave ca o pasăre fără pene, omoplații proeminenți seamănă cu degetele mari de la picior. Sally o spală cu gesturile hotărâte ale unei mame care-și spală pruncul, și din când în când îi vorbește, în engleză, bătrânica răspunde în hindi, și cum fac de se înțeleg nu știu, și nici nu reușesc să-mi imaginez ce pot să-și spună. A scris Maica Tereza: «La Nirmal Hriday nimeni nu a murit descurajat, disperat, alienat, fără hrană, fără iubire. Iată de ce cred că e casa cea mai prețioasă din Calcutta. Le dăm săracilor ceea ce cer, conform credinței lor. Unii cer apă din Gange, unii apă sfințită, unii un cuvânt sau o rugăciune. Unii cer doar un măr, o bucată de pâine, o țigară. Alții vor doar să aibă pe cineva aproape. Noi îi ajutăm să se împace cu Dumnezeu. Trăim încă pentru ca ei să poată muri și ajunge în adevărata patrie, după cum e scris în carte, fie ea cartea hindușilor, a musulmanilor, a budiștilor, a catolicilor, a protestanților și a oricărei alte credințe...».

Capela Casei muribunzilor e pe acoperiș; de pe terasă se văd pelerinii zeiței înghesuiți în curtea interioară. Rumoarea din caravanserau urcă până aici, împreună cu zăpușeala care se ridică. Capela mă primește ca un refugiu de prospețime și tăcere. La dreapta altarului este atârnat un crucifix deasupra căruia stă scris: «Mi-e sete».

Ți-e sete, Doamne, și eu nu ți-am dat să bei.

DINCOLO DE ORICE ZID

Există mereu un zid în Calcutta. Îi separă pe săraci de bogați, pe bolnavi de sănătoși, pe cei de pe trotuar de cei din birouri și șantiere. În nici un alt loc ca în Calcutta, spunea Kipling, «palate și cocioabe - mizerie și orgoliu - una lângă alta - se ignoră reciproc».

Am văzut zidul sanitar care închide coloniile de leproși. La Titagarh, una dintre aceste colonii, o mamă striga la cei doi copii ai săi, amândoi goi, cu capetele rase și cu picioarele în canalul din drum, să nu meargă în «pericol»: dincolo de zid era gardianul și i-ar fi amenințat cu bastonul său lung de bambus.

Am trecut de zidul care înconjură palatele *maharajah*-ilor și *rajah*-ilor, foști principii domnitori de religie hinduistă, și a *nawab*-ilor și *nizam*-ilor, foști principii domnitori de religie musulmană. La recepția lui Maharani, care-i primește pe musafiri în *sari* de șifon roșu cu margini aurite, mă plimbam sporovăind cu un pilot de avioane Mig din armata indiană: iar un servitor în livrea portocalie, cu pene verzi pe turbanul galben, ne urma oferindu-ne un vas mic de argint pentru ca cenușa de la țigările noastre să nu cadă pe gazonul englezesc.

Am trăit și eu înlăuntrul zidului indiferenței, care te constrânge să-ți ții ochii, urechile, nasul și gura închise dacă vrei să supraviețuiești în orașul cu trei mii de baracamente. Cine se naște în Calcutta, învață de mic să se apere astfel. Într-o dimineață am întâlnit un copil cu o jachetuță albastră și papion galben, mergea la școală urmat de un servitor care-i

ducea vioara. Avea părul pieptănat cu cărare și lipit de capul negru ca niște aripi de corb, și mergea pe trotuar făcând slalom printre trupurile întinse, fără să le privească și totuși fără să dea peste ele, călăuzit de un radar instinctiv ca cel al liliecilor.

Și între Maica Tereza și săraci a fost un zid, din momentul când, imediat după depunerea voturilor, a început să predea elevelor de la St. Mary's High School, până când a renunțat la veșmântul negru al surorilor de Loreto, pentru a se îmbrăca asemenea indiențelor din casta cea mai de jos. Cuvântul «zid» revine adesea în discursurile Maicii Tereza: «Surorile noastre trebuie să meargă pe străzi, să ia tramvaiul asemenea celor ca noi, să intre în locuințele celor săraci. Noi nu ne putem închide în spatele zidurilor și să așteptăm să vină săracii să bată la porțile noastre».

I s-a propus să deschidă instituții stabile, precum orfeline, aziluri, spitale, în care surorile ei să fie angajate cu normă întreagă. A răspuns, nu: «Alții pot face această muncă mai bine decât noi. Munca noastră este afară, în afara zidurilor, unde alte congregații nu merg».

Și a adăugat: «Noi suntem oameni ai străzii. Surorile noastre merg și în același timp se roagă. Uneori îmi explică cât timp e necesar pentru a ajunge într-un loc, numărând rozariile: sunt trei rozarii, patru rozarii. Merg atât de repede încât în Calcutta li se spune *surorile grăbite*».

În cartierul Entally, un zid înalt de trei metri desparte parcul liceului St. Mary's High School de cartierul de maghernițe Moti Jheel, o crustă prăfuită de barăci ținute în picioare datorită lutului, paielor și iutei. Poarta care leagă cele două lumi este ornamentată cu stema colegiului: o inimă roșie cu o cruce albă, o altă inimă albă străpunsă de o săgeată roșie. Alb și roșu sunt culorile uniformei elevelor.

În afara porții cu blazon, drumul urcând în curbă este oprit de un veșnic blocaj de circulație, pe care în zadar încearcă să-l degajeze un agent de circulație cu cască colonială, agitându-și bastonașul de trestie. Ricșele alunecă tăcute cu viteză măsurată după vârsta omului-calului gâfâind între bare.

Pe trotuarul care se întinde de-a lungul zidului înalt și gros, un tăietor de lemne este atent la secționarea grijulie a trunchiurilor: scoate scoarța, bucăți de lemn, așchii, rumeguș, și le împarte în patru grămezi, fiecare cu prețul ei, ca să le vândă pentru vetrele pe care cei fără acoperiș gătesc mâncarea pe marginea străzii.

Alături, un băiat taie pe lungime cojile de nuci de cocos, le face fâșii mici, bune pentru a răzui podeaua, ca spălătoare noastre de sârmă. Și în plus mai e un personaj familiar pentru scena din Calcutta: o misionară a Carității a instalat o băncuță pentru distribuirea lunară de clofazimină și ethionamidă leproșilor din cartier, care așteaptă disciplinați în rând. Sora are un pachet cu fișe, le consultă, controlează dozele, înmânează flacoanele.

Dincolo de poartă, în interior, se întinde o bucătică din Irlanda cea verde. În dimineța asta grădinarul probabil că a tuns gazonul cu foarfecele de unghii, a lustruit magnoliile din jurul terenului de *cricket*, și a înmprospătat vopseaua galbenă a micii pagode care găzduiește statuia sfintei Tereza a Pruncului Isus.

Numai corbii interpretează culoarea locală cu strigătul lor fals, corbi indieni care intră în camere și fură tot ce strălucește. Pentru a se apăra, surorile au pus gratii la ferestre. Odată, vântul musonului a rupt un copac, și din trunchiul gol a apărut o comoară de inele și de mici medalii adunată de-a lungul anilor de hoții zburători.

În acest mic paradis, Maica Tereza a lucrat ca profesoară timp de nouăsprezece ani, din 1929 până în 1948. Sora Rosario O'Reilly, cu un puternic chip irlandez luminat de ochi de un albastru smălțuit, are 73 de ani și este singura dintre surorile care mai sunt la Entally și care a cunoscut-o pe Maica Tereza. Pe o băncuță din parc, la umbra unui mango, povestește: În acea vreme...

«În acea vreme, uniforma noastră, a surorilor de Loreto era neagră, cu voal negru. După Conciliu am schimbat-o, este albastră iarna, albă cu voal albastru vara. Ordinul nostru a fost fondat în Anglia de Mary Ward în 1609. Ramura irlandeză a fost înființată în 1821, lângă abația Sfintei Fecioare de Loreto la Rathfarnham, Dublin, de către Teresa Ball, care a trimis primele surori de Loreto în India în 1841. Ne dedicăm învățământului, cu o puternică vocație misionară. Casa noastră generală a fost transferată de la Rathfarnham la Roma în 1976».

O fotografie de grup din anii '30, pe care Maica Tereza a trimis-o mamei sale, surorii Age și mătușii Maria, o arată împreună cu alte călugărițe în salonul mănăstirii din Entally: cu veșminte și voaluri negre, cu mâinile frumos împreunate, cele mai tinere dintre ele în picioare, cele mai în vârstă așezate pe scaune coloniale de nuiele, sub un îngerăș care binecuvântează. Se intuiesc camerele răcoroase, gangurile umbroase, mirosul de mâncăruri bune în sala de mese, toate conforturile unei lumi ordonate și liniștite care se ține cu demnitate departe de zdrențele din Calcutta. Unde sunt muribunzii, leproșii desfigurați, oamenii-gunoaie, copiii-schelete, femeile sleite de puteri ale orașului-coșmar?

Membra albaneză a surorilor de Loreto nu știe încă nimic despre acestea. Abia le-a zărit la sosirea ei, când a debarcat în India la 27 decembrie 1928, după patru săptămâni de călătorie

pe mare alături de două colege, iugoslava Mary Magdalene Kajnic și irlandeza Joyce Berchmans. Astfel descria prima sa experiență indiană într-o scrisoare trimisă revistei misionare iugoslave *Katolicke Misiije* (Misiuni Catolice):

«La 27 decembrie am sosit și ne aștepta domnul Scalon, fratele uneia din surorile noastre. Am observat imediat cu mare uimire viața care se ducea pe stradă (...). Marea majoritate erau pe jumătate goi. Pielea lor strălucitoare și părul creț ieșeau în evidență în soarele arzător. Ne durea inima la vederea oamenilor care trăgeau cărucioarele ca și cum ar fi fost cai. Ne-am hotărât să nu utilizăm niciodată acele vehicule. Dar ce se întâmplă? Tocmai în acel moment domnul Scalon ne-a invitat să ne urcăm într-unul din acele cărucioare. Am rămas paralizate. Ne-am rugat ca greutatea noastră să fie cât mai mică cu puțință (...).»

Primul impact cu India este curând îndulcit. La mai puțin de trei săptămâni de la sosire, la 16 ianuarie 1929, micuța albaneză, care a împlinit de puțin timp optsprezece ani, este trimisă în noviciatul din Darjeeling. Sora Rosario O'Reilly descrie acel loc cu un entuziasm de înțeles:

«Casa noastră de la Darjeeling se află pe o colină acoperită de flori, iar la poale e o grădină atât de luxuriantă încât mulți turiști greșesc și intră la noi în loc să intre în apropiata Grădină Botanică».

Darjeeling este regina stațiunilor montane indiene. Se află la poalele munților Himalaya, înconjurată de parfumate câmpuri de ceai, iar în fundal se înalță piscuri albe de zăpadă în contrast cu albastrul de cobalt al marilor înălțimi. Se ajunge acolo după o călătorie de nouă ore cu un trenuleț vopsit în albastru, o minune a ingineriei feroviare, care urcă din greu pe cea mai înaltă cale ferată din lume, toată numai serpentine și priveliști amețitoare, printre păduri de magnolii și rododendroni.

Orășelul era refugiul de vară al englezilor, care și-au construit aici case de vacanță pentru a scăpa de verile toride din Calcutta, și astfel pare o Londră din epoca victoriană locuită de chipuri orientale. Turiștii aleargă aici pentru a respira aer curat, pentru a vizita Muzeul Himalaya și grădina zoologică care expune panda roșii, tigri siberieni albi și răbdătorul *yak*, boul escalator cu cocoașa sa de grăsime pe gât.

Maestra novicelor era pe-atunci Maica Baptista Murphy, o femeie pricepută, cu un caracter puternic și principii înalte. Știa să le instruiască pe tinere mai întâi la rugăciune și spiritualitate, și apoi la munca de apostolat. Sub îndrumarea ei, Tereza a ajuns la profesiunea primelor voturi la 24 mai 1931. Va depune voturile pe viață la 24 mai 1937.

În registrele noviciatului din Darjeeling, acum păstrate în mănăstirea din Entally, Maica Tereza și-a scris numele de familie în diferite moduri: Bojaotis sau Bojadijevic sau chiar Boyagis. Sora O'Reilly explică această ciudățenie prin dificultatea de a traduce în grafia engleză numele albanez, care, de fapt, în mod corect e Bojaxhiu. «Dar aceste lucruri nu sunt importante», precizează sora Rosario.

Nu-și amintește de Maica Tereza datorită darurilor ei extraordinare, ci mai degrabă pentru că era foarte activă și dăruită: «Nu se menaja, nici în muncă nici în practicile de pietate». Era veselă, mereu gata pentru o vorbă de duh, adesea se apleca de râs. În fața unei dificultăți, le încuraja pe surori cu o vorbă a sa ciudată: «Să rămânem în pace și vom muri în pace». Era și hotărâtă și fermă în ideile sale. A învățat cu o extraordinară ușurință hindi și bengali, după engleza studiată la Rathfarnham. Dădea lecții de hindi surorilor sosite de curând, folosind o metodologie specială: trebuiau să învețe pe dinafară șase fraze pe zi. Preda geografie și catehism elevelor care se pregăteau să devină învățătoare. Când, în 1944,

s-a îmbolnăvit superioara, care se numea Maica Cenacolului, Maica Tereza a avut îndatorirea temporară de a o înlocui ca superioară și directoare a școlii. «Acei ani au fost foarte grei, hrana era raționalizată, iar munca se înmulțea. Maica Tereza, care nu avea o constituție robustă, s-a îmbolnăvit de tuberculoză. De aceea, când am aflat că avea să părăsească mănăstirea noastră pentru a munci pe străzi cu săracii, m-am întrebat dacă fizicul ei ar fi în stare să suporte o viață chinuită și lipsită de toate».

Sună clopoțelul pentru recreație și grupuri de eleve ies în parc. Cele mai mici se iau la întrecere, cele mari se plimbă la braț, în grupuri mici animate de râsete. Colegiul are o mie șase sute de eleve, interne și externe, de la primele clase până la liceu, marea majoritate de religie hinduistă, cu un grup însemnat de catolice și o minoritate musulmană. Uniformele sunt în alb și roșu, culorile stemei congregației. O rochiță roșie cu croială occidentală, cu curea albă, pentru fetele din clasele elementare, cu părul scurt; alb, cu curea roșie și panglici roșii pe codițele negre, pentru cele din gimnaziu; iar cele mari, din cursurile superioare, sunt îmbrăcate în *sari* alb cu margine roșie, cu părul lung desfăcut.

Ultima clasă în care Maica Tereza a predat găzduiește acum clasa a 5-a B, și se află în clădirea mai veche, nu departe de lac. Sora Rosario ne arată băncile noi, dar catedra e cea de odinioară, cu vopseaua puțin scorjită. Este ora de engleză și predă o distinsă doamnă bengaleză, Swarna Datta, foarte mândră că ocupă locul care era cândva al Maicii Tereza: «Premiul Nobel», precizează ea.

Sora Rosario O'Reilly a venit să predea la St. Mary's High School în 1947: un an tragic pentru Calcutta, centru al revoltelor care au precedat independența. Mahatma Gandhi,

Marele Suflet, apostolul nonviolentei, organiza extraordinare greve ale foamei, dovadă a forței paradoxale a unei țări de înfometăți, dar unica armă politică a unui popor lipsit de apărare în fața puștilor englezilor. Calcutta era martirizată de violența extremiștilor hinduiști și musulmani. Ecourile acelor evenimente tragice ajungeau până în lăuntrul zidurilor din Entally. Fetele au organizat greve de protest, surde la apeluri. A intervenit Maica Tereza, cu autoritatea ei. A vorbit cu cele mai înverșunate și a reușit să evite dezordinile, până ce India a obținut independența, la 15 august 1947.

Între timp decizia se maturiza în inima ei. Continua să le predea fetelor, tăcută și supusă regulilor, ea care a făcut o lume întreagă să se vorbească despre ea. Hotărâtă, dar nu rebelă. Dedicată obligațiilor cotidiene, închisă după zidurile confortabile de la Entally, ea care visa la praful de pe străzile săracilor.

A continuat să lucreze la St. Mary's până la 17 august 1948. Pe 18 august a spus adio școlii și congregației de Loreto. Lăsa în urmă siguranța camerei ei monahale, parfumul sălii de mese, răcoarea ventilatoarelor, drăgălășenia elevelor, veselia recreațiilor, râsetele care o făceau să se îndoiaie. Trecea dincolo de zid, păstrând doar numele de Tereza și apelativul Maică, pe care i-l dăduseră de când fusese superioară. Avea 38 de ani. În sfârșit, «a devenit ce era», conform unei expresii a lui Pindar.

Atunci, copilăria și tinerețea la Skopje, pregătirea la Rathfarnham, noviciatul la Darjeeling, activitatea de predare la Entally, întreg trecutul s-a concentrat într-o decizie de o duritate insuportabilă. Un imperativ la care numai un suflet mistic se poate supune fără să tremure.

Femeia care trece dincolo de zid nu cunoaște sentimentalisme, este energică, disciplinată, răbdătoare, chiar

temerară, neconoscându-și poate încă forța proprie, aceea care avea să revoluționeze lumea. Cine a considerat acea trecere o hotărâre pripită sau o dezertare, așteptându-se la o întoarcere rapidă la turmă a oii rătăcite, greșea.

Sora Rosario are o idee a sa despre originile acelei decizii, chiar dacă Maica Tereza a spus mereu că a fost «inspirată de săraci» în timpul călătoriei la Darjeeling în noaptea de 10 septembrie 1946:

«Eu cred că Maica Tereza îi descoperise pe săraci deja mai devreme, când foametea a lovit Bengalul în 1943. În acel an, fetele din familiile bogate care aveau case și proprietăți la Dacca sau în alte localități care nu fuseseră lovite, au părăsit Calcutta. Închizându-se Colegiul, a rămas deschisă școala numai pentru elevele sărace, primite gratuit.

Multe veneau la cursuri cu stomacul umflat din cauza lipsei de hrană. Surorile le dădeau un sandviș, după posibilități. Cred că această situație a trezit în Maica Tereza primul impuls de a se dedica celor săraci. În plus, desigur, a avut vocația în vocație. Dar după mine rădăcinile chemării vin de la acea imensă suferință a cărei martoră fusese în vremea marii foamete».

Cele care au urmat-o pe Maica Tereza în noua sa viață au fost câteva din fostele eleve de la St. Mary's. Sora Rosario a cunoscut multe dintre ele: prima a fost Subashini Das, care a devenit misionară a Carității cu numele de Sora Agnes. Apoi Bridget Francis, Magdalene Gomes, Kiron Dutta... Multe altele le-au ajutat la început, precum Lotika Khatre, care apoi a devenit profesoară la St. Mary's, și Martha Anjos, care a intrat în mănăstirea de Loreto cu numele de Sora Francesca. «Știu că Maica a spus: în inimă, eu țin de Loreto», spune în încheiere Sora Rosario nu fără o fărâmbă de patriotism conventual. «A adăugat că nu ar fi putut privi fața lui Dumnezeu dacă nu ar fi urmat chemarea».

După câțiva ani, o prietenă și colaboratoare americană a Maicii Tereza, Eileen Egan, a avut ocazia să o însoțească într-o vizită pe care a făcut-o fostelor colege de la școala din Entally. Astfel a povestit Eileen în cartea sa *Such a Vision of the Street*: «Maica Tereza păstrează relații de prietenie cu surorile de Loreto. O dată, în timp ce ne întorceam de la Moti Jheel, a dorit să trecem de poarta mare care duce în parcul Entally. Imediat după ce am intrat în clădirea școlii, ne-a alergat în întâmpinare o soră în vârstă, care era acolo deja de vreo zece ani, pe când Maica Tereza era directoare.

Sora s-a arătat imediat fericită că Maica Tereza și-a făcut timp să meargă să le viziteze, cu toate căte avea de făcut. Străbăteam coridorul spre biroul directoarei, care fusese și al Maicii Tereza, și credeam că o podea atât de lucioasă se vede numai în mănăstiri. În acea școală, Maica le învățase pe eleve nu doar materii școlare din programă, dar mai ales iubirea pentru dezmoșteniții pământului. În sacristia capelei impunătoare adusese primul ei *sari*, ca să fie binecuvântat. Aș mai fi rămas cu plăcere în acel loc atât de bogat de amintiri, dar Maica, grăbită ca de obicei, m-a zorit. În timp ce traversam parcul spre ieșire, m-am gândit la cât de mult curaj i-a trebuit pentru a trece definitiv dincolo de acea poartă, într-o seară de august cu zece ani în urmă.

Într-o zi, când a venit vorba din întâmplare despre anii de predare la Entally, Maica mi-a mărturisit: „Elevele mă iubeau și eu le-am influențat în bine. Dar nu mă mândresc cu asta. Și atunci Dumnezeu se sluzea de mine”».

TRENUL SPRE DARJEELING

In India iezuiții sunt prezenți de secole. Cel mai renumit rămâne părintele Roberto de Nobili, mort la 12 ianuarie 1656, care timp de cincizeci de ani a încercat să deschidă Evangheliei poarta lumii hinduiste. Se îmbrăca asemenea unui brahman, distingându-se doar printr-o cruce mică prinsă la piept, respecta obiceiurile indiene, mânca o dată pe zi, orez, lapte și ceva legume, era fascinat de misticismul hinduist.

Mulți iezuiți au ajutat-o pe Maica Tereza când s-a hotărât să părăsească ordinul de Loreto pentru a porni în aventura cu săracii. Pr. Robert Antoine, care mai târziu a devenit capelan la Kalighat, Casa muribunzilor, predă în universitate, le citea studenților din *Mahabharata*, marele poem epic indian sau din *Divina Comedie*, și compunea imnuri bengaleze, scriind cuvintele și acompaniindu-le cu ritmul *tablas*-urilor, tobe locale. Pr. Pierre Fallon, care studia spiritualitatea hinduistă, a fost primul care a aprobat alegerea Maicii Tereza de a adopta *sari*-ul ca uniformă a misionarelor Carității. Monseniorul Ferdinand Perier, Arhiepiscop de Calcutta, care o invita la prudență, dar totodată îi susținea curajul. Pr. Julien Henry, care s-a îngrijit de pregătirea primelor misionare ale Carității. Și Pr. Celeste van Exem, consilierul spiritual al Maicii Tereza.

Pr. van Exem s-a născut la 4 octombrie 1908, și trăiește în India de 52 de ani. Cu ajutorul lui, Maica Tereza a putut înfrunta momentele atât de grele de la început și să întemeieze ordinul surorilor misionare ale Carității. El a scris primul articol despre

munca Maicii Tereza. L-a publicat în ziarul local *Calcutta Statesman*, și a fost pionierul a mii de articole care aveau să însoțească și să consolideze, în toată lumea, faima surorii albaneze devenită indiană.

Pr. Celeste este la pat, în camera lui de la etajul al treilea de la St. Xavier's College, universitatea iezuiților de pe Park Street. Merg la el spre seară. Este ora când Calcutta celor bogați, Calcutta celor cu finanțe mari și computer, face duș pentru a se pregăti pentru serată. Recepția de la care un Vip nu poate lipsi în seara aceasta este oferită de Ajit Kerkar, *chairman*-ul de la Taj Group of Hotel, hotelurile din lanțul cel mai luxos din India, unde prețul unei camere pentru o noapte echivalează cu salariul mediu pentru un an al unui indian *pro capite*. La recepție vor fi prezenți Maharajahii și Maharanii, diplomații străini, comercianți din *import-export*, staruri din cinematografie și dans.

Este timpul când angajații ies din birouri și trec printre rândurile de lustragii care lovesc cu peria în cutiile de creme pentru a atrage atenția. Vânzătorii de mango, pepeni și papaia fac afaceri bune, cu o rupie îți poți cumpăra o felie ca remediu la zăpușeala din timpul zilei care se pierde într-o zeamă lăptoasă.

Este ceasul când Calcutta străzilor se pregătește pentru noapte. Paria se întind pe trotuar, se acoperă cu *dhoti* ca într-un cearceaf și adorm într-o imobilitate mortuară. Respirația fiecăruia, multiplicată de milioane de ori, devine respirația imensă a orașului care se odihnește după osteneala vieții.

Pr. Celeste în seara asta este fericit deoarece medicul i-a spus că-i va amputa numai degetul mare, nu tot piciorul drept, așa cum hotărâse. Cangrena s-a oprit, picioarele sunt negre până sub genunchi, dar salvate. Pr. Celeste poate chiar să

glumească pe seama acelor șoareci care l-au mușcat în somn înveninându-i sângele. «Erau șoarecii unei familii de comercianți Malvalis care îi tratau bine. Dar familia cred că era plecată în vacanță, pentru că șoarecii s-au alipit de mine cu o extraordinară voracitate».

S-a întâmplat la biserica Sf. Francisc Xaveriu din Bow Bazaar Street, unde Pr. Celeste se mutase cu câteva zile în urmă pentru a-l ajuta pe paroh. Dormea într-o cămăruță de la parter, și în apropiere era un canal deschis. Șoarecii l-au mușcat de patru ori: «Prima dată, mă trezesc și nu văd nimic. A doua oară am observat un punct mic roșu pe picior. A treia oară, semnul unei mușcături. A patra oară, piciorul meu era într-o baie de sânge». Era în 1986, infecția sângelui a evoluat provocând cangrena. Pentru a o opri au fost necesare șase operații, cu amputarea câtorva degete de la picioare.

Bătrânul iezuit este întins pe pat, în loc de pijama poartă maiou și o haină lungă de bumbac în pătrățele, un fel de veșmânt deschis care lasă descoperite picioarele. Camera lui, separată de veranda comună doar de o perdea, este răcorită de rotirea lentă a ventilatorului. Pe masă sunt Evanghelia, Coranul, rozariul. Restul de mobilier este alcătuit dintr-un cufăr, un lighenaș și un cadru pentru a se muta de la pat la masă, deoarece bastonul nu mai era suficient. Părintele van Exem are o medalie a Maicii Domnului prinsă de maiou. Este un om amabil, spontan, o bucatică de om alb, cu ochii plini de bucurie, cu câțiva dinți și o memorie intactă.

«Am întâlnit-o pe Maica Tereza în 1944. Era superioara mănăstirii și directoarea secțiunii de limbă bengali a colegiului din Entally, în acea epocă transformat în spital militar. Surorile din secțiunea engleză se transferaseră la Simpla, Maica Tereza a rămas la Calcutta, mutându-se în casa din Convent Road, aproape de moscheea lui Muwall Ali. Avea 34 de ani, părea

energică și hotărâtă, cu o voință puternică, dar fragilă din punct de vedere fizic: era suspectă de tuberculoză. Își consuma toate energiile pentru alții, mânca puțin și dormea și mai puțin. Dacă ar trebui să sintetizez starea ei sufletească aș folosi cuvântul *fericire*. Da, era o femeie absolut, pe deplin, fericită.

Eu devenisem capelanul surorilor Sfintei Fecioare de Loreto împotriva voinței mele. Mă aflu la Calcutta din '38 pentru a mă interesa de dialogul cu musulmanii. Ca profesor de exegeză, specializat în lumea musulmană, fusesem în Arabia, Siria, Irak, Palestina, trăisem cu beduinii în deșert. Mă transferasem apoi în India pentru a studia *urdu*, limba musulmanilor indieni. Într-o zi m-a chemat părintele Richier, rectorul universității iezuiților: „Vrei să mergi să celebrezi liturghia în mănăstirea surorilor de Loreto?”. „Nu, părinte. M-ați chemat la Calcutta ca să deschid dialogul cu musulmanii, nu cu călugărițele”. Rectorul a râs și mi-a recomandat să mă mai gândesc.

Nu m-am gândit prea mult. Tocmai ieșeam, aveam deja mâna pe clanța ușii și-mi pusesem în cap *topie*, casca colonială, când m-am întors din instinct: „M-am gândit. Accept”.

Și așa, la 11 august '44, eram la Convent Road. Am întâlnit-o pe Maica Tereza în timp ce serveam cafeaua în salonaș, după liturghie. Mi-a plăcut imediat înfățișarea ei, luminoasă și totodată hotărâtă. Impresionau ochii ei, cu o privire directă și pătrunzătoare, și trăsăturile puternice ale feței. Era foarte populară printre fetele din colegiu și printre surori. Îi spuneau Tereza bengaleza pentru a o distinge de sora Marie Terèse care predă la secțiunea engleză. O dată am întrebat-o dacă la intrarea în ordinul de Loreto alesese să se numească Tereza în cinstea sfintei Tereza din Avila sau a sfintei Tereza de Lisieux. Mi-a răspuns: „Tereza cea mare nu e pentru mine. Cea mică e mai bine”.

La sfârșitul războiului, surorile s-au putut întoarce la Entally, proprietatea lor. Când am mers prima dată acolo, m-a impresionat frumusețea locului, lacul, arborii seculari și grădinile pline de flori din jurul mănăstirii și ale clădirilor colegiului. Surorile erau mulțumite de dispariția musculițelor, care fuseseră singurul defect al acelui paradis: medicii spitalului militar le exterminaseră cu DDT.

Maica Tereza nu mai era superioară. A fost un bine pentru ea, s-a simțit mai liberă să plece când a luat marea decizie. În acele luni se îmbolnăvisese de tuberculoză, iar medicul îi impusese odihnă la pat cel puțin trei ore în fiecare după-amiază și mai ales să încetinească ritmul zilei de lucru. Atunci a fost singura dată când am văzut lacrimi în ochii Maicii Tereza. Singura dată. Mai târziu a înfruntat teribila singurătate a sărăciei, a trăit moartea câtorva din surorile la care ținea, a pătimit suferințe și umiliri, dar nu a plâns niciodată.

Medicul a trimis-o să-și vindece plămânii la aer curat, în mănăstirea Loreto de la Darjeeling, la poalele muntelui Himalaya. În noaptea călătoriei cu trenul spre Darjeeling a avut inspirația, la 10 septembrie '46. Nu știu dacă era singură, nu am întrebat-o niciodată. Știu că se afla înghesuită în acele mulțimi evanghelice de săraci, șchiopi, orbi și leproși, iar contactul fizic cu acea omenire suferindă, văzută mai înainte doar de departe, o impresionase puternic. A avut o chemare sigură, pe care ea însăși o definea: *o vocație în vocație*. Trebuia să lucreze pentru cei mai săraci dintre săraci, dar nu în cadrul unei mari instituții, ca un spital sau un azil, ci chiar în mediul lor, trăind ca și ei, în mijlocul lor. Această implicare fizică, acest *a fi în mijlocul lor*, mi se pare a fi marea noutate a ordinului fondat de Maica Tereza, care adaugă celor trei voturi tradiționale, sărăcie, curăție, ascultare, un al patrulea: votul

carității. Ordinul se bazează pe două coloane, pe două realități vizibile. Isus întrupat în euharistie. Isus întrupat în săraci.

La Darjeeling, Maica Tereza a avut ocazia să urmărească exercițiile spirituale predicate de părintele Pierre Fannon, un iezuit belgian. Mai târziu, părintele Fannon mi-a mărturisit că în acele zile Maica Tereza părea foarte liniștită și într-un fel cufundată în meditație. Fusese foarte impresionat de intensitatea rugăciunii ei.

Când Maica Tereza s-a întors la Calcutta, la început nu mi-a spus nimic. Dar într-o zi, în timp ce plecam de la Entally pe bicicleta mea, am văzut-o apărând în fugă de pe o alee mică. Mi-a făcut semn să mă opresc mișcând un mănunchi de hârtii. M-am întors înapoi. „Ce sunt hârtiile astea, Maică Tereza?” Răspunse oarecum în glumă: „Nu știu. Dumneavoastră trebuie să-mi spuneți”.

M-am întors acasă, și am pus hârtiile pe masă, alături de o iconiță a Maicii Domnului pe care ea însăși mi-o oferise de Crăciun. Nu aveam timp să mă uit peste ele. Când le-am citit a doua zi, am sărit în sus. Scrisese totul, într-un fel de jurnal: descoperirea săracilor, inspirația ei, decizia de a părăsi surorile de Loreto pentru a ieși în stradă, proiectul de a fonda un ordin dedicat exclusiv săracilor. În acel mănunchi de hârtii scrise de mână, era deja *in nuce* tot viitorul ei, trasat cu o claritate extraordinară. Strigătul săracilor ajunsese până la ea. Nu mai putea da înapoi».

Primul sfat al părintelui spiritual pentru Maica Tereza după descoperire a fost să nu se grăbească. «Era nerăbdătoare să înceapă; i-am sugerat să aibă răbdare și să se roage: dar era un sfat inutil, pentru că o vedeam consumându-se în rugăciune. A așteptat. Cu răbdare. Eu între timp îl anunșasem pe monseniorul Ferdinand Perier, arhiepiscopul de Calcutta, un om pragmatic și cu bun simț, care devenise iezuit după ce a

lucrat ca funcționar de bancă în orașul său natal, Anvers. „Ce e cu povestea asta?”, a exclamat arhiepiscopul când i-am vorbit despre călugărița albaneză care vroia să părăsească ordinul pentru a se dedica celor mai săraci dintre săraci.

I-am explicat totul, iar răspunsul său a fost prudent: „E o decizie serioasă. Cred că va trebui să ceară dezlegarea de voturi. Spuneți-i să aștepte un an și între timp să stea liniștită și să se roage”. I-am transmis Maicii Tereza, iar ea s-a supus deciziei arhiepiscopului. Într-o dimineață nu am văzut-o la liturghie. Mi-au spus că a mers la Asansol, unde surorile de Loreto au o mănăstire și o școală. O pedeapsă a superioarei? Nu, nu. Nimeni nu știa de proiectul ei, decât eu și arhiepiscopul.

Maica Tereza mi-a scris multe scrisori în acea perioadă. Era fericită, avea grijă de grădini, umplea de flori grota Sfintei Fecioare de la Lourdes, preda fetelor de la Asansol, se ocupa și de bucătăria mănăstirii. Se refăcea în clima răcoroasă și uscată a acelei localități, călindu-și forțele pentru a înfrunta ceea ce o aștepta, încredințându-se voinței lui Dumnezeu.

După șase luni se întorcea la Calcutta. În acele zile monseniorul Perier s-a îmbolnăvit grav. Era deja un om înaintat în vârstă, în jurul a șaptezeci de ani. A murit la 92 de ani, în '68. Atunci Maica Tereza, nerăbdătoare să înfrunte noua aventură, i-a scris astfel: „Vindecarea dumneavoastră va fi semnul că pot începe munca mea cu săracii. Vă rog, Sfinția Voastră, vindecați-vă repede”.

Arhiepiscopul s-a vindecat, iar anul de așteptare impus de el trecuse de mult. I-a permis Maicii Tereza să comunice proiectul ei superioarei generale a surorilor de Loreto din Irlanda, Maica Gertrude. La 2 februarie 1948 a sosit răspunsul maicii Gertrude, care începea astfel: „Draga mea Tereza, proiectul tău mi se pare o clară manifestare a voinței lui Dumnezeu. Îți dau permisiunea de a scrie la Roma”.

CERTITUDINEA

Scrisoarea Maicii Tereza adresată cardinalului prefect al Congregației pentru persoanele consacrate a plecat din Calcutta la 7 februarie 1948 și a sosit la Roma cincisprezece zile mai târziu. În acea vreme, cardinalul prefect era Luigi Lavitrano, iar Congregația își avea birourile în piața San Calisto, în centrul cartierului Trastevere.

Un funcționar al secretariatului a dezlipit imediat de pe plic timbrul pentru colecția sa, apoi îl deschise, citi cele trei pagini cu înscrisul *Surorile de Loreto* și a început un nou dosar, pe care urma să-l adauge la celelalte câteva mii care umpleau deja raftul arhivei. «O altă călugăriță nemulțumită», s-o fi gândit el. A luat un cartonaș gălbui, scrise pe el: *Prattica 363/48-Diocesi di Calcutta*¹, iar dedesubt *Dame Inglesi*², cine știe de ce. Mai târziu, când sora a devenit un personaj cunoscut în întreaga lume, cineva a adăugat cu creionul: Maica Tereza.

Am obținut permisiunea Vaticanului de a vedea acel dosar și de a citi scrisoarea. Sunt trei pagini scrise de mână, cu un scris clar și mare. Prin ele, sora Tereza Bojaxhiu, profesoară la St. Mary's High School din Calcutta, îi adresează cardinalului prefect al Congregației pentru persoanele consacrate cererea ei:

Eminența voastră, cu acordul Maicii mele Generale doresc cu umilință să încep o viață foarte diferită de cea pe care am

¹ Dosar 363/48 - Dieceza de Calcutta, în italiană (n. trad.).

² *Damele Engleze*, în italiană - Congregație înființată de englezoaica Mary Ward în secolul al XVII-lea; 'Surorile de Loreto' sunt o ramură irlandeză a acestei congregații (n. trad.).

trăit-o până acum în mănăstire, pentru a-mi oferi viața săracilor, în slujire totală, pe urmele sfântului Francisc din Assisi.

Din septembrie 1946, Dumnezeu mă cheamă astfel. Pentru a desfășura această muncă, în rugăciune și jertfă, este necesar să mă apropii de săracii de pe stradă și să devin săracă asemenea lor, pentru a vedea în fiecare sărac pe Cristos.

Am expus această dorință a mea atât episcopului meu cât și directorului meu spiritual. Am lăsat să treacă mult timp pentru a înțelege ceea ce m-a inspirat și dacă această chemare este cu adevărat motivată. Prin rugăciune și sfat, am înțeles că aceasta este vocația mea.

Cer să mi se permită să-i slujesc pe indienii săraci trăind de fapt ca și ei. Pentru aceasta mi-e imposibil să rămân în institut, unde am intrat în octombrie 1928 și unde am depus primele voturi.

Cu toată sinceritatea, cred că nu am nici un merit specific. Rămâne pentru mine un mister faptul că Dumnezeu îmi trimite această chemare. În timpul anilor petrecuți în institut, am fost foarte fericită și plină de bucurie. De aceea mi-e greu să le părăsesc pe surorile de Loreto, dar trebuie să fac acest pas în numele lui Dumnezeu care-mi cere o schimbare radicală a vieții. Vreau să fac voința lui cu orice preț și să adun în jurul meu suflete dispuse la această slujire de a-i îngriji pe săraci.

Sunt milioane săracii care trăiesc aici în India în condiții îngrozitoare, departe de harul lui Dumnezeu și de Cristos. Eu sunt o simplă soră, și nu știu cum să mă exprim, dar cer ajutorul dumneavoastră pentru a mă putea supune chemării mele.

Maicii Tereza îi place să citeze un proverb: «E mai bine să aprinzi o lumânare decât să blestemi întunericul». A aprins lumânarea ei în trenul spre Darjeeling, la 10 septembrie 1946, unul din acele trenuri indiene încinse, cu oameni cocoțați pe acoperișuri, sau striviți în mirosul greu al coridoarelor.

Înghesuită pe banca de la clasa a treia între trupurile rău mirositoare, aplecată asupra paginilor Evangheliei de buzunar, se întreabă: «De ce, Doamne, lor da și mie nu?». Sfântul Francisc din Assisi a avut inspirația pe Verna. Trenul este Verna Maicii Tereza.

Înainte de a ajunge la Darjeeling se hotărâse deja: va cere superioarei și arhiepiscopului de Calcutta permisiunea de a părăsi mănăstirea și de a-i îngriji pe stradă pe cei mai săraci dintre săraci. Scrisoarea trimisă la Roma cardinalului prefect al Congregației pentru persoanele consacrate este primul pas.

Maica Tereza nu vorbește cu plăcere despre sine. Trebuie să găsești momentul potrivit, atmosfera precisă, pentru a o face să rupă tăcerea. Un ziarist s-a aflat în momentul și în atmosfera potrivite pentru a o convinge pe Maica Tereza să se deschidă în ce privește acea «vocație în vocație». S-a întâmplat în 1970, într-un loc simbolic, tocmai în trenul spre Darjeeling, iar jurnalistul era un prieten de-al ei indian, Desmond Doig, redactor la *Calcutta Statesman*. Maica Tereza, Doig și fotograful Raghu Rai mergeau la Darjeeling pentru a completa un reportaj despre misiunile Carității.

Ocazia a sosit pentru Doig la puțin timp după ce trenul plecase din stația Howrah, și a pornit printre tufișurile de mango și palmieri din Bengal. Așezată lângă fereastră, Maica Tereza scoate din traistă o carte puțin uzată, *Semințe ale deșertului* de Charles de Foucauld. O deschide la semn, citește până la sfârșitul paginii și-i arată lui Doig un fragment despre «nevoia unei absolute dăruiri în slujba lui Dumnezeu ». Pentru Doig este momentul potrivit.

«Iată-mă așezat alături de o persoană căreia Dumnezeu i-a vorbit în mod deschis, mi-a spus el, și eram decis să descopăr înfricoșătorul mister al unei astfel de experiențe.

- Maică, cum ați putut înțelege? Nu ați avut nici măcar o clipă de îndoială? La urma urmei, și Isus s-a îndoit. De exemplu în Ghetsemani.

- Nu. Isus nu s-a îndoit niciodată. Numai pentru o clipă s-a simțit nesigur. În umanitatea sa. Era firesc. Dar atunci când accepti, când te dăruiești, ești sigur. Poate fi ca o moarte, știi. Siguranța vine imediat după ce te abandonezi. În momentul în care Isus a spus: „Părinte, nu voința mea, ci a ta să se facă”, acceptase. Aceasta a fost agonia lui. El a simțit tot ceea ce eu și tu am simțit ca ființe umane. Iată de ce el era în toate și prin toate asemenea nouă, în afară de păcat.

- Dar dacă durează nesiguranța?

- Atunci, știi, este momentul să îngenunchezi. În acea rugăciune, Dumnezeu nu ne poate înșela, pentru că este o rugăciune care vine din interior. Este momentul în care avem mai multă nevoie de Dumnezeu. Și o dată ce îl avem pe Dumnezeu în noi, este pentru întreaga viață. Nu încape îndoială. Pot exista alte îndoieli, știi. Dar acea îndoială nu va mai reveni. Nu, nu m-am îndoit niciodată. Dar sunt sigură că e el, nu eu. Este lucrarea lui, nu a mea. Eu sunt doar disponibilă la poruncile sale. Fără el nu pot face nimic. Dar nici Domnul nu ar putea face nimic pentru cineva care ar fi plin de sine. Trebuie să nu mai ai înăuntru nimic, pentru a permite ca el să facă ceea ce vrea. Este lucrul cel mai frumos referitor la Dumnezeu, știi: este atotputernic, și totuși nu se impune cuiva cu forța.

- Dar trebuie luate și inițiative, nu credeți, Maică?

- Desigur. Trebuie să acționăm ca și cum totul ar depinde de noi... dar să-i lăsăm restul lui Dumnezeu».

HOINARA LUI DUMNEZEU

Adoua zi după prima întâlnire, l-am vizitat din nou pe părintele van Exem. În timpul nopții a folosit orele de insomnie pentru a-și nota câteva date, câteva nume. Vrea să-mi prezinte amintirile sale în ordine. Din curtea universității iezuiților se aud strigătele studenților care joacă fotbal.

«În prima duminică din august 1948, eram în măsură să-i înmânez Maicii Tereza decretul de exclaustrare, pe care i-l acordase Pius al XII-lea. Este o procedură care ține numai de Scaunul Apostolic. Implică dispensarea de voturi și de obligațiile profesiei religioase care nu sunt compatibile cu noua situație de viață. În practică, Maica Tereza rămânea călugăriță, dar putea să părăsească mănăstirea și să trăiască singură, *ad nutum episcopi*. Înseamnă că superiorul ei devenea episcopul.

Când i-am înmânat decretul, a fost un fel de zarvă printre surorile de Loreto. Îmi amintesc trei reacții, foarte diferite. Maica Tereza nu a făcut comentarii, a întrebat doar: „Acum pot să merg în *slums*³?”. În schimb Maica Cenacol, superioara, a reacționat plângând: „Ce rău am făcut? Tereza era mâna mea dreaptă, nu pot să-mi taie mâna dreaptă”, spunea printre lacrimi. Am încercat să o liniștesc: „Aceasta ori e voința lui Dumnezeu, ori nu e voința lui Dumnezeu. Dacă este voința lui Dumnezeu, să o acceptăm. Dacă nu este voința lui Dumnezeu,

³ *Mahalale*, în engleză (n. trad.).

o vom vedea în curând pe Maica Tereza înapoi în mănăstire”. A încetat să mai plângă. Reacția Maicii Colomba, provinciala, mi s-a părut cea mai înțeleaptă. Maica Colomba a pus să fie afișat la panou următorul anunț: „Dragi surori, Tereza părăsește mănăstirea. Nu lăudați. Nu criticați. Rugați-vă”. Erau cuvintele potrivite.

Maica Tereza știe mereu ce vrea. Nu cunosc pe nimeni care să ia atât de repede o decizie și să o pună imediat în practică. A doua zi a mers în bazar și și-a cumpărat două *sari*, cele mai obișnuite, ale indiențelor sărace, din bumbac alb cu margine albastră. Sunt și cu margine roșie, dar ea a ales albastră în cinstea Maicii Domnului.

Am ținut o mică ceremonie în capelă. Maica Tereza se ruga, Maica Cenacol plângea din nou, iar eu am binecuvântat cele două *sari*. Apoi a plecat spre Patna, în Bihar, departe de Calcutta, o călătorie de o noapte cu trenul. Mergea la surorile americane din Patna Holy Family Hospital, ca să învețe puțină medicină, căci nu știa nimic. A plecat singură, după ce s-a dezbrăcat de uniforma de Loreto pentru a se îmbrăca cu *sari*, cu biletul în mână și cinci rupii în buzunar. Fetele din colegiu s-au grăbit să o salute, curioase să vadă cum purta *sari*-ul profesoara lor pe care o văzuseră mereu în uniformă neagră de Loreto. Dar era deja întuneric, și nu au reușit să o distingă bine în timp ce se îndepărta pe o mică alee din parc.

În acea seară de august, Maica Tereza a cerut să nu fie însoțită la trenul spre Patna, și nici noua ei condiție de sărăcie nu-i permitea să ia vreun mijloc de transport, tramvaiul sau ricșa. A mers la gară pe jos, cu rozariul, biletul și cinci rupii, hoinară a lui Dumnezeu care a riscat totul pentru a putea răspunde chemării. Va scrie mai târziu:

«Am mers încât nu mai puteam. Am înțeles mai bine până la ce limită trebuie să ajungă săracii, mereu în căutarea a toate.

Amintirea liniştii materiale de care mă bucuram în mănăstire mi s-a înfăţişat ca o tentaţie. M-am rugat astfel: Nu, nu mă voi întoarce înapoi. Casa mea e casa săracilor...».

Părintele van Exem îşi consultă notiţele, vrea să fie sigur că nu confundă datele:

«A doua zi, la 19 august '48, Maica Tereza era la Patna pentru a urma prima sa lecţie din cursul de infirmiere. În săptămânile următoare mi-a scris de mai multe ori. Învăţa repede de la surorile americane doctoriţe, făcea practică în salon, se familiariza cu bolnavii şi cu medicamentele. Într-una din ultimele scrisori de la Patna spunea că de-acum se simte în măsură să se întoarcă la Calcutta pentru a începe munca printre săraci.

Am fost constrâns încă o dată să o opresc. Şi întrucât în septembrie trebuia să merg în acele părţi pentru a predica exerciţii spirituale, am făcut un ocol pentru a o întâlni. În faţa spitalului era un grup mic de infirmiere. Am întrebat unde o pot găsi pe Maica Tereza, şi o voce exclamă: „Părinte, părinte, sunt aici”. Nu o recunoscusem, pentru că nu eram obişnuit să o văd în *sari*.

A început din nou să insiste: „Sunt gata, am învăţat să deosebesc medicamentele şi să fac injecţii”. Am vorbit cu superioara, sora Stephanie, o americancă foarte sigură pe ea, şi cu şefa spitalului, sora Elise, olandeză. Amândouă mi-au confirmat că Maica Tereza a fost o elevă excepţională, şi pentru a mă linişti au adăugat că, oricum, nu ar fi acordat singură îngrijirile medicale, deoarece mulţi doctori şi infirmiere s-ar fi grăbit să o ajute. M-am încrezut în opinia lor profesională: ordinul surorilor doctoriţe americane, fondat de maica Daugl, se bucură de faima unei mari experienţe, conduce un renumit spital la Delhi şi ţine cursuri de medicină de o înaltă calificare».

În seara aceasta părintele van Exem este obosit, își simte picioarele grele ca niște pietre de moară. Căldura a atins astăzi 40 de grade la umbră. Sunt zile când Calcutta te apasă insuportabil, cu aburii și praful și cerul ei întunecat. Atunci te cuprinde o dorință disperată de a vedea nori albi care se fugăresc în albastrul cerului și să simți pe față răcoarea ce coboară de pe coline. Ca în Ypres, în Belgia, de unde este părintele Celeste. Un loc cu câmpii înflorite, chiar dacă este legat în mod trist de primul gaz asfixiant lansat într-un război, cel din '15-'18, și care de la Ypres a luat numele de 'iprit'. Părintele Celeste își amintește acele zile, când i-a văzut intrând în bucătăria casei pe soldații scăpați din tranșee, cu plămânii arși de gaz, care implorau să li se dea un pahar de apă. Apoi s-a făcut iezuit, a devenit misionar, a umblat prin lume, dar acele imagini de moarte nu l-au părăsit niciodată.

«Am trăit o viață lungă fericită. Viața este o alegere, iar eu am ales bine. Dacă m-aș naște din nou, aș vrea să fie la fel». Chiar și cu șoarecii, părinte van Exem? «Șoarecii sunt un accident, se poate întâmpla și mai rău. M-au constrâns la pat din pricina cangrenei, dar nu sunt singur. Înainte eu îi vizitam pe alții, acum alții mă vizitează pe mine. E bine așa. Maica Tereza mă vizitează, și când nu are timp îmi scrie, așa cum făcea cândva. Mereu mi-a scris mult Maica Tereza».

Ce ați făcut cu scrisorile? Le veți publica, părinte van Exem? «O, nu. Sunt scrisori de conștiință, foarte personale. Nu le voi lăsa nici unei arhive, le voi distruge înainte de a muri. Aceasta este și voința Maicii».

Părintele van Exem își amintește că arhiepiscopul Perier îi ceruse Maicii Tereza să scrie istoria congregației sale încă de la începuturi, și în fiecare noapte, Maica Tereza, după o zi de muncă istovitoare, se consacra completării unui jurnal cu datele despre ceea ce i s-a întâmplat ei și surorilor ei. Apoi nu a mai

putut continua: furând din orele de somn, a fost curând foarte ocupată să răspundă scrisorilor de la fetele care vroiau să devină misionare ale Carității, de la persoanele care îi cereau ajutorul, de la oamenii care îi trimiteau donații.

Jurnalul în care a notat date din primele perioade a rămas incomplet. Maica Tereza l-a încredințat părintelui van Exem, care l-a prețuit mulți ani. Dar mai târziu Maica l-a vrut înapoi. Spunea că vrea să-l distrugă. Își imagina că acolo scrisese cuvinte aride ca vorbirea ei, și relatase experiențe incomunicabile, pe care numai o inimă mistică le-ar fi putut înțelege.

ÎN CREEK LANE

Lower Circular Road este o arteră principală cu șase benzi plus două centrale pentru tramvai, iar traficul o parcurge cu un vuiet întrerupt de claxoane. Dar strada care o taie perpendicular, Creek Lane, este una mică și tăcută ca afluentul liniștit al unui fluviu de câmpie, protejată de îngustimea sa care permite doar trecerea ricșelor. Edificiile prezintă urme ale somptuozității de când Calcutta era «orașul palatelor», capitală imperială până în 1912.

Timpul, musonii și delăsarea au sfârâmat cornișele, au uzat onduleurile de piatră din jurul ferestrelor, au corodat porțile și felinarele. Rămâne un aer de grație în buganvillea⁴ uscată, care urcă spre vârful unui templu închinat zeului Siva. Creek Lane este ca o doamnă decăzută, dar care mai are încă unele pretenții.

Ciudat, tocmai pe această străduță locuită de burghezia înstărită, a găsit Maica Tereza găzduire după ce le-a părăsit pe surorile de Loreto. Era un apartament în proprietatea familiei Gomes.

«Da, noi i-am oferit prima locuință Maicii Tereza când a plecat din Entally». Michael Gomes are 83 de ani. Asemenea multor indieni cu bunăstare, arată mai tânăr. Poartă ochelari, este mic și slab, câteva riduri marchează chipul întunecat, în contrast cu cămașa albă cu mâneci scurte.

⁴ *Bougainvillea spectabilis*, plantă-arbust cu ramuri spinoase și flori false caracteristice, de culoare variabilă de la roz la mov, constituite din trei bractee care conțin adevăratele flori (n. trad.).

Îl văzusem în timp ce slujea la liturghia de dimineață în casa mamă a misionarelor Carității. Mă impresionase lumina prietenoasă ivită dintr-un fel de zâmbet ascuns și aerul modest cu care umbla în jurul altarului, desculț.

Maica Tereza știe că scriu despre ea, și face tot posibilul pentru a mă orienta către oamenii ei: «Povestea mea nu e importantă», repetă de fiecare dată când o întreb despre trecut. Dar respectă munca altora, chiar și pe cea invadatoare a jurnaliștilor. Îmi sugerează, cu tandrețe: «Vorbiți cu domnul Gomes. El își amintește din acea perioadă mai multe lucruri decât mine».

Domnul Gomes este disponibil. «Veniți când doriți. Mă veți găsi în fiecare zi după ora nouă. Sunt pensionar, nu am multe de făcut. În zori ajung aici la casa muribunzilor pentru a sluji la liturghie, la întoarcere trec prin piață pentru cumpărături. Știți, soția mea nu se mișcă prea mult din casă. Locuiesc la numărul 14 pe Creek Lane, o străduță puțin cunoscută. Spuneți-i taximetristului că se află aproape de spitalul Nilratan Sarkar».

La numărul 14, poarta de la intrare e cu boltă, după intrare se urcă două etaje pe o scară de lemn, și de pe veranda scăldată în lumină se intră în penumbra unei săli cu multe uși. Pe pereți sunt atârinate fotografii de familie alături de portretele în ulei ale lui Mahatma Gandhi, Pandit Nehru, Maica Tereza, evident personalitățile predilecte. Totul este ordonat și strălucitor, se înțelege cum de rezistă soții Gomes la căldurile, mirosurile, umezeala din Calcutta prin jaluzelele trase și curățenia zilnică.

«Această casă a construit-o bunicul meu. Lucra în construcții, cumpăra și vindea vile. Era un om de afaceri abil. Familia mea descinde din portughezii care acum patru sute de ani făceau comerț în India. Noi suntem catolici. Tata lucra la CPO, sediul central al poștelor. Era un om foarte credincios,

în fiecare dimineață înainte de a merge la serviciu participa la sfânta liturghie în parohia Maica Îndurerată. Mama mea îl însoțea mereu».

În fotografia de familie, datată 1920, părinții domnului Gomes, Augusto și Sabina, apar într-o sinteză de eleganță europeană și indiană: el în sacou și cămașă cu guler tare închis de cravată, cu ochelari și mustăți; ea reculeasă în modestia *sari*-ului, cu părul lung despletit lăsat pe spate. În jur strălucesc ochișorii foarte negri ai celor nouă copii, patru băieți în cămășuțe și șosete occidentale, cinci fete în costume bengaleze. Într-o altă fotografie, Michael Gomes și soția sa Agnes adoptă același stil: Michael în jachetă, Agnes în *sari*. Data este 1938. «În acel an am făcut o călătorie în Italia, la Roma am vizitat Capela Sixtină; soția mea era îmbrăcată în acest *sari*, verde cu margini aurii, și toți o priveau curioși».

Michael și Agnes trăiesc singuri în acest mare apartament cu camerele îndreptate spre salonul de la intrare. În camere, paturile au baldachin și apărătoare împotriva țânțarilor, în birou bibliotecile sunt pline de volume în bengali și în engleză, salonul și sufrageria sunt aranjate cu mobile coloniale de *teak*. Totul vorbește de bunăstare și demnitate socială. Michael Gomes a fost un funcționar cu grad înalt, a avut diferite funcții în administrația publică, nu în ultimul rând cel de director al serviciilor de informații al Statului Bengali. E la pensie de douăzeci de ani.

Unica fiică, Mabel Sophia, s-a mutat în Statele Unite cu soțul, inginer chimist, și cei trei fii. Mabel Sophia, fetița de șapte ani, a fost micul instrument de care s-a servit Dumnezeu pentru a-i procura primul acoperiș Maicii Tereza. S-a întâmplat în februarie 1949.

«Etajul de deasupra era cândva ocupat de doi frați ai mei, unul deputat în Adunarea Legislativă, celălalt director al poștelor. Când, în 1947, a avut loc împărțirea Imperiului Indiilor, iar Bengali a fost împărțit în două state, cei doi frați au plecat în Pakistanul occidental. Episcopul de Calcutta îi sfătuisese să plece, din două motive: primul, pentru că fiind catolici, cu importante funcții oficiale, ar fi fost supuși persecuțiilor; al doilea, pentru că prezența lor în Pakistan ar fi putut fi utilă micii comunități catolice pakistaneze. După plecarea lor, etajul de deasupra a rămas nelocuit.

La sfârșitul anului 1948, mama noastră, deja înaintată în vârstă, s-a îmbolnăvit. Un alt frate de-al meu, Alfred, i-a cerut parohului, părintele Celeste van Exem, să vină să-i administreze sacramentele. Părintele Celeste vine, îi dă împărtășania mamei, și apoi se oprește să vorbească cu noi. Era clar că vroia să ne ceară ceva. „O cunoașteți pe Maica Tereza? Este o soră de Loreto, a părăsit mănăstirea pentru a se dedica săracilor. Abia s-a întors de la Patna, unde a studiat medicina în spitalul surorilor americane. Pentru moment este găzduită de Micile Surori ale Săracilor. Dar o consideră o soluție temporară. Are nevoie de libertate pentru a putea face munca pe care o are în minte. I-ar trebui o locuință mică...”.

Eu și Alfred nu am avut timp să răspundem pentru că fiica mea a exclamat cu un mic strigăt: „Tată, de ce nu îi dai etajul de deasupra?”. Ne-am consultat puțin noi, frații, și am fost de acord. Etajul acela era gol, cu mobila înghesuită, iar părintele van Exem spusese că o cameră ar fi fost suficientă. Desigur, nu i-am fi cerut să ne plătească chirie.

Era o zi de februarie 1949 când a sosit Maica, îmbrăcată în *sari*, care producea un anumit efect îmbrăcat de o călugăriță occidentală. Purta sub braț o cutie neagră, cu toate lucrurile ei înăuntru. I-am spus că putea folosi mobila cum vroia. Mi-a

răspuns că nu avea nevoie. S-a mulțumit cu un pătuț, iar cutia îi servea noaptea de pernă, ziua de masă de scris și de dulap.

Prima ei muncă a fost școala: nu degeaba fusese profesoară timp de aproape douăzeci de ani. A mers la Moti Jheel, cartierul sărac care se mărginea cu zidurile mănăstirii din Entally. S-a oprit într-o piață printre bordeie, a adunat câțiva copii. Nu avea bănci, nici cretă, nici tablă. Cu ajutorul unui om care pierdea vremea pe-acolo a curățat spațiul de reziduuri și de iarbă, și, pe pământul gol, folosind o bucată de lemn, a desenat câteva litere din alfabetul bengali. A doua zi cineva i-a adus o masă și câteva scaune. Mai târziu a reușit să închirieze o baracă pentru cinci rupii pe lună și a adunat acolo pe primii ei bolnavi. Am ajutat-o să procure medicamente de la un funcționar de la Sănătate prieten de-al meu. Da, Maica Tereza a obținut tot ce a vrut. Și când nu a obținut a fost tot mulțumită. Spune: „Se vede că nu era voința lui Dumnezeu”».

Intră în salon soția domnului Gomes, Agnes, cu tava cu ceai. Pe chipul liniștit poartă semnele unei frumuseți trecute. Nu vorbește engleză, ne întreabă în bengali dacă poate să rămână cu noi și apoi urmărește relatarea, ascultând cine știe a câta oară, ghicind tema din expresiile soțului și încuviințând la lucrurile pe care le spune. Domnul Gomes vorbește de Maica Tereza cu respect și afecțiune. Și el, ca și micuța Mabel Sophia, se simte instrumentul unui plan divin.

«Maica avea 39 de ani când a venit aici. Acum artrita a cocoșat-o. Atunci era dreaptă. Puternică. Neobosită. Plină de viață și de bucurie. În fiecare seară, după o zi petrecută pe străzi cerând pomană pentru a duce de mâncare familiilor din mahalaua din Moti Jheel, se întorcea aici, petrecea o oră în rugăciune și apoi se apuca să spele scările, frecând cu apă și săpun treptele de lemn. Sfârșită cum era mai avea forță pentru a spăla două etaje de scări, pentru a ne recompensa pentru

ospitalitate. Și nu dădea semn să se oprească. Soția mea îi spunea să nu facă. Ea nu o asculta, a fost mereu încăpățânată Maica... Uneori soția mea îi ducea sus ceva de mâncare, dar a doua zi găsea farfuria neatinsă. Maicii îi era de ajuns o strachină de orez cu câteva legume; o fierbea seara, în cratița pe care o adusese cu lucrurile ei. Nu știu cum făcea de stătea în picioare, muncind toată ziua, cu acea puțină hrană în organism. Când soția mea o certa, ea răspundea surâzând că săracii mâncau mai puțin decât ea».

Doamna Agnes aprobă, domnul Gomes se emoționează amintindu-și. Ezită puțin, ca și cum și-ar căuta cuvintele potrivite: «Ați fost la Entally? Ați văzut acel loc atât de frumos, capela minunată, școlile atât de organizate, mănăstirea comodă? Atunci veți putea înțelege ceea ce vă spun acum. Biografia Maicii Tereza au scris că ea a avut inspirația slujirii săracilor la 10 septembrie 1946, în tren. Nu știu... Eu cred că și înainte Maica se preocupa pentru săraci. De la fereastra de la primul etaj al mănăstirii vedea strada și cum trăia aici lumea: dormind și gătind pe trotuar, cu copii goi în murdărie. Eu cred că a meditat și s-a rugat îndelung, până ce a fost gata pentru marea decizie».

Maica Tereza nu a rămas prea mult singură în casa familiei Gomes. Michael își amintește primele fete care au îmbrățișat idealul și au urmat-o. Prima a fost Subashini Das, micuță, tăcută, cu ochii arzători. A luat numele de botez al Maicii Tereza și a devenit sora Agnes. Zvonuri în rândul misionarelor Carității o indică astăzi ca viitoare maică generală a ordinului.

Subashini a fost eleva Maicii Tereza la școala din Entally. Va povesti într-unul din rarele interviuri pe care le-a acordat, nu știu cum, pentru că este foarte rezervată: «Pe lângă engleză și geografie, Maica ne învăța religia așa încât totul devenea viu în ochii noștri. Prin cuvintele sale, iubirea lui Isus și

amintirea jertfei sale ne ardeau sufletul. Simțeam frumusețea de a ne jertfi și noi pentru el».

A doua discipolă este Magdalena Gomes, care va deveni sora Gertrude. Apoi altele, foste eleve sau fete care au aflat despre operele călugăriței în *sari*, care făcea prozeliți fără a predica. Mahatma Gandhi îi spusese unui creștin: «Un trandafir nu are nevoie să predice. Parfumul este predica lui». Asemenea Clarei din Assisi: «Ea tăcea și faima ei striga». Una după alta, viitoare misionare ale Carității băteau la poarta cu numărul 14 din Creek Lane. Apărea noul ordin, dar nici una încă nu știa cum va fi. Trăiau ca surori, dar fără o regulă scrisă, unite de identicul *sari* și de «frumusețea de a se sacrifica pentru el». Știau doar că noul ordin ar fi fost mai devreme sau mai târziu recunoscut, iar în așteptare se supuneau arhiepiscopului de Calcutta, monseniorul Perier.

O dată cu sosirea noilor candidate, scările de lemn ale casei lui Michael Gomes au început să răsunе de acel du-te-vino al pașilor tineri. «În zori ieșeau în Creek Lane, iar strada se înveselea la trecerea acelor fete îmbrăcate în alb. Se întorceau seara și timp de o oră se închideau în tăcerea rugăciunii și a meditației. Dar după aceea auzeam râsete și cântece. Uneori Maica Tereza le ducea pe fetele ei pe terasă pentru recreație. Jucau șotron. Sau *tugowan*, un joc bengalez, un fel de tragere de funie: cinci la un capăt, cinci la altul, și datorită smuciturilor cădeau toate împreună, strigând de bucurie. Când erau sărbătorile anuale și tot orașul era în sărbătoare, Maica Tereza nu avea bani ca să le cumpere dulciuri fetelor ei, dar reușea mereu să le procure un săculeț cu *chinabadam*, un amestec de nuci, alune și semințe prăjite. Le auzeam cântând, bătând din palme. Și se auzea mereu acea chemare: Maică, Maică... Ea era în centrul tuturor. Această casă veche părea că s-a întors la

vremurile când noi, care eram nouă frați și surori, făceam gălăgie cu jocurile noastre de copii.

Odată a venit în vizită la Calcutta cardinalul american Francis Spellman și arhiepiscopul Perier l-a trimis aici. Maica Tereza i-a arătat camera mare în care trăiau: „Aceasta este sala noastră de mese, eminență”. – „Și dormitorul?”. – „E aici. Mutăm mesele, eminență”. – „Și capela?” – „Tot aici, eminență” –, și i-a arătat altarul din spatele unui paravan. Cardinalul a râs și Maica Tereza a râs și ea. E mereu gata să râdă, acum mai rar pentru că are multe griji.

O singură dată am văzut-o plângând pe Maica Tereza. Când a murit una dintre surorile ei, care fusese mușcată de un câine vagabond și care contractase turbarea. Mi-a vorbit despre acest lucru printre lacrimi. „Stă acolo în pat, între convulsiile bolii, dar pare îngrijorată doar să nu se dezvelească și continuă să-și tragă *sari*-ul încercând să-l ducă până sub glezne”».

În mijlocul terasei de pe acoperișul casei familiei Gomes erau trei mansarde, construite la cererea Maicii Tereza și adaptate pentru duș, atunci când surorile au crescut la număr. De aici, de sus, Creek Lane pare lungă și strâmtă ca un *canyon*, dar e de ajuns să-ți înalți privirea pentru a vedea întreaga Calcutta cu splendorile și ororile ei. Michael Gomes îmi arată clopotnițele bisericilor, minaretele moscheelor, turlele templelor hinduse, barăcile distruse, turnurile de aramă ale podului Howrah, pe care trec în fiecare zi un milion de persoane.

De pe acoperișurile mai joase se înalță stoluri de corbi interesați de prezența noastră. «Noi în bengaleză le spunem *kak* pentru că așa cântă ei: *kak, kak*, toată ziua». Coborâm în casă, căutând puțină răcoare. Soarele obosește ochii, iar suflarea sa ne urmărește până pe verandă.

«Maica Tereza a rămas la noi aproape doi ani. Surorile ajunseseră douăzeci și opt la număr și nu mai era loc. Atunci părintele van Exem a descoperit o altă locuință, nu departe de aici, pe Lower Circular Road. Stăpânul casei era un musulman, doctorul Islam, magistrat, un om foarte evlavios, care i-a spus: „Dar de ce vă imaginați dumneavoastră că eu aș intenționa să vând? Eu și soția mea nu am vorbit niciodată despre acest lucru”. Casa aceea era foarte mare, doctorul Islam o construise pentru a se retrage aici cu familia și servitorii atunci când s-ar fi pensionat. După ce a ascultat cererea părintelui van Exem, i-a cerut să aibă puțină răbdare, și merse în apropiata moschee Muwal Ali. Când se întoarse, îi spuse părintelui van Exem că se hotărâse să-i vândă casa Maicii Tereza: „Am primit casa asta de la Dumnezeu. I-o înapoiez lui Dumnezeu”. Maica nu avea banii necesari pentru a o cumpăra. A ajutat-o arhiepiscopul de Calcutta, monseniorul Perier».

La 7 octombrie 1950 a fost aprobată și instituită la Calcutta noua congregație a misionarelor Carității. La puțin timp după aceea, Maica Tereza și surorile ei s-au transferat la numărul 54/A din Lower Circular Road, în clădirea mare cu trei etaje, cu curte interioară, pe care judecătorul Islam și-o construise pentru bătrânețe. Va deveni casa mamă, centrul de unde vor pleca toate inițiativele. Michael Gomes a continuat să o ajute pe Maica Tereza cu sfaturile și cu relațiile sale de funcționar influent.

Prânzul este gata, doamna Agnes a pregătit legume proaspete puțin opărite, a pus în farfurii *mulligatani*, supa de linte condimentată cu *curry* și orezul fiert în loc de pâine. Dar domnul Gomes lasă mâncarea să se răcească în farfurii, ignorând semnele de mustrare ale soției. Sunt multe amintirile care-i umplu memoria.

«Într-o zi, Maica mi-a spus că guvernul din Bengali intenționa să-i dea treizeci și trei de rupii pentru fiecare copil pe care îl primea. Eu am sfătuit-o să se gândească bine înainte de a accepta. Ca funcționar al guvernului, știam cât de exigentă era birocrația: ar fi pretins raporturi, chitanțe, registre de ordine, un comitet de control, adică tot ceea ce impune legea celor care administrează banii publici. Maica părea să nu se preocupe pentru acest lucru. „Și atunci?” - a replicat ea. Ne vom încredința unui mic comitet de prieteni, iar pentru socoteli mă veți ajuta dumneavoastră”. Era repezită și optimistă, ca de obicei. Nu am mai spus nimic.

După câțva timp, mi-a povestit că, întorcându-se de la birourile guvernamentale, a început să cânte singură în tramvai. Am întrebat-o motivul acestei mari bucurii: „Am fost la cei de la guvern să le spun că renunț la ajutor. Aveați dreptate: prea multe acte, prea multe controale și osteneli. Și apoi îmi impun să cheltuiesc treizeci și trei de rupii pentru fiecare copil, pe când eu acum cheltuiesc doar șaptesprezece”.

Așa e Maica Tereza: liberă, independentă ca aerul. Nu-i plac constrângerile. Odată un funcționar i-a trimis superioarei casei din Delhi o cerere scrisă ca să-i dea șoferului patru pături dintr-un transport care abia sosisse din străinătate. Maica Tereza, care era de față, a luat biletul și a scris pe margine, cu majuscule: *Păturile sunt pentru săraci*.

Da, este o persoană care ia decizii și coordonează», exclamă Michael Gomes.

Bătrânica aceea transformată în Evanghelică vie pe care el a urmărit-o încă de la primii pași îl umple de o afectuoasă mândrie: «Și acum, când are peste optzeci de ani, decide totul, nimeni nu o poate da deoparte.

Nu știu unde găsește atâta energie. Sau mai bine spus, o știu foarte bine. Are picioarele pe pământ și inima deasupra

norilor. Trăiește din absolut, și totuși are inteligența concreteței. Odată i-am spus acest lucru. Mi-a explicat că reușește să împace pământul și cerul prin puterea rugăciunii. Într-o seară eram la masă, în casa mamă unde rămân uneori ca să mănânc, iar Maica Tereza încă nu se întorsese. Începeam să ne preocupăm, eu și surorile. Și iat-o sosind, așezată deasupra sacilor de făină dintr-un camion. Stătea acolo sus, cocoțată pe încărcătură, și recita rozariul. Am muștrătat-o, cu afecțiune: mie, uneori, îmi permite. I-am spus că pentru acel lucru putea foarte bine să trimită una dintre surori. Mi-a răspuns că autoritățile erau mai drăguțe cu ea, și că era mai bine să supravegheze personal pentru ca nimeni să nu-i fure nimic. Odată a mers să ia, împreună cu înaltul comisar britanic, nouă ambulanțe sosite din Anglia, și ea a fost cea care a descoperit că pe drum dispăruseră casetele cu instrumente de la cinci dintre ele...».

Și eu am asistat la un episod foarte asemănător. S-a întâmplat în Tirana, în ajunul Paștelui din 1991. Maica Tereza primise de curând un TIR plin cu saci de orez de la Caritas, dar vehiculul era prea mare pentru a intra pe strada Ali Pasha unde este una din casele pe care le-a deschis de câteva zile în Albania. Se elaborează un plan împreună cu funcționarii de la ambasada italiană: TIR-ul va fi parcat în fața ambasadei, iar un camion va face transportul. Maica Tereza, supraveghează descărcarea sacilor din TIR și încărcarea în camion. Apoi urcă deasupra pentru a veghea ca nimic să nu dispară în timpul drumurilor spre casă. Era ora unsprezece noaptea, iar operațiunea era încă în desfășurare, când câțiva dintre voluntarii care se îngrijeau de triere pleacă. Rămâne polițistul de gardă din fața ambasadei. Maica Tereza se apropie și-i pune o medalie miraculoasă în mână. Polițistul privește cu uimire medalia și nu știe ce să facă cu ea. Maica Tereza i-o strecoară în buzunarul de la piept

și-i spune ceva. Atunci polițistul pune arma jos și se apucă să descarce orezul. Maica Tereza îi surăde și începe să-l ajute. Îmi permit să intervin: «Maică, nu faceți acest efort». Și adaug, puțin obraznic: «La vârsta dumneavoastră». Întoarce capul într-o parte, mă privește de jos în sus, și cu un zâmbet satisfăcut exclamă: «Și am și *pace-maker*...».

La 7 octombrie 1975 congregația Misionarelor Carității a celebrat douăzeci și cinci de ani de la înființare. La ceremonia jubileului, în biserica Sfânta Tereza arhiplină de lume, s-au strâns în jurul Maicii Tereza cei mai vechi prieteni, cei care o ajutaseră în primii pași: părintele Julien Henry, părintele Celeste van Exem, sora Agnes, sora Gertrude... Onoarea de a ajuta la Liturghia celebrată de Arhiepiscopul de Calcutta, monseniorul Picachy, și de circa douăzeci de concelebranți, i-a revenit laicului care-i oferise primul acoperiș: Michael Gomes și cu acea ocazie s-a învârtit în jurul altarului cu picioarele goale, dar din când în când se întorcea pentru a arunca o privire emoționată spre prima bancă, unde erau soția Agnes și fiica Mabel Sophia cu cei trei copii ai ei.

În timp ce se oprește în prag pentru a mă saluta, domnul Gomes încheie: «Eu nu mă întreb ce a făcut Maica Tereza pentru India și pentru omenirea întreagă. Spun doar că a urmat inspirația venită de sus, și ne-a forțat să o urmăm».

„VIAȚA E VIAȚĂ: SALVEAZ-O”

Shishu Bhavan” înseamnă Casa copiilor și este la numărul 78 din Lower Circular Road, puțin mai jos de casa mamă „care este la numărul 54/A. Casa mamă este sobră și tăcută, urmează orare fixe, vizitatorii sunt primiți acolo pentru Liturghie sau pentru vreo cerință urgentă. Acolo locuiesc circa două sute de Misionare ale Carității. Cea mai mare parte dintre ele ies după Liturghie, două câte două, sau în grupuri mici, grăbindu-se spre munca zilei; iar cele câteva care rămân în casă le salută din porțiță: «Așa cum oițele ies din țarc - câte una, câte două, câte trei, iar altele rămân - cu sfială...». Ori de cât ori am observat această plecare matinală, aceeași în toate casele misionarelor, mi-a venit în minte această asemănare a lui Dante.

Se grăbesc să prindă tramvaiul de pe Lower Circular Road, sau pleacă pe jos, cu pas grăbit, cu traista de pânză în mână, cu rozariul printre degete. Merg să caute «gunoiul» uman, supuse poruncii Maicii Tereza: «Dați-mi mâinile voastre pentru a-i servi pe cei mai săraci dintre săraci, și inimile voastre pentru a-i iubi».

Traficul din metropolele noastre este un cortegiu ordonat în comparație cu amestecul de table de fier de pe Lower Circular Road. În centru zăngănesc tramvaiele, cu lumea cocoțată pe acoperiș sau care se adună ciorchine la ferestre. Pe cele patru benzi laterale se blochează mașini care nu sunt demne nici măcar să fie numite fiare vechi, se urmăresc

motociclete cu sunete insuportabile, se blochează camioane care arborează coarne de bou și scot nori negri din țevile de eșapament. Printre spațiile goale ale imensului șarpe de table de fier și printre acel du-te vino al furnicarului mulțimii de pietoni, pătrunde tropăitul uman al ricșelor, unicul mijloc de transport în măsură să se strecoare prin traficul blocat.

Mă îndrept spre Shishu Bhavan într-o dimineață pe la șapte, înainte ca soarele și căldura umedă care cuprind Calcutta să-mi înmoaie picioarele. Kazim, patronul rotiseriei de la numărul 47 mă salută invitându-mă să intru. Îl cunosc bine deja, am mai mâncat la el *dalpuries*, niște frigărui cu nu știu ce fel de făină, poate că de năut, și *haluwa*, o supă galbenă de *curry*. Kazim îmi oferă astăzi o răcoritoare de anason; este musulman, i-ar plăcea să vizitez moscheea mică de alături, cu cărămizile subțiri albastre, dar o găsesc mereu închisă. La două numere mai încolo, vânzătorul de *betel*, pe care îl cheamă Paan, s-a închis deja în magazinul său de dimensiunile unei ferestre. Paan pregătește marfa proaspătă pentru această zi. Taie cu foarfece strălucitoare frunzele de *piper betle*, le răsucesc în jurul unui bețișor de scorțișoară, o coajă de nucă *areca catechu* și puțin var, și face o legătură pentru mestecat. Nu costă decât două rupii, un preț la îndemâna tuturor, sau aproape, și provoacă o ușoară amețală, utilă pentru a uita foamea care face zilele din Calcutta interminabile.

Pe cât e de cufundată casa mamă într-o liniște ordonată, pe atât e de plină Shishu Bhavan de o veselie haotică. O însufleteșc țipetele nou-născuților, strigătele copiilor mai măricei care se fugăresc prin curți; agitația fetelor însărcinate alungate de familii și primite aici așteptând să nască; sosirea cuplurilor fără copii care cer să adopte un copil; rândurile de săraci care așteaptă castronul de orez, bolnavii care au nevoie

de pastile, de picături, de comprese, de injecții. Casa mamă reprezintă latura mistică, Shishu Bhavan latura operativă. Funcționează ca un centru de urgență, de primire a nou-născuților abandonați, farmacie de zi și de noapte, cantină a săracilor, birou pentru actele pentru adopție, cabinet de maternitate.

Are ieșire spre două curți unite de un pasaj subteran, și a fost ridicată pe rând, mai întâi un edificiu, apoi altul, lărgite, înălțate, aranjate o dată cu sporirea necesităților, până ce a căpătat aspectul unei minuscule curți medievale unde fiecare își află locul și un răspuns.

În fața porții s-a format deja rând. Cei care dorm pe trotuar s-au trezit cu primii zori, și-au strâns prelata, cei care au una, sau au transformat zdreanța lor de bumbac din cearceaf în haină, bărbații legându-l la mijloc, femeile lăsându-l să cadă ca un *sari*. Și-au făcut toaleta de dimineață la izvoare: apa este unul dintre puținele bunuri de care nu duce lipsă Calcutta, oraș construit pe mlaștini, vizitat de musoni, împărțit în două de marele fluviu Hooghly. S-au spălat folosind degetele drept periuță de dinți, puțin pământ drept săpun și o căniță umplută cu apă drept duș. Au făcut totul în public, în canalele de scurgere transformate în latrine, pudoarea e un lux rezervat celor bogați. Acum așteaptă să fiarbă orezul.

Orezul este fiert în prima curte, sub o streășină, în niște căldări mari sprijinite pe pietre care au rolul de vatră cu cărbuni. Câteva surori foarte tinere și robuste mestecă cu linguri atât de mari încât trebuie mânuite de două persoane. Rândul înaintează tăcut, fiecare având în mână un castron de metal, un borcan gol, un vas mic de pământ; o lingură mare de orez, și pornesc să înfrunte ziua.

În biroul deschis în prima curte un aviz informează: «Interviuri pentru adopții numai de la 8,30 la 11,30, în afară

de joi și duminică». Încă nu e opt și jumătate, iar sora Alex, superioara, își poate permite să citească ziarul. Îmi arată știrea publicată pe prima pagină a cotidianului *The Telegraph*: conform unor oameni de știință americani, fumul din sondele de petrol din Kuweit, incendiate în timpul războiului din Golf, ar putea avea legătură cu ciclul de musoni din subcontinentul indian. Ar fi o mare nenorocire. Musonul, ca și zeița Kali, poate aduce viață sau moarte, binecuvântare sau blestem. Dacă vine liniștit, e benefic pentru câmpurile arse de secetă, sprijină plantele de orez înainte să se îngălbenească, înprospătează aerul arzător. Dacă se abate furios, provoacă inundații și distruge recoltele în câmpii, inundă zonele joase forțând în orașe milioane de familii să fugă din bordeiele aflate pe jumătate sub pământ.

Sora Alex mă roagă să o aștept pe sora Marie Pierre, cea însărcinată cu adopțiile. Pe zidul din spatele meu este fixată o placardă cu una din învățăturile cele mai revoluționare ale Maicii Tereza: «Prefer să greșiți cu gingășie decât să faceți minuni cu obrăznicie».

Fixarea afișelor educative pe pereți este una dintre caracteristicile tuturor caselor Maicii Tereza. La Shishu Bhavan, un loc de trecere pentru oameni descurajați aflați în căutarea speranței, afișele constituie o colecție instructivă și mângâietoare.

Pe un panou sunt pictați doi arbori în acuarelă: arborele *compătimirii proprii* și arborele *realizării proprii*.

Primul este uscat, fără frunze, într-o culoare maro urâtă. Pe fiecare rădăcină răsucită este scris un cuvânt: teamă, resentiment, neîncredere, ostilitate, simțământ de vinovăție. Din rădăcini, veninul urcă până la ramuri și devine alcoolism, drog, alienare, singurătate, nebulie.

Al doilea arbore este unul viguros, plin de frunze de un verde smarald. Rădăcinile sale se numesc: iubire, prietenie, caritate, iertare, încredere. Limfa dulce urcă până la ramuri și devine bunăstare, bucurie, acceptare, creativitate, independență.

Alte panouri prezintă simple sfaturi salutare, asemenea celui al «Magiei mersului»: «Mersul este un exercițiu care nu are nevoie de antrenament. O prescriere fără medicamente. Un control al greutateii fără diete. Un produs cosmetic care nu se află în parfumerii. Un tranchilizant fără pilule. O terapie fără psihanalist. Un izvor de tinerețe fără legendă. O vacanță care nu costă nimic».

Un perete întreg este ocupat de un fel de foto-roman, realizat cu fotografii ale Maicii Tereza comentate de fraze ale sale. Iat-o pe Maică aplecată asupra unui muribund la Kalighat: «Iubirea este rod pentru toate anotimpurile și la îndemâna tuturor». Iat-o în mijlocul unui mic grup de copii handicapați: «Lucrarea lui Dumnezeu trebuie realizată în stilul lui». O panoramă a misiunarelor reunite în capelă: «Este imposibil să te angajezi în apostolatul direct fără să fii un suflet al rugăciunii». Fotografia cu regina Elisabeta care o îmbrățișează pe Maica Tereza este însoțită, fără nici o urmă de ironie, de o frază a lui Isus: «Ceea ce ați făcut unuia dintre cei mici ai mei, mie mi-ați făcut...».

Sosește sora Marie Pierre, o bengaleză micuță și vioaie, și mă îndrumă în altă curte, și mai animată decât prima. *Sari*-urile întinse la uscat alcătuiesc o cortină în jurul căreia se joacă de-a v-ați ascunselea grupuri de copii, nepăsători la protestele unei tinere surori care iese din când în când la fereastră pentru a-i certa. Sosirea mea salvează rufăria. Copiii aleargă în întâmpinarea mea, strigă „*auntie, auntie*”, mătușică, mătușică, «fă-mi o fotografie», mimând obiectivul cu degetul mare și

arătătorul închise ca un cerc în fața ochilor. Cel mai mare se joacă prefăcându-se că ar conduce ambulanța donată de Tata Group, Fiat-ul indian, strigând-o pe sora *sari*-urilor pentru a se face admirat. O fetiță cu ochi mari urmărește două găini speriate.

Din această curte se intră într-o vilă veche, înfrumusețată de cărămizi subțiri foarte colorate și mozaicuri în stil liberty⁵. Era sediul unui partid politic, care a oferit-o Maicii Tereza cu zece ani în urmă. În salonul de la parter, zeci de leagăne aliniate în care stau nou-născuții, unii nemișcați într-o toropeală istovită, alții, de câteva luni, au forța de a întinde brațele mici slăbite. Mulți dintre ei au fost adunați din rigole sau recuperați din mijlocul gunoaielor, ori aduși de polițiștii care i-au găsit abandonati în fața secției de poliție. Mai mult de jumătate dintre ei mor, deoarece sunt prematuri, adesea rod al unui avort tardiv practicat cu mijloace medievale. Aceste creaturi abandonate au în ele un instinct atât de puternic de iubire, încât sunt în stare să te urmărească cu privirea chiar dacă au doar câteva luni, întind mânuțele spre tine pentru a fi luați în brațe. Un afiș intervine pentru a frâna instinctele vizitatorilor: «Descălțați-vă. Nu luați copiii în brațe. Nu-i sărutați». În jurul leagănelor, printre biberoane, scutece și jucării de cauciuc, se mișcă câteva misionare ale Carității ajutate de femei indiene. Sora Marie Pierre îmi explică:

«Cuplurile care vor să adopte un copil pot să aleagă între băiat sau fată. Indienii preferă băieții, occidentalii fetele. Pentru familia indiană, băratul reprezintă făgăduința unui ajutor în viitor. Pentru familia occidentală, fata este siguranța tandreței. În plus, mai este o preferință: de obicei sunt ceruți cei mai

⁵ Mișcare artistică apărută la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, care s-a interesat îndeosebi de arhitectură și decorare, promovând un stil caracteristic inspirat mai ales din flori și plante.

mici. Dar în cele din urmă toți se dovedesc dispuși să renunțe la prejudecăți. Am avut cupluri foarte generoase care au adoptat copii handicapați. Copiii care sunt refuzați de toți pentru că au handicapuri grave îi ținem noi aici. Îi îngrijim, mulți fac progrese. I-am operat pe unii copii orbi, pe alții cu picioarele deformat. S-au vindecat și apoi au fost adoptați. Părinților adoptivi li se poate cere generozitate, nu eroism. Dar am avut și părinți eroici: un cuplu elvețian a luat o fetiță căreia trebuie să i se schimbe sângele o dată la trei luni. Acum are doi ani, este iubită și îngrijită, noi urmărim progresele lor prin fotografiile pe care mamele ni le trimit regulat.

În 1990 am dat spre adopție 97 de copii la familii indiene și 208 la familii europene. Procedura este simplă. Se depune o cerere la unul din sediile noastre, care deschide dosarul, cu condiția ca cei ce doresc să adopte să fie apți, sănătoși, cu condiții financiare, cu capacități educative. Dosarul este trimis la tribunalul pentru minori, și între timp noi trimitem fotografiile a doi sau trei copii care pot fi adoptați, împreună cu câteva informații: numele, data nașterii, motivul abandonării. De obicei trec trei, patru luni de la deschiderea dosarului și până la încredințarea copilului. Dacă părinții pot veni să-l ia personal, e mai bine. Altfel avem noi grijă să li-l trimitem, profitând de o călătorie a surorilor noastre. Acum câteva zile au plecat la Roma Maica și trei surori, și au dus unor familii italiene patru fete, Nometa, Pushpa, Taya și Sabina. Acum două săptămâni a sosit un cuplu italian care adoptase deja un copil de-al nostru și a luat o fetiță de nouă ani, abandonată la Darjeeling».

Pe peretele vorbitorului pentru părinți este fixat Imnul vieții:

Viața e o oportunitate: profită de ea.

Viața e frumusețe: admir-o.

Viața e un vis: fă să devină realitate.

Viața e o îndatorire: împlinește-o.

Viața e un joc: joacă-l.

Viața e un mister: cunoaște-l.

Viața e o promisiune: păstrează-o.

Viața e durere: depășește-o.

Viața e un cântec: cântă-l.

Viața e o luptă: du-o.

Viața e aventură: înfrunt-o.

Nu știi cine a scris această listă, care aparține cu siguranță culturii anglo-saxone, pasionată de poezii. Cu mâna ei, Maica Tereza a adăugat:

Viața e viață: salvează-o.

Maica Tereza este specialistă mizeriilor. Cred că nici o privire omenească nu a văzut atâtea orori câte au văzut ochii ei. Și totuși rămâne îndrăgostită de viață. Când i-au înmănat Premiul Nobel, în 1979, a rostit un discurs neobișnuit de lung, iar partea centrală era dedicată apărării vieții. «... Noi combatem avortul prin adopție. Am salvat mii de vieți. Facem să circule acest aviz prin spitale, clinici, în secțiile de poliție: „Vă rugăm, nu ucideți copilul înainte de a se naște; încredințați-l nouă”. Astfel, în fiecare ceas din zi sau din noapte, e mereu câte una (știți, la noi sunt foarte multe mame nemăritate) căreia îi spunem: „Vino, te vom îngriji, vom păstra copilul pe care îl vei naște, și îi vom oferi o familie”. Și avem un număr imens de cereri din partea familiilor care nu au copii; aceasta este binecuvântarea Domnului pentru noi»...

După cum spun versurile lui Rabindranath Tagore, un delicat poet bengalez: «Fiecare copil ce se naște / poartă cu sine speranța / că Dumnezeu încă nu este / dezamăgit de om».

COPIII LEPREI

Titagarh, la periferia nordică a Calcuttei, este o lume impură împrejmuată de un zid înalt și gros, unde sunt închiși cei mai disprețuiți dintre paria. Titagarh este o colonie de două mii de leproși. Pe străduțele care mărginesc bordeiele de lut, printre duhoarea haznalelor și atacurile norilor de musculițe, bătrânii stau întinși pe paturi de iută, cu picioarele și mâinile bandajate în zdrențe. Câte o nepoată miloasă le răcorește fața agitând un evantai. În pragul colibelor, femeile fierb orezul pe vetre din bălegar de vacă. Bărbații se dedică îndatoririlor mărunte, precum alegerea cuielor dintr-o grămadă de fiare vechi. Copiii zburdă goi primprejur, fericiți chiar și în acea grămadă de gunoi, cu trupușoarele încă neatinse de stigmatele leprei care știrbește nasurile părinților și face ca pielea să semene cu cea a unui crustaceu.

Din colonia din Titagarh iese în fiecare dimineată John Raju. Se sprijină de o cârjă, țopăind cu picioarele mutilate. Nu trebuie să meargă mult pentru a ajunge la locul de muncă, e de ajuns să traverseze cele opt șine ale căii ferate. Merge să lucreze în singurul loc unde prezența lui nu este disprețuită, printre paria ca și el: în centrul pentru leproși al Maicii Tereza, *Gandhiji's Prem Nivas*.

John Raju străbate culoarele unde leproșii cel mai grav atinși zac în târgi așezate una lângă alta și se îndreaptă spre atelierele țesătorilor. Se așează la războiul de țesut, cu degetele lipsite de falange se străduiește să împletească firele de bumbac, face pânze nefinisate, pe care alții le transformă în genți, adăugându-le

mânere de lemn. Sunt gențile folosite de Maica Tereza și de misionare. Alături de el, alți leproși croiesc sandale din huse uzate sau țes bumbăcelul alb pentru *sari*. Pentru munca sa John Raju primește o sută cincizeci de rupii pe lună, respectul față de sine, mulțumirea că se simte în stare să-și întrețină familia, în ciuda mutilărilor datorate bolii.

Lepra l-a lovit pe John Raju când avea opt ani. Acum are patruzeci și nouă. A știut că este bolnav numai atunci când o misionară a Carității i-a descoperit un nodul pe gât. Avea douăzeci și doi de ani, a fost îngrijit într-una din clinicile mobile ale Maicii Tereza; era prea târziu pentru a se vindeca complet, dar boala s-a oprit. John a trebuit să abandoneze munca de portar într-un minister, a fost marginalizat în colonia din Titagarh, s-a căsătorit cu o leproasă, Agnes. Au avut doi fii, Taylor și Francis.

Cei doi copii sunt în siguranță, misionarele Carității i-au luat repede, despărțire dureroasă, dar indispensabilă pentru a-i proteja de contaminare. Acum Taylor are șaisprezece ani, este la colegiu și frecventează școala tehnică pentru a deveni mecanic specializat. Francis a fost primit la Udayan, un centru pentru fiii leproșilor, la treizeci de kilometri de Calcutta, este sub observație din cauza câtorva pete mici pe spate și frecventează cursul pentru croitori.

Agnes și John trăiesc singuri și sunt mulțumiți pentru că fiii lor vor avea o viață diferită. Casa lor este o gaură semisubterană fără ferestre, fără sobă, fără paturi, de pe pereții afumați atârnă două afișe de film și o fotografie, amintire de la căsătoria lor, când nasul lui Agnes nu era ca de leu, iar degetele lui John erau intacte. Cum pleacă John dimineată la muncă, Agnes își duce căprița să pască mărăcinii de la marginea căii ferate. Privește împrejur, atentă ca nu cumva să o lovească

vreun tren sau ca vreun polițist să o amenințe de departe cu bastonul, ordonându-i să se întoarcă imediat în colonie.

Nici măcar Maica Tereza nu știe pe câți dintre leproșii din Calcutta i-a ajutat ea și misionarele ei. În primii ani a ținut socoteala, pasionată fiind de numere. Ajunsese să numere 42 de mii. Apoi numerele au explodat, fiind imposibil de urmărit. Maica Tereza a rezumat contabilitatea cu o frază: «La Calcutta am adunat câteva mii de leproși. Vă asigur că sunt minunați, oricât de desfigurați se prezintă la vedere».

Leproșii sunt cei mai săraci dintre săracii cei mai săraci. De aceea sunt preferații Maicii Tereza. La Calcutta există centre specializate pentru vindecarea leprei. Dar acolo merg cei care sunt deja într-un stadiu avansat; sau cine este trimis acolo cu forța de către poliția sanitară; sau, pur și simplu, cine este destul de priceput să recunoască pe propriul trup primele simptome ale bolii și îndeajuns de responsabil pentru a se îngriji la timp. Lepra este o amprență care se tăinuiește, deoarece provoacă marginalizarea familială și socială, pierderea locului de muncă, segregarea în colonii. Astăzi leproșii nu mai sunt obligați să poarte un clopoțel la picior pentru ca lumea să fugă atunci când se apropie; dar acel clopoțel supraviețuiește în oroarea pe care o provoacă simplul cuvânt *lepră*.

Maica Tereza, practică așa cum este întotdeauna, a decis să-i îngrijească pe leproși acolo unde trăiesc, cu eficiență și discreție. S-a gândit să facă acest lucru printr-un dispensar mobil. Primul l-a cerut în 1955 de la preotul Alfred Schneider care era șef la *Catholic Relief Service*, o organizație americană de ajutorare a lumii a treia. Schneider i-a pus la dispoziție douăzeci și cinci de mii de dolari. Un inginer indian, Fali Manekshaw, a transformat o furgonetă în clinică mobilă, pe

care Maica Tereza o trimis-o prin șase cartiere sărace în căutarea mamelor leproase și a copiilor lor.

Un an mai târziu, o întâmplare a convins-o pe Maica Tereza să se îngrijească nu numai de femei și de copii, dar de toți leproșii. Întâmplarea este povestită de Eileen Egan în cartea sa *Such a Vision of the Street*:

«Într-o zi din anul 1957, cinci leproși s-au prezentat la casa mamă a misionarelor Carității. Secretul lor teribil fusese descoperit, iar ei fuseseră alungați de la serviciu. Nimeni nu vroia să-i îngrijească, nici măcar familiile. Au bătut la poarta Maicii Tereza, iar pentru ea a fost semnul că trebuia să extindă la toți serviciile dispensarului mobil. Maica Tereza mi-a spus: „Era un spital pentru leproși aici, la Calcutta, Gobra Hospital, dar l-au închis. Acum eu trebuie să merg să-i îngrijesc. În familiile leproșilor săraci, copiii riscă să se contamineze încă de la naștere. În plus, mai sunt aceia care nu sunt săraci. Atunci când secretul lor este descoperit, viața lor devine imposibilă. Unii dintre ei mi-au spus că au fost nevoiți să plece de-acasă și să dispară. Dacă ar fi rămas, fiicele nu ar fi găsit soț, iar fiii nu ar fi găsit serviciu. Lepra distruge familiile”».

Împotriva prejudecății, Maica Tereza lansează o campanie în stil mare, ajutată de colaboratori și prieteni: funcționari, profesori, soții de oameni de afaceri și de diplomați, persoane de bunăvoință cucerite de farmecul miciei surori albaneze care găsisse în India a doua sa patrie. Sloganul campaniei rezuma vechiul tabu pentru a-l distruge: *Atinge leprosul cu mila ta*. Prietenii Maicii Tereza se opreau la colțurile străzilor, fixau un afiș cu sloganul, sunau un clopoțel și adunau donații.

O bucată tăiată din ziarul *Calcutta Stateman* din 27 septembrie 1957 ilustra continuarea poveștii. Sub fotografia arhiepiscopului de Calcutta, Ferdinand Perier și a Maicii Tereza, în picioare alături de o furgonetă vopsită în alb,

explicația spunea: «Leprozeria mobilă a Maicii Tereza a fost binecuvântată de Excelența Sa monseniorul Ferdinand Perier. Înzestrată complet cu un mic laborator pentru analize și dotată cu medicamente și dezinfectante, se va opri o dată pe săptămână în fiecare dintre cele patru zone mai sărace din Calcutta, Howrah, Tiljala, Dhappa și Moti Jheel. Doctorii de la școala de medicină tropicală, asistați de surori infirmiere, îi vor îngriji pe leproși venind acolo unde ei trăiesc».

Astăzi unitățile mobile ale Maicii Tereza străbat Calcutta, parchează undeva și în fața lor se formează imediat rândul de bolnavi. Un medic voluntar începe consultațiile în laboratorul interior, o misionară a Carității controlează fișele fiecăruia și distribuie medicamentele prescrise. Fiecare furgonetă se distinge printr-un clopoțel, vechi simbol al tabuului, pictat pe portiere în interiorul unui cerc albastru.

Mai târziu, pe lângă dispensarele mobile, Maica Tereza a construit câteva leprozerii permanente. În 1959 a deschis centrul din Titagarh, chiar în fața coloniei leproșilor. Acolo lucrează Frații misionarelor Carității, care reprezintă ramura masculină a ordinului. La 2 octombrie 1975, aniversarea nașterii lui Gandhi, Maica Tereza a dorit să dedice centrul din Titagarh părintelui Indiei și l-a numit: *Gandhiji's Prem Nivas*, Dar al iubirii lui Gandhi. Suffixul «-ji» este un semn de iubire și respect, într-o limbă care știe să exprime gingășia sentimentelor și însoțește numele cu apelative afectuoase: *Bapu*, tată; *Mata*, mamă; *Dadā*, frate; *Didī*, soră. De câte ori am auzit trecători care, văzând-o pe Maica Tereza, se opreau să o salute numind-o *Mataji*, *Mataji*, Maică iubitoare.

Dedicând leprozeria din Titagarh lui Gandhi, Maica aducea un omagiu apostolului nonviolentei. Gandhi îi numise pe leproși «fiii lui Dumnezeu». Predicase împotriva egoismului:

«În lume e destul pentru nevoile tuturor, dar nu îndeajuns pentru aviditatea fiecăruia». Îi invita pe creștini să trăiască Predica de pe munte, în loc să se limiteze doar la a o propovădui. Intuia valoarea suferinței celor nevinovați, pe care îi numea *Satyagraha*, forța adevărului. Credea în *Madhurya Pradhana Bhakti*, iubirea bazată pe descoperirea tandreței infinite a lui Dumnezeu. Între Maica Tereza și Gandhi există o fraternitate spirituală dincolo de credințele diferite și de evenimentele istorice. Amândoi sunt numiți în India *mahatma*, suflete mari.

Poate că unul dintre cele mai puțin cunoscute onoruri pe care India le-a rezervat Maicii Tereza, dar cu siguranță unul dintre cele mai apreciate de ea, a fost invitația de a pune prima piatră la *Gandhi Bhavan*, Institutul de studii asupra gândirii lui Gandhi. Ceremonia a avut loc la Allahabad în 1976, iar Maica Tereza a spus: «Dumnezeu să binecuvânteze minunata voastră muncă de răspândire a învățăturii lui Gandhi despre iubire și pace». Un ziar a scris: «Gandhi este un *karma yogi*, care transformă contemplația în acțiune. Maica Tereza este o *karma yogin*».

Pe lângă clinicele mobile și *Gandhiji's Prem Nivas*, Maica Tereza și-a etalat capacitățile de manager al Evangheliei construind un mare oraș al leproșilor. Este *Shantinagar*, Locul păcii. Se află la trei sute de kilometri de Calcutta, trenul ajunge acolo în patru ore, trecând prin orezării arse de secetă și intrând spre final în tunelul mărăcinișului tropical. *Shantinagar* a devenit o oază de alei și răzoare grație pasiunii pentru grădinărit a sorei Francis Xavier, o misionară a Carității iugoslavă, licențiată în medicină, care a condus leprozeria încă de la început.

Locul păcii se ridică pe treizeci și patru de acri de teren oferit de guvernul din Bengali și cu fonduri adunate din India

și din străinătate. În colonii leproșii trăiesc închiși, părăsiți, lipsiți de îngrijire, ținuiți de blestemul bolii pe care fiii lor o vor moșteni. Coloniile sunt ghetouri, din care nu se iese și în care nici unul care este sănătos nu îndrăznește să intre. Shantinagar nu este o colonie, ci un oraș autosuficient. Leproșii locuiesc împreună cu cei sănătoși, mulți dintre ei fiind voluntari. Cei care sunt bolnavi mai grav sunt internați în spital, alții în căsuțele lor pentru o singură familie, mici și aranjate, unde familiile pot trăi unite. Copiii care se nasc la Shantinagar au grădiniță, și apoi școală; cresc sănătoși pentru că sunt în mod constant consultați de medici și de surorile infirmiere. La Shantinagar toți lucrează, în magazine sau în ateliere, în fermele de porci și de găini, în câmpurile cultivate cu zarzavaturi și linte.

India este un magnet pentru creștinii care vor să trăiască Predica de pe munte și nu să o propovăduiască, așa cum sugera Gandhi. Iar farmecul Maicii Tereza îi atrage pe mulți aici. Am cunoscut două persoane atrase de el: un scriitor renumit, francez; un negustor de țesături, englez. Scriitorul este Dominique Lapierre, un dinam de idei și inițiative. Fostul comerciant este James Stevens, care a abandonat afacerile pentru a deveni pastor anglican. Cu fondurile Mișcării de ajutor pentru copiii leproșilor din Calcutta, fondat de el, Lapierre finanțează un sat unde copiii leproșilor sunt primiți, îngrijiți și îndrumați spre o meserie. Stevens conduce satul numit *Udayan*, care înseamnă Înviere. Se află în pădurea tropicală la treizeci de kilometri de Calcutta, și găzduiește două sute de copii de leproși, de la șase la șaisprezece ani.

Mă duc să vizitez Udayan împreună cu Dominique Lapierre și soția acestuia. Copiii curați, în cămășute albe și pantalonași albaștri, ne spun bun venit în stil indian: ghirlande de *rajani*

gandha, tuberoze atât de parfumate încât te amețesc; *tilak*, dunguța de praf roșu pe frunte în semn de salut; *namaskar*, tradiționalul salut cu mâinile împreunate. Copiii leproșilor rămân la Udayan circa zece ani. Sunt hinduși, musulmani, creștini. Se roagă toți împreună recitând versete din *Bhagavad Gîtâ*, din Coran, din Biblie. După școala elementară, frecventează, gimnaziul în afara satului sau învață o artă în atelierele interne de pictură și sculptură, de muzică, de croitorie: pictorii, sculptorii, muzicienii și croitorii sunt foarte căutați în Bengalul occidental.

Cei mai mari lucrează în ture în bucătărie, cultivă câmpurile, hrănesc puii. Sub răcoarea unui ficus cu rădăcini care se înalță de la pământ asemenea coloanelor, unii sapă un mic eleșteu pentru hrănirea unor pești de apă dulce cu spini și gustoși, *rui* și *katla*.

Inima Centrului Udayan este dispensarul, o vilă roșie construită sub un cerc de nuci de cocos. Îl conduce doctorul Bhruba Prasad Sen, specialist în boli tropicale.

«Milenii de-a rândul oamenii au crezut că lepra era un blestem divin. Nu, nu este un blestem. Este o boală infecțioasă, cu evoluție cronică, provocată de un bacil care se numește *Microbacterium leprae*, zis și Bacilul lui Hansen de la numele medicului norvegian care l-a descoperit în 1873. Un bacil care nu se știe bine cum se transmite, dar desigur se dezvoltă datorită mizeriei, a murdăriei, a proastei alimentații, a contactelor îndelungate cu bolnavii contagioși. De aceea este indispensabil să fie luați copiii leproșilor din ambientul lor când sunt mici. Maica Tereza a înțeles imediat acest lucru, oricât de dureroasă și de crudă ar putea părea această separare de familii. Foarte contagioasă este forma *lepromatosa*, care lovește un sfert din toți bolnavii. Sunt în lume cincisprezece milioane de leproși, dintre care patru milioane numai în India. Tratăm boala cu

trei antibiotice combinate, Dapson, Rifacilin și Lampren. Acum douăzeci de ani era utilizat Sulfon, dar mai târziu bacilul a devenit rezistent. Pentru a se vindeca, dacă e luată din timp, sunt suficienți doi ani».

Asistentul doctorului Sen este un tinerel cu ochi inteligenți, Swapan Kumar Naiya, unul dintre primii băieți primiți la Udayan. După vindecare a studiat la centrul împotriva leprei din Calcutta, a devenit paramedic și s-a întors să lucreze aici permanent. Istoria lui rezumă istoria multora asemenea lui:

«M-am născut la Yajangar într-o familie de țărani, suntem doi frați și cinci surori. Lepra a intrat în casa noastră prin bunica mea, iar cu lepra a intrat și teama. Cândva leproșii erau obligați de lege să umble cu un clopoțel. Acum nu mai e așa, dar ostracismul continuă: nu te primesc la școală, nu găsești serviciu, te poți căsători numai cu o leproasă, trebuie să locuiești într-o colonie de leproși. Dintre toți frații și surorile mele, lepra m-a ales pe mine. Aveam doisprezece ani când mi-a apărut pe față o pată albă. Misionarele Maicii Tereza care umblă în căutare de leproși cu furgoneta albă și-au dat seama, m-au luat imediat de lângă familie și m-au trimis aici. Astfel mi-au salvat viața. Acum m-am căsătorit, soția mea se cheamă Chaabi Nama și am cunoscut-o la organizația de ajutorare a leproșilor BAM-India: BAM este sigla de la *Brothers of All Men*, Frații tuturor oamenilor. Avem o fetiță de trei ani, Annash».

În fața vilei dispensarului se înșiră ca în fiecare dimineață un rând tăcut de băieți. Swapan îl consultă pe primul din rând, iar apoi notează pe fișa medicală: mai este un nodul pe coapsă, iar carnea dimprejur este insensibilă.

«Bunica mea se îngrijea cu apă caldă și dezinfectant. Nu servea la nimic, i-au căzut degetele de la mâini și de la picioare și nasul i s-a făcut ca de leu. Bolii ei îi spuneau blestemul lui

Shiva. Noi suntem hinduși, iar Shiva este la noi zeul distrugerii, are cinci fețe, un șarpe înfășurat în jurul gâtului și o cunună de tigve. Astăzi știm că lepra nu este un blestem. Adevăratul blestem este teama. Pe fiica mea Annash o învăț să nu se teamă».

De-a lungul anilor, după ce a ieșit din India și a înființat case în lumea întreagă, Maica Tereza a descoperit că exista și «o lepră occidentală»: singurătatea. A spus: «Pentru fiecare boală există medicamente și tratamente. Dar pentru cine este singur, nedorit, nu există remediu. Aceasta este lepra Occidentului». A dorit ca munca principală a misionarelor Carității în metropolele lumii afluate, New York, San Francisco, Londra, Roma, Berlin, să fie aceea de a le vizita și sluji pe femeile singure, pe bătrânii singuri, pe tinerii singuri, pe cei nedoriți, pe marginalizați, pe cei respinși, pentru a căror lepră nimeni nu are timp și inimă.

MISIONARA ÎNCHISORII

Mă cațăr pe o scăriță în spirală din exteriorul unui bloc cu cinci etaje, urcând cu greu în spatele *sari*-ului alb al sorei Dionisia, care este deja în vârf când eu mă aflu încă la jumătate. Mi-e teamă de înălțimi, de scările ruginite legate cu sârme de fier și de corbii care mă privesc în ochi, cocoțați pe ramurile unui mango de vizavi împreună cu vrăbiile. De pe Ripon Street urcă duhoarea unui canal, mirosul de ulei prăjit de la vânzătorul de *dalpuries*, parfumul tuberozelor de la un templu mic. India te atacă mai ales la nas.

Când ajung cu greu pe acoperiș, sora Dionisia a dispărut deja într-o mansardă, locuința unei familii cu cinci copii și a unui cuplu de pensionari, care trăiesc împreună asemenea corbilor și vrăbiilor. «Calcutta este un coșmar», spunea Nehru. Este un coșmar și un miracol. Dotați cu trupuri minuscule și cu o milenară capacitate de a suporta, ființele umane se strecoară în cămăruțe de mărimea unei cutii, se adaptează la bârloguri și întrânduri mici ca și cum ar avea cartilagii în loc de oase, sfidând legea impenetrabilității corpurilor. La Calcutta spațiul devine prejudecată. Mi-am dat seama de acest lucru umblând prin «case» pe urmele sorei Dionisia.

Îi cerusem Maicii Tereza permisiunea de a însoți o misionară a Carității într-o zi de lucru, și am fost încredințată sorei Dionisia: era puțin paramedic, puțin asistent social, puțin îndrumător spiritual, puțin contemplativă, ca de altfel toate surorile Maicii Tereza.

Este ziua în care sora Dionisia vizitează familiile, aprovizionată cu o gentuță plină cu medicamente, cu un carnet pentru a-și nota nevoile cele mai urgente și cu rozariul pentru a se ruga pe drum. Este o femeie robustă și veselă. Mi-a prezentat agenda ei săptămânală pentru a alege. Luni și marți: ambulatoriu la gara din Sealdah. Miercuri: dispensarul antituberculos. Joi și vineri: consultanță familială. Sâmbătă: curățenie în casele bătrânilor. Duminică: vizită la familiile asistate. Am ales duminica.

Fiecare zi e un fel de miracol.

Nu trece o zi fără să primim o atenție delicată din partea lui Dumnezeu, un semn al grijii sale.

Miracolul cel mai mare e că Dumnezeu se servește de lucruri mici ca noi. Ne folosește pentru a realiza opera sa. Lasă-l pe Dumnezeu să te folosească fără a-ți cere părerea.

Maica Tereza

Casa surorilor Margaret și Joyce Gonsalves se află în subsolurile unui imobil din secolul al XIX-lea, și este cămăruța utilizată cândva de servitori ca magazie pentru măști și găleți. Cel mai mare dintre cei patru copii ai lui Margaret, Clinton, este bolnav de tuberculoză. Sora Dionisia lasă pe masă flacoanele prescrise lunar, apoi notează în carnet: «De trimis laptele și biscuiții nutritivi». Este prima dintre stațiunile Căii Crucii pe care le vom parcurge astăzi.

Sora Dionisia mi-a promis că-mi va relata povestea ei în pauzele din timpul vizitelor, și iată-ne oprindu-ne la casa Gonsalves pentru începutul povestirii:

«M-am născut în 1952 la Paingotoor, în Kerala, în sudul Indiei. Tatăl meu era medic, suntem opt băieți și fete. Aveam 12 ani când la școală ne-au vorbit despre Maica Tereza. Papa

Paul al VI-lea îi dăruise Cadillac-ul pe care l-a utilizat în timpul Congresului Euharistic de la Bombay, în decembrie '64, și pe care el îl primise de la Notre Dame University din South Bend, SUA. Maica Tereza nu știa ce să facă cu mașina aceea. O numea *elefantul alb*. Dacă ar fi putut-o transforma într-o ambulanță sau într-un camion mic pentru transporturi, desigur ar fi păstrat-o. Dar era imposibil. I-a venit ideea de a organiza o loterie. Din vânzarea билетelor a adunat 460 de mii de rupii, o cifră enormă. Cadillac-ul a fost câștigat de un domn Parsi, care a vândut-o imediat și i-a dat Maicii Tereza jumătate din suma primită.

Profesorul nostru ne-a relatat această poveste citindu-ne detalii din fragmentele decupate din ziare, iar eu am rămas uimită. Mi-ar fi plăcut să o cunosc pe sora aceea, și mult timp m-am gândit cum să fac. Până când, la șaisprezece ani, cu ajutorul tatălui meu, m-am decis să-i scriu. Îi ceream să mă primească în ordinul ei.

Maica mi-a răspuns imediat. Îmi tremurau mâinile când am deschis scrisoarea, dar am plâns de dezamăgire când am citit răspunsul: „Ești prea tânără. Studiază. Roagă-te. Apoi vom vedea”. Așa îmi scrisese. La optsprezece ani, cu permisiunea tatălui meu, am luat trenul și după două nopți și o zi de călătorie am sosit la Calcutta. Maica Tereza m-a primit cu o îmbrățișare și mi-a spus râzând: „Ah, atunci era ceva serios, nu un entuziasm trecător”. Când m-am îmbrăcat cu *sari*-ul postulantelor, tot alb, fără dungi albastre, am simțit o bucurie cum nu mai simțisem niciodată».

Ceea ce impresionează lumea și îndeamnă unele suflete să îmbrățișeze viața religioasă este mărturia vieții noastre, spiritul cu care răspundem chemării divine, totalitatea dăruirii noastre, generozitatea și bucuria pe care o demonstrăm în slujirea lui Dumnezeu, iubirea reciprocă,

zelul apostolic cu care mărturisim iubirea lui Cristos față de cei mai săraci dintre săraci.

Când zâmbiți, dragele mele novice, pot asculta muzica zâmbetului vostru. Învățați să fiți sfinte, fiicele mele, pentru că adevărata sfințenie constă în a împlini voința lui Dumnezeu cu un zâmbet.

Îmi amintesc că, cu ceva timp în urmă, ne-au vizitat mai mult de patruzeci de profesori din diferite universități...

Unul m-a întrebat în numele celorlalți: Maică, spuneți-ne ceva care să ne ajute să ne transformăm viețile.

Zâmbiți unii altora, le-am răspuns.

Unul dintre ei m-a întrebat: Sunteți căsătorită?

Da, am răspuns.

Și uneori mi-e foarte greu să-i zâmbesc lui Isus, pentru că e foarte exigent cu mine.

Maica Tereza

«Am depus voturile în 1978 și am început să lucrez la Shishu Bhavan, cu misiunea de a mă îngriji de adopții. În trei ani, am dat spre adopție șase sute de copii, dintre care două sute în Italia. Nu, pentru noi nu există o muncă mai bună decât alta. Toate muncile sunt cele mai bune. În mai '81, Maica m-a trimis să deschid o nouă casă la Kearchand, la trei ore depărtare de Calcutta. În '83 am inaugurat Shanta Bhavan, casa copiilor din Darjeeling.

Fusese o iarnă foarte rece la munte, mulți copii muriseră de pneumonie. Un domn budist ne-a oferit o clădire cu trei etaje și cu șase acri de teren împrejur. Dar era o clădire părăsită de mult, aproape sufocată de pădure. Eram doar patru: eu, care eram superioară, și trei surori. Cum să facem? Ne-am rugat, și ca răspuns la rugăciunile noastre, părintele Beckers, profesor la universitatea iezuiților din Calcutta, mi-a telefonat

că ar veni să ne dea o mână de ajutor împreună cu vreo douăzeci de studenți. El însuși, abia sosit, și-a dat jos cămașa și a tăiat cinci arbori. După exemplul celor din Calcutta, băieții din patru școli locale s-au luat la întrecere pentru a ne ajuta să despădurim terenul, să zugrăvim și să aranjăm clădirea.

În '87, Maica mi-a dat misiunea de maestră de novice, iar în '88 am devenit superioară generală regională. Da, se face repede carieră în ordin. Dar noi nu folosim termenul de carieră. Nu suntem legate de nimic, reîncepem mereu de la zero».

Sora Dionisia râde, și împreună cu ea râd, molipsindu-se de veselie, și Mary O'Cruze cu cele trei fiice și nepoata Priscilla, fete frumoase așa cum sunt frumoase fetele indiene înainte ca sarcinile și lipsurile să le transforme în bătrâne deja la treizeci de ani.

Suntem la numărul 2 de pe Sandal Street, două camere unde trăiesc cele opt persoane care compun familia O'Cruze. Locuința este la nivelul străzii și când cad ploile mari un torent de apă intră în casă și totul plutește. Musonul e gata să sosească, iar pentru a se apăra familia O'Cruze a înălțat pe prag o barieră de cărămizi. Sora Dionisia le spune că va fi mai rău: apa va depăși oricum bariera și apoi nu se va putea retrage din casă. Îi sfătuiește să pună cărămizile sub picioarele mesei și ale paturilor.

Nu căutați acțiuni spectaculoase. Ceea ce contează este dăruirea voastră personală. Ceea ce contează este măsura iubirii pe care o puneți în fiecare gest al vostru.

Surorile noastre fac lucruri mici: îi asistă pe copii, îi vizitează pe cei care trăiesc în singurătate, pe bolnavi și pe cei lipsiți de toate.

Când cineva îmi spune că ceea ce fac surorile este puțin important, că se limitează să facă lucruri mai puțin decât

obișnuite, răspund că, dacă ar ajuta numai o singură persoană, ar fi deja un motiv suficient pentru munca lor. Isus ar fi murit pentru o singură persoană... Fiți fidele în lucrurile mici, pentru că în ele rezidă forța voastră. Pentru Dumnezeu nimic nu este mic.

Maica Tereza

«În '89 m-am întors la Calcutta să mă îngrijesc de formarea surorilor care trebuiau să depună voturile perpetue. Iar în ianuarie '90, Maica mi-a încredințat o nouă misiune: să încep munca cu femeile din închisoarea din Tengra.

Închisoarea se află prin zona aeroportului. În secția feminină sunt închise nu doar criminalele, dar și femeile găsite pe stradă de poliție într-o stare confuză, și femei, mai ales fete, care au sosit la Calcutta de la țară și s-au rătăcit prin mulțime fără a mai reuși să găsească drumul înapoi. Autoritățile nu știu unde să le trimită, le duc *provizoriu* în închisoare și le uită acolo.

Când un ziar a denunțat această rușine, Maica a hotărât că trebuia făcut ceva pentru acele nefericite și m-a însărcinat pe mine. Nu știam cum să încep și Maica mi-a spus: „Roagă-te la sfânta Fecioară Maria. Vei vedea că te va ajuta”».

Maica Domnului este cea mai frumoasă dintre toate femeile, cea mai mare, cea mai umilă, cea mai curată, cea mai sfântă. Când s-a simțit plină de har, plină de Isus, s-a mișcat cu toată graba. Cred că de aceea Dumnezeu a ales o femeie pentru a arăta iubirea și mila sa față de lume...

Și noi, asemenea Mariei, trebuie să mergem în căutarea fiilor noștri, așa cum a făcut ea când Isus s-a rătăcit.

Maica Tereza

«M-am rugat la Maica Domnului. A venit o doamnă hindusă și m-a însoțit cu mașina la Tengra. Am vorbit cu directorul, am obținut permisiunea de a intra în secția feminină. Circa trei sute de femei stăteau înghesuie într-un singur bloc, constrânse să doarmă pe jos, nepieptănate, înfometate, acoperite cu zdrențe murdare, cele bolnave împreună cu cele sănătoase, cele nevinovate cu criminalele. Am protestat în fața directorului. Ne-a spus că el nu avea nici o responsabilitate pentru acea situație, că pur și simplu se supunea ordinelor tribunalelor de a le ține pe toate în custodie, iar închisoarea era așa cum era».

Începe munca sorei Dionisia la Tengra. Obține de la director un permis permanent, petrece ore întregi cu cele închise, le câștigă încrederea, află poveștile lor, amintirile lor confuze. Se transformă în *detectiv*, face cercetări pe lângă tribunale și secțiile de poliție, înfruntă istovitoarea birocrație indiană, determină ziarele să publice anunțuri și fotografii la rubricile persoanelor dispărute.

Iar acum, în timp ce ne permitem o pauză în vizita pe la familii, așezate pe o bancă din biserica Sf. Maria, sub vârtejul unui ventilator care amestecă aerul fierbinte, sora Dionisia trasează un bilanț al muncii sale de investigație:

«Urmăresc circa șaptezeci de cazuri. Până acum am scos din închisoare douăzeci și trei de fete care sosiseră la Calcutta de la țară și s-au pierdut aici. Am găsit familiile a șapte femei care aveau tulburări mintale și plecaseră de-acasă fără să mai reușească să se întoarcă. Este incredibil drumul pe care l-au parcurs, rătăcind luni de zile, înainte de a sosi la Calcutta. Una avea familia la Burdwan, una la Assam, una într-un sat la granița cu Bangladeshul, una la Benares, una la Boshirghat, una la periferia Calcuttei, una la Hyderabad».

Sora Dionisia ar fi vrut să aibă timp să-mi istorisească fiecare poveste în parte. Dar suntem deja pe drum de câteva ore și

trebuie să se întoarcă acasă. Maica Tereza cere ca surorile sale să mănânce toate împreună, cu condiția să nu le rețină ceva urgent. Cu tandrețea unei mame, stă cu teamă pentru că sunt în picioare de la patru și jumătate dimineața, la prânz au deja în spate șapte ore de muncă și rugăciune, și tot atâtea le așteaptă în a doua parte a zilei. Vrea ca ele să fie la masă și să povestească experiențele dimineții, și apoi să meargă să se odihnească jumătate de oră, înainte de a pleca din nou la două după-amiaza.

Surorile noastre, pentru a putea face ceea ce fac, pentru a trăi așa cum trăiesc, se dăruiesc iubirii lui Cristos cu inima ocrotită de castitate, cu libertatea sărăciei, cu toată inima, în ascultare, în slujirea totală a celor mai săraci dintre săraci și a lui Cristos sub chipul suferind al săracilor.

Pentru a fi în stare să trăiască această viață a noastră trebuie să iubească mult euharistia.

Cu Isus ne începem drumul în fiecare zi, iar seara avem o oră de adorație în fața lui expus în euharistie. Cele douăsprezece ore ale noastre de slujire zilnică a celor săraci nu suferă astfel vreo întrerupere. Ora de adorație este darul cel mai mare.

Maica Tereza

Ne grăbim pe Ripon Street. Mulțimi de copii ne înconjoară, făcând gesturi pentru a cere pomană: trei degete duse la frunte ca salut, apoi la gură pentru a spune *mi-e foame*, apoi din nou la frunte ca mulțumire anticipată, într-o agitație de mânuțe și de ochișori. Sora Dionisia deschide larg brațele, nu poate împărți decât zâmbete. În ce mă privește, am învățat deja lecția indiferenței, scut comod împotriva abisului de nevoi din India. Sora Dionisia îmi povestește două istorii ale femeilor din Tengra.

«Yadamma venea din Hyderabad. Era o femeie de vârstă medie, tăcută, mulțumită de familia ei, soțul și doi copii, țărani săraci, dar nu mai săraci decât majoritatea țăranilor indieni. Când a părăsit-o soțul, fără vreun motiv, Yadamma a început să sufere tulburări mintale. Fiind confuză, într-o zi s-a îndepărtat de casă și a urcat în tren. Poate că vroia să-și caute soțul. A coborât la Calcutta. Nu știa unde se află. Dormea pe trotuar iar ziua rătăcea pe străzi căutând hrană prin gunoaie. Până când a fost găsită de poliție în stare agitată și a fost dusă la Tengra. Nimeni nu a întrebat-o cum o cheamă, nici de unde venea. Nimeni nu a făcut cercetări pentru a-i regăsi familia. A trăit doi ani în închisoare ca un animal. I-am spus directorului că noi, surorile, ne-am fi îngrijit de ea, și el i-a permis să iasă. Era pe jumătate dezbrăcată, nepieptănată, cu ochii pierduți. Am spălat-o și hrănit-o. A recăpătat aspect omenesc, a reînceput să vorbească.

După îndelungi cercetări, am reușit să dau de urma rudelor ei. O căutaseră peste tot, cu disperare, fără a renunța la o găsi. Nu-și puteau imagina că sfârșise într-o închisoare din Calcutta, atât de departe de localitatea lor. Au venit trei ca să o ia, mama, fratele și unul dintre fii, făcând față cheltuielilor lungii călătorii. Nu voi uita lacrimile ei Yadammei când i-a revăzut pe cei dragi ai ei, și privirea în sfârșit liniștită pe care mi-a aruncat-o de la fereastra trenului».

Săracii au nevoie de milostivirea noastră. Săracii au nevoie de ajutorul nostru și de asistența noastră. Ceea ce ei ne dau e mai mult decât ceea ce noi le dăm lor. Cristos a spus: «Am fost flămând și mi-ați dat să mănânc». Îi era foame nu doar de pâine, ci și de o iubire care să-l facă să înțeleagă că este iubit, că este cunoscut, că înseamnă ceva pentru

cineva. Era gol nu doar de haine, dar și de demnitate umană, din cauza nedreptății care se face săracilor, disprețuiți pentru că sunt săraci. Cristos a cunoscut părăsirea celor închiși, a celor excluși, a celor nedoriți, a celor care merg prin lume lipsiți de orice asistență.

Maica Tereza

«Fazila era fiica unui țăran care venea regulat la Calcutta pentru a vinde orez. Într-o zi tatăl ei a decis să o ia cu sine pentru a vedea marele oraș. Fazila avea unsprezece ani. În gara Sealdah a rămas încântată de marea mișcare, s-a despărțit de tatăl ei și a fost înghițită de mulțime. Polițiștii au găsit-o trei zile mai târziu, disperată și înfometată. Neștiind cui să o încredințeze, au dus-o în închisoarea din Tengra. Nimeni nu s-a îngrijit de ea: când am întâlnit-o eu, era închisă acolo de zece ani. Incredibil, nu-i așa? Nici eu nu am crezut la început când mi-a spus. Dar era adevărat.

Fazila este o fată frumoasă, înaltă, cu ochi mari. Crescută în acel infern, uitase totul. Nu mai știa să scrie, vorbea într-un fel de neînțeles, se temea până și de lumină și de aer. Am ținut-o cu noi șase luni, reeducând-o la contactul cu oamenii. Și în cele din urmă a reușit să-și amintească un nume: Boshirghat. Era numele localității de unde plecase cu tatăl cu zece ani în urmă.

A doua zi eu și Fazila eram în tren. Am plecat la nouă dimineața, și după patru ore am coborât la Boshirghat. Acolo Fazila și-a amintit că a luat un vaporeș pe fluviu și de-odată și-a amintit și numele satului: Pakaidanga. Atunci ne-am îmbarcat pe vaporeșul care mergea spre satele din interior, și imediat după ce am debarcat, am intrat în pădure. Începea să se întunece, ploua torențial, eram nemâncate de dimineață. Tot mergând, cu sandalele în mâini pentru a nu le pierde prin

noroi, am sosit într-un sat. Am întrebat primele persoane pe care le-am întâlnit unde era Pakaidanga, și am spus și că îi căutam pe părinții unei fete pierdută cu zece ani în urmă.

Atunci vestea s-a răspândit, lumea ieșea din case, a început să meargă împreună cu noi, formând un cortegiu care se îngroșa din sat în sat. Aproape de Pakaidanga unii au alergat înainte pentru a-i avertiza pe părinți. Înaintam înconjurate de mulțime, erau și multe fete, iar tatăl și mama Fazilei s-au oprit în fața primelor fete urlând, când el când ea: „E aceasta..., e aceasta,..”, până când am reușit să-mi fac loc și să strig: „Nu, Fazila e aceasta”».

SCANDALUL INDIEI

Obsesia săracilor. Pasiunea pentru săraci. Săracii există peste tot, dar numai în India prezența lor îți taie respirația. Maica Tereza ar fi devenit aceea care este, simbolul universal al milei, dacă, în loc să debarce la Calcutta, ar fi rămas în verdea Irlandă? Sau dacă superioara din Rathfarnham ar fi trimis-o misionară în vreun alt loc?

Întrebare zadarnică. Maica Tereza s-a făcut călugăriță pentru India. Înclinația ei era spre India, cu o chemare precoce, și atât de exigentă, atât de aspră, pe care numai India o putea satisface. Maica Tereza s-a întors în orașul său natal în 1978, la cincizeci de ani după ce plecase de aici. La aeroportul din Skopje o aștepta o mulțime de oameni, aduși de autobuze încă din zori, în primul rând jurnaliștii, echipele de televiziune și cameramanii de film de la Vradan Film care sperau să facă un documentar.

Abia a coborât scărița avionului că toți au alergat în întâmpinarea ei invadând pista. Vor să o atingă, să o îmbrățișeze, să-i vorbească, fără să dea atenție îmbrâncelilor polițiștilor. Maica reușește să se elibereze abia după o oră. Se apropie pentru a le spune jurnaliștilor:

«Aveam șaptesprezece ani când am părăsit Skopje. Studiam aici în gimnaziu, și cu toate acestea, deodată, am lăsat țara noastră pentru a oferi ajutor altora. Acum mă întorc după cincizeci de ani, totul e schimbat, e mai bine așa». Repezită, sobră ca de obicei.

«Am părăsit brusc țara noastră». Brusc, dar nu orbește. Îi sosise chemarea pentru India, prin căile misterioase ale planurilor lui Dumnezeu. Suntem în 1925. Agnes Bojaxhiu, de 15 ani, elevă la gimnaziu, frecventează împreună cu prietenele ei Asociația din Skopje, un cerc catolic de recreere, coruri, spectacole, excursii. Într-o duminică după-amiază, copiii din Asociație se întâlnesc cu câțiva misionari veniți din Bengal. Copiii nu știu unde se află Bengalul, iar misionarii le arată indicând cu degetul pe o hartă a Indiei. Vorbesc despre aventuri și mizerie, despre dezastre naturale și despre sărăcii de neînchipuit.

Câteva luni mai târziu sosește la Asociație o scrisoare din Kurseong, Bengalul occidental. Misionarii relatează ultima calamitate: «... După muson fluviile s-au revărsat. Apa ducea cu ea șerpi și vaci, și cadavre cu zecile împreună cu răniți agățați de trunchiuri. Am întins plase, am aruncat funii... Am salvat câțiva. Acum ne ocupăm de supraviețuitori, așa cum putem, pentru că suntem puțini».

«Suntem puțini». Agnes decide să devină misionară *pentru India*. Se informează și află despre un ordin care i se potrivește, pentru că trimite surori tinere în India. Este Congregația Sf. Fecioară de Loreto, cu casa mamă la Rathfarnham, în comitatul Dublin, Irlanda. Scrie, cerându-le să o primească. Va povesti:

«Mama la început a fost împotriva vocației mele de a mă face misionară, chiar dacă era o sfântă. Nu vroia să mă piardă. Acasă toți ne-am rugat împreună. Într-o zi mama mi-a spus: „Îți voi da permisiunea, deci du-te”. Și ce a făcut? S-a închis într-o cameră și toată ziua nu a vrut să vadă pe nimeni. Seara mi-a spus: „Pune-ți mâna în mâna lui Isus și privește înainte. Nu privi niciodată înapoi. Mereu înainte”. Și așa am făcut».

Când a plecat de acasă pentru a merge la Rathfarnham împlinise de puțin timp optsprezece ani: suntem pe 25 septembrie 1928. Rămâne aici două luni, arzând de nerăbdarea de a ajunge în India, și între timp se dedică aprofundării motivației vocației sale și studierii limbii engleze. La 1 decembrie 1928 se îmbarcă pe nava *Marcha*, iar la 6 ianuarie 1929 poate trimite deja prima relatare revistei iugoslave *Misiuni Catolice*, descriind impactul cu «țara visurilor mele».

«... La Madras râul prezenta deja tristul spectacol al acelor oameni sărmani. Multe familii trăiesc în stradă, pe lângă zidurile orașului și chiar și în piețe aglomerate. Trăiesc zi și noapte în aer liber, pe rogojini pe care le-au făcut ei înșiși cu frunze mari de palmieri; sau pe pământul gol. Sunt efectiv goi, încinși doar cu o fâșie uzată la mijloc. Era o familie care-și plângea o rudă moartă, înfășurată în cârpe roșii, acoperită cu flori galbene, cu chipul pictat în dungii colorate. Dacă oamenii noștri ar putea măcar să vadă toate acestea, ar înceta să se mai plângă pentru propriile nenorociri și i-ar mulțumi lui Dumnezeu pentru că i-a binecuvântat cu atâta belșug».

Obsesia săracilor. Pasiunea pentru săraci. Acea fetiță de optsprezece ani s-a molipsit deja. Și atunci, de ce a așteptat atâta înainte de a se arunca în mijlocul săracilor? Cum a putut trăi aproape douăzeci de ani în comoditatea de la Entally, cu acea afecțiune pentru săraci care deja începuse să-i roadă sufletul? Ce a reținut-o să nu facă imediat alegerea scandaloasă de a lăsa veșmântul negru al congregației de Loreto pentru a se îmbrăca cu *sari*? De ce a risipit zece ani când avea douăzeci și ceva de ani, și alți zece când avea treizeci și ceva, partea cea mai revoluționară a vieții, în munca de profesoară ca orice altă soră? De ce spiritul ei a avut nevoie de atâta timp pentru a se maturiza și apoi pentru a exploda? Acesta este misterul Maicii Tereza?

Îmi revin în minte întrebări în timp ce merg spre casa arhiepiscopului de Calcutta. Și ce văd în jur nu mă ajută să aflu răspunsuri.

Pe laturile circulatei Park Street, strada cea mai elegantă a orașului, familii întregi au transformat trotuarul în casa lor, iar bucătăria constă doar într-o vatră mică, dormitorul constă doar într-o zdreanță, care ziua servește drept rogojină, iar noaptea drept pătură sau umbrelă când suflă musonul, ori acoperiș când se dezlănțuie soarele. Mijloacele lor de supraviețuire sunt deosebit de nebunești. Femeile umblă pe stradă, copilul cel mai mic sprijinit pe șold, cei mai mărișori ca ajutoare, adună *ghute*, bălegar de vacă; fac din ele turte multe și le lipesc pe ziduri să se usuce, le vând pe zece rupii coșul, pentru a fi arse sub vetrele mici. «*Ghute* - mi-a spus un prieten jurnalist - este blazonul Calcuttei».

Oamenii se învârt prin piețe, caută produsele uzate și le reciclează pentru comerțul lor infim, așezându-le în grupuri aliniate pe pământ și împărțite după «calitate». Le vând altor săraci, în *daisa*, sutimi de rupii. Boabe de struguri, treizeci de *daisa* pentru boabele puțin pătate, douăzeci pentru boabele stricate pe jumătate, zece pentru boabele stricate în întregime. Grămăjoare de cărbuni sustrase din focul rugurilor din *ghat*, din crematorii, și care pot fi reciclate pentru vetrele mici. Un preț pentru cărbunii puțin arși, un preț pentru cărbunii arși pe jumătate, un preț pentru cărbunii care sunt aproape reduși la cenușă. Și mai sunt mănunchiurile de flori spre a fi oferite imensului panteon al divinităților pentru *pujah*, ritual prescris, de la care nici măcar cel mai sărac dintre hinduși nu îndrăznește să se sustragă. Tuberozele albe, florile roșii de hibiscus, aruncate la marginea piețelor, sunt puse din nou pe trotuar pe categorii: puțin ofilite, ofilite, uscate.

Chiar și ființele umane de pe trotuar sunt pe diferite categorii: slabi, dar care sunt încă în stare să se îngrijească de propria supraviețuire, deformați sau bolnavi în așteptarea pomenii, agonizanți în așteptarea morții. În fiecare dimineață furgoneta Poliției mortuare face un tur pentru a-i aduna pe cei care au murit în timpul nopții.

De obicei încerc să ignor această omenire dureroasă, trecând mai departe sau umblând prin oraș cu taxiul. Dar astăzi am nevoie de un răspuns la întrebări și privesc până ce mi se face greață de la stomac. Măcar astăzi, nu vreau să mă învălui în indiferență. Trebuie să înțeleg cum a maturizat-o India pe Maica Tereza până la alegerea totală.

Vila arhiepiscopului este un contrast prea puternic. Observ cu neplăcere ornamentele în formă de migdală ale grațioasei arhitecturi bengaleze, grădina cu frunze noi de un verde strălucitor, fântâna centrală de unde beau apă vrăbiile și corbii, grota Sfintei Fecioare de la Lourdes în jurul căreia se agață, cu violența vegetațiilor tropicale, daliile pestrițe, roșiile cărnose, clopoțeii mari cât floarea soarelui. Mă întreb, fără a avea dreptul, dacă e posibil să trăiești în paradis la un pas de infern.

Arhiepiscopul de Calcutta, monseniorul Henry D'Souza, este un bărbat robust, în jurul vârstei de cincizeci de ani, cu părul alb în contrast cu obrajii măslinii și două pete negre pe pomeții, atât de specific indiene. Are demnitatea unui brahman și gingășia unui *guru*, și ele atât de indiene. Cum puteți sta aici, monseniore, cu lumea care este acolo afară...

«Ah, cunosc bine reacția dumneavoastră. Este reacția tuturor occidentalilor care sosesc în India. India tulbură. India spulberă toți parametrii. India te obligă să închizi ochii. Sau să-i deschizi larg. Vedeți, eu m-am născut în India. Nu, nu e un alibi. M-am făcut preot pentru a nu închide ochii. Am fost

în seminar, am devenit preot, apoi paroh, apoi episcop. Confruntându-mă mereu cu sărăcia, care este tragedia Indiei, și încercând să o înfrunt de la locul meu. Știu că sunt nepotrivit. Dar Dumnezeu ne trimite semne. Maica Tereza este un semn și o învățătoare. Este un semn pentru noi, legat de modul prin care putem răspunde la sărăcie. Iar exemplul ei este o multiplicare a inițiativelor. Eu îi spun maică de două ori».

Am venit la arhiepiscop pentru a ști ce a dat Maica Tereza Indiei și ce i-a dat India Maicii Tereza. Dar monseniorul D'Souza vrea întâi să-mi explice de ce îi spune maică de două ori:

«Cu puțin înainte de a fi hirotonit, am trăit durerea de a-mi pierde mama, care visase mereu să mă vadă preot și s-a dus chiar când visul se împlinea. I-am spus acest lucru Maicii Tereza. Mi-a promis: „Voi fi eu la hirotonirea ta”.

Nu contam prea mult pe acest lucru, știu câte obligații o poartă pe Maică prin lumea întreagă. În ziua hirotonirii am intrat în catedrală cu cortegiul concelebranților și am văzut-o așezată alături de tatăl meu. Mi-a zâmbit și mi-a spus simplu: Iată-mă. Eu o cunoscusem în seminar, unde venea să ceară ajutorul nostru, al seminariștilor, pentru câte o urgență. Ne impresionau promptitudinea ei în înfruntarea problemelor și deplina disponibilitate. Apoi am întâlnit-o la Bhubaneswar, la cinci sute kilometri sud de Calcutta, unde la cererea guvernului deschisese o casă pentru leproși. Dar abia când am devenit paroh la Kharjpur, la periferia Calcuttei, am putut vedea în profunzime ce însemna pentru săraci prezența Maicii Tereza la Calcutta. Fiecare problemă de sărăcie eu i-o prezentam ei. Într-o zi Maica mi-a spus, într-un fel ca o mustrare: „Vorbești mereu de probleme. Nu am putea găsi alt termen pentru a vorbi despre dificultăți?” – „Care, Maică?” – „De exemplu, termenul *dar*”. Așa este ea, răspândește pace cu o capacitate înnăscută

de a nu dramatiza, arată că în fața dificultăților există motive de recunoștință. De atunci, când o sunam începeam așa: „Maică, trebuie să vă prezint un mic *dar*”. Sau: „De data asta *darul* este mare”.

În '84 am avut un infarct. De la New York, Maica mi-a trimis în spital această telegramă: „Cine ți-a permis să te îmbolnăvești?”. Când a fost ea internată în spital din cauza unor tulburări cardiace, în septembrie '89, m-am dus repede la ea și primul lucru pe care i l-am spus a fost: „Maică, cine v-a dat permisiunea să vă îmbolnăviți?”. Se simțea foarte rău, și totuși a găsit forța necesară pentru a râde».

Obsesia săracilor. Pasiunea pentru săraci. Săracii din India care te persecută prin prezența lor și îți cer să confrunți rațiunile tale de a trăi cu oroarea vieții lor. De ce Maica Tereza a așteptat douăzeci de ani pentru a alerga în întâmpinarea lor? Aveți vreun răspuns, monseniore?

«Nu, nu am. Pot să încerc câteva ipoteze. Maica Tereza avea optsprezece ani când a debarcat în India. La acea vârstă există entuziasmul inimii, dar nu claritatea intențiilor. Ea a sosit în India ca soră în congregația de Loreto, legată de regulile congregației. În anii următori, îmi imaginez că au reținut-o motive de conveniență, de ascultare, de prudență. Până când nu a mai putut suporta imaginile din India.

India dezorientează și scandalizează. Trebuie să o cunoști în profunzime pentru a o înțelege. Eu sunt indian și creștin, iar creștinismul meu intră adesea în conflict cu faptul că sunt indian. Creștinismul se bazează pe providența divină, pe siguranța mântuirii și pe promisiunea învierii în pacea lui Dumnezeu. Hinduismul se bazează pe *karma*. Potrivit unui loc comun, *karma* duce la resemnare și la fatalism. Adesea noi le reproșăm hindușilor că nu se îngrijesc de necesitățile și suferințele aproapelui, absorbiți cum sunt de căutarea spirituală

individuală. Da, sunt contemplativi. Dar nutresc o sinceră admirație față de cine înfăptuiește binele. Hindușii apreciază caritatea creștină, așa cum creștinii apreciază detașarea hindusă. Influența enormă pe care Gandhi a avut-o asupra multimilor hinduse a fost în parte legată de faptul că el a reușit să obțină sinteza dintre detașare și caritate, dintre misticism și compasiune. Și în Maica Tereza s-a realizat această sinteză».

Doctrina fundamentală a hinduismului este *karmasamsara*, transmigrarea sufletelor conform legii perpetue a răsplății. Așa cum un șarpe își schimbă pielea, tot la fel sufletul trece dintr-un trup în altul. Sufletele sunt ființe spirituale, intelectuale, veșnice, care trec printr-o serie de nașteri și de morți. Viețile precedente o determină pe cea actuală. Ființa acumulează într-o singură viață mai multe datorii decât poate plăti sau mai multe merite decât poate fi răsplătită. Viețile viitoare vor servi pentru a echilibra contul.

În *Bhagavad Gîtâ*, marea carte a hinduismului, trupul este comparat cu un câmp. Cu fiecare faptă cade o sămânță în câmp, o sămânță care mai apoi va încolți și va aduce rod. Dacă faptele sunt nobile, se vor culege flori și fructe. Dacă sunt de mândrie, se vor aduna spini și urzici. Pentru a îmbunătăți destinul, trebuie să se înnobileze în timpul prezent, aprofundând propria spiritualitate. Este adevărat că în câmp sunt deja plantate milioane de semințe din viețile precedente. Dar, cu timpul, vechea recoltă se va epuiza și va fi înlocuită cu alta. Locul nostru în lume, zilele care ne sunt date, plăcerea și durerea, fericirea și nefericirea, sunt determinate de *karma*, legea implacabilă a cauzei și a efectului.

...Prin propriile fapte
merităm fericire sau teamă,
renaștem stăpâni sau slugi,

contractăm boli,
primim frumusețe sau malformații...
Aceasta este întreaga esență
a secretului *karmei*.
Cunoașterea acestei înțelepciuni
este nava salvării
cu care traversăm oceanul infernului.
(Din *Brahmavaivarta Purana*)

Monseniorul D'Souza reflectează: «*Karma* este marea busolă a vieții indiene. Dacă astăzi ești brahman, e pentru că în viețile precedente te-ai comportat bine. Dacă ești un paria, îți ispășești trecutul. Ai lepră? Dumnezeu te pedepsește pentru păcatele din trecut... Da, India a schimbat-o pe Maica Tereza constrângând-o, cu violența sărăciei ei, să îmbrățișeze cauza celor mai săraci dintre săraci. Dar și Maica Tereza a schimbat India, contestându-i mentalitatea fatalistă și revendicând valoarea de neînlocuit a persoanei.

Dumnezeu te iubește, învață Maica Tereza. Lepra nu este o pedeapsă, ci o boală vindecabilă. Atunci când Maica Tereza se apleacă asupra unui muribund cu trupul acoperit de plăgi, nu-l judecă, nu-i impută nici o vină, ci îi redă demnitatea de ființă umană care, cu cât suferă mai mult, cu atât este mai prețioasă în ochii lui Dumnezeu. Acel Dumnezeu care s-a făcut om pentru a lua asupra sa întreaga suferință a lumii. Maica Tereza vede în fiecare suferind chipul lui Cristos, care s-a întrupat și a acceptat să moară pe cruce fără păcat, pentru a ne răscumpăra de toate păcatele. În numele lui Cristos, Maica Tereza afirmă cât este de prețioasă fiecare viață în parte.

Și apoi, Maica Tereza știe ca nimeni alta să trezească în suflete mila și să încurajeze generozitatea. Îmi amintesc de un cuplu de tineri hinduși, pe care îi cunoșteam bine. Pentru nunta

lor, au cerut rudelor și prietenilor banii care ar fi fost cheltuiți pentru sărbătoare și cadouri. I-au obținut și i-au dat Maicii Tereza. „De ce atâta sacrificiu?”, i-a întrebat Maica Tereza. Iar ei au răspuns: „În schimbul acestui sacrificiu binecuvântarea divină va ocroti iubirea noastră” ».

«Vreau să cred că ceea ce-mi oferiți nu vine din prisosul vostru, dar că este rodul unui sacrificiu făcut de voi din iubire față de Dumnezeu», obișnuiește să repete Maica Tereza.

Îi place să citeze mici exemple: copilul hindus care i-a adus o grămăjoară de zahăr obținută din toate lingurițele pe care timp de o săptămână, renunțase să le pună în castronul cu lapte. Femeia care împărțise cu vecinii săculețul de orez pe care abia îl primise de la misionarele Carității, spunând: «Și lor le este foame». Cerșetorul care a oprit-o pe stradă și i-a dat pomană adunată în acea zi: «Am luat banii din mâinile lui și vă pot spune că chipul lui strălucea de bucurie, și vă mai pot spune un lucru: în inima mea am simțit că am primit de la el mai mult decât Premiul Nobel». Filosofia Maicii Tereza este simplă și profundă: darul trebuie să fie mai util donatorului decât celui care îl primește. «Eu nu cer de pomană, nu am cerut nici măcar la început. Merg la diferite persoane, nu contează că sunt hinduși, musulmani, budiști, creștini, și le spun: „Vă dau posibilitatea să faceți ceva frumos pentru Dumnezeu”. Exclude plăcerea de a dărui, satisfacția de a se simți binefăcători, vanitatea filantropică. Se pare că a luat din hinduism conceptul de *ni ūk âma seva*, slujire fără recompensă. Îl completează astfel: slujire care nu are nevoie de recompensă și care, în plus, costă sacrificiu. Spune: «Dăruiește până ce *it hurts*, până ce doare. Adevărata iubire trebuie să doară. Crucea l-a durut pe Isus».

ÎNAINTEMERGĂTOARE ÎN MISIUNEA DE RECUNOAȘTERE

Maica Tereza are cincizeci de ani când iese pentru întâia oară din India. Suntem în 1960. Ordinul ei numără deja 119 surori, toate indiene, în afară de trei.

La 9 august îi scrie prietenei americane Eileen Egan: «Am fost invitată la Las Vegas pentru congresul femeilor catolice americane. M-am consultat cu Excelența Sa, care m-a sfătuit să accept și să le vorbesc delegatelor». Excelența Sa era monseniorul Ferdinand Perier, arhiepiscopul de Calcutta, veneratul protector al misionarelor Carității, care atunci avea 85 de ani.

E greu de imaginat un loc mai nepotrivit pentru prima ieșire a călugăriței periferiilor. Las Vegas este capitala mondială a jocului. În cazinourile sale, deschise douăzeci și patru de ore pe zi, curg fluvii de dolari aruncați pe mesele de *ruletei* și de *black jack*, în timp ce *slot machines*, numite «bandit cu un singur braț», devorează monede în flux continuu. Las Vegas este chipul nebun al Americii. Lângă casele de joc se înalță capelele unde se «celebrează» căsătorii zi și noapte cu orar continuu, după divorțuri rapide în apropiata localitate Reno.

Asociația femeilor catolice americane alesese un loc atât de nepotrivit pentru a ține congresul, deoarece orașul, cu intenția de a-și crea o imagine, oferea gratuit spre utilizare o imensă sală pentru conferințe organizațiilor de binefacere. Nimic nu

este mai convingător în America decât cuvântul *free*, gratis, iar priceputele femei catolice au acceptat. Vă imaginați stupefacția celor trei mii de delegate când au ajuns în imperiul viciului.

Dar cei mai stupefiați au fost polițiștii de la aeroportul din Los Angeles. Maica Tereza a pus piciorul pe pământul american la 4 octombrie 1960. Călătorea singură. La controlul polițiștilor a prezentat pașaportul indian. Polițistul i-a aruncat o privire perplexă acelei femei ciudate, îmbrăcată în indiană. «Unde mergeți?», a întrebat. «La Las Vegas», și polițistul a izbucnit în râs. «Cred că m-a crezut nebună», va povesti Maica Tereza.

În timpul șederii la Las Vegas, s-au întâmplat alte lucruri deosebite, după cum relatează Eileen care o însoțea. Cardinalul Cushing, arhiepiscopul de Boston, imediat după ce a văzut-o i-a atribuit supranumele de *Mahatma Gandhi* și a continuat să-i spună astfel în toate cele patru zile ale congresului.

Era pentru întâia oară când Maica vorbea în public și era speriată. Eileen i-a dat o fotografie pe care i-o făcuse la Calcutta sorei Shanti, o misionară a Carității. Maica Tereza, care vede un semn în fiecare gest mic, va mărturisi mai târziu că acea fotografie i-a dat liniște și curaj, pentru că *shanti* în hindusă înseamnă pace. Le-a povestit celor trei mii de delegate istoriile leproșilor și ale muribunzilor ei, ale celor pe care îi salvase și ale acelor pe care îi ajutasă să moară ca ființe umane. Apoi, așezată în *stand*-ul expoziției fotografice despre operele de pace, a răspuns la întrebările despre misiunea ei, despre Calcutta, despre *sari-ul* ei ciudat cu albastru pe margine. Avea la braț obișnuita geantă de stofă, și în timp ce vorbea, delegatele îi strecurau înăuntru bancnote de dolari: «I-am golit geanta, povestește Eileen, și la puțin timp după aceea era din nou plină de bani».

Primpregur, Las Vegas trăia în frenezia sa fără somn. Pe *Strip*, marea arteră care îl traversează, luminile nu se stingeau

niciodată, scăldând fațadele cazinourilor, ale restaurantelor, ale cluburilor de noapte. Maica Tereza vedea în fiecare seară acea iluminare permanentă și când Eileen Egan o întrebă ce crede, răspunse cu un singur cuvânt: *Dewali*. Este sărbătoarea luminilor, prin care tradiția hindusă amintește întoarcerea zeului Rama. Lumânări și ghirlande din lămpițe colorate luminează fiecare oraș, fiecare sat indian.

De la Las Vegas, Maica Tereza duce acasă o amintire. Un suvenir care numai ei îi putea veni în minte. O duc să vadă deșertul din Nevada, care începe imediat la periferia orașului. În lumina apusului de soare, se oprește aproape de un cactus, tăcută. Apoi adună un mănunchi de spini lungi ai cactusului și îi împletește în cunună. Cununa de spini din deșert este și acum pe capul lui Cristos răstignit în capela casei mamă, din Calcutta.

Drept încheiere a acelei prime sale călătorii în străinătate, Maica Tereza se hotărâse să facă o escală la Roma. Într-o scrisoare datată în prima vineri din octombrie 1960, le scrisese surorilor:

«...Plec în America, dar inima, mintea și întreaga mea ființă rămân cu voi... Nu mi-e teamă să vă las pentru că știu că voi sunteți cel mai mare dar pe care mi l-a dat Dumnezeu. După Las Vegas voi merge la Roma. Spuneți pentru mine novena la Sfânta Inimă. Voi merge să-l întâlnesc pe Sfântul Părinte și-i voi cere să ia mica noastră Societate sub ocrotirea sa și să ne dea recunoașterea pontificală. Știți că suntem nevrednice de aceasta, dar dacă este voința lui Dumnezeu, o vom obține. Rugați-vă și faceți multe sacrificii. Voi fi fericită dacă cele mai vârstnice dintre voi vor face sacrificii în ascultare, cele mai tinere în iubire, novicele în sărăcie, postulantele în curăție... Fiți fidele în lucrurile mici, pentru că în ele rezidă forța noastră. Da, fiicele mele, fiți fidele în mici fapte de iubire,

în mici mortificații, în mici supuneri față de regulă. Voi purta pe fiecare dintre voi, pe fiecare dintre voi așa cum este, la picioarele Vicarului lui Cristos pe pământ...».

Iat-o pe Maica Tereza sosită la Roma, întoarsă de la Las Vegas și însoțită tot de Egan. La Roma, în acea toamnă din 1960, se întâlnește cu Ioan al XXIII-lea, cu cardinalul Agagianian și cu fratele ei Lazar.

Întâlnirea cu Ioan al XXIII-lea nu a fost importantă. Pentru cerere, papa a îndrumat-o spre cardinalul Agagianian, dar a invitat-o la liturghia din Capela Sixtină, iar la ieșire s-a oprit o clipă pentru a o binecuvânta. În cortegiul papal puțini știau cine era acea călugăriță ciudat îmbrăcată în stil indian. Dar de când sfântul Francisc străbătuse sălile pontificale îmbrăcat în zdrențe, Vaticanul nu se mai minuna când primea personaje bizare.

În schimb a fost foarte rodnică întâlnirea cu cardinalul Gregorio Agagianian, prefectul congregației pentru Răspândirea credinței. Într-o sală a palatului din piața Spaniei, așezată într-un fotoliu de damasc roșu, sora muribunzilor își prezintă cererea. Înainte de răsăritul soarelui bătuse la ușa lui Eileen Egan pentru a-i scrie la mașină două pagini pe care le scrisese de mână în timpul nopții pentru a explica munca misionarelor Carității.

Cardinalul Agagianian și arhiepiscopul Pietro Sigismondi au citit cu atenție cele două pagini. Apoi i-au pus Maicii Tereza multe întrebări. Cardinalul se mira cum de puteau supraviețui și munci misionarele Carității, într-o țară de misiune, fără a primi regulat fonduri din străinătate. Maica Tereza a început să explice că surorile ei aveau nevoie de puțin pentru a trăi și că până acum providența divină le sprijinise mereu.

Apoi cei doi prelați au examinat cartea de rugăciuni a misionarelor. Era o broșură tipărită cu ciclostilul, pe hârtie

ieftină, în engleză. Arhiepiscopul Sigismondi i-a șoptit cardinalului Agagianian, în italiană: «Dar nu are *imprimatur*», Cardinalul a deschis brațele și răspuns cu bunătate ironică: «Sunt sărace!». Când Eileen Egan, care știa puțină italiană, a tradus ironia și răspunsul, Maica Tereza a zâmbit recunoscătoare.

Amintindu-și acest episod, Eileen Egan scria după doi ani: «S-a tipărit ultima ediție a broșurii de rugăciuni. Observ că pe prima pagină apar numele a două personaje de o importanță fundamentală pentru misiunile Carității:

Nihil Obstat

C. van Exem, S.J.

14.8.'62

Imprimatur

+ Ferdinandus, S.J.

Arhiepiscop de Calcutta

Întâlnirea cu fratele Lazar, cumnata Maria și nepoata Ager a fost pentru Maica Tereza o întoarcere la rădăcinile albaneze și la afecțiunea familială. Pleacă din nou spre Calcutta, unde și-a lăsat «inima, mintea și întreaga mea ființă», cu un dar pentru surori; o cutie cu crucifixuri negre purtând înscrisul *Roma*, care-i fuseseră oferite de către monseniorul Andrew P. Landi, directorul secțiunii italiene a *Catholic Relief Service*.

Este foarte mulțumită, va avea ce să povestească surorilor ei: polițistul de la aeroportul din Los Angeles, milioanele de lumini ale permanentei *dewali* din Las Vegas, Capela Sixtină și piața Spaniei... Ultima întâlnire are loc la aeroportul din Roma, în timp ce așteaptă avionul care o duce la Calcutta. Iat-o, relatată de Eileen:

«În sala de așteptare a aeroportului, Maica Tereza începe să vorbească cu o doamnă indiană, foarte elegantă în *sari* de

mătase violet cu margini de culoare crem. Le observ de departe, când, deodată, doamna se ridică și pleacă. „Ce s-a întâmplat, Maică?”.

„Am vorbit puțin despre India, doamna m-a întrebat despre munca mea și imediat după ce i-am spus că îngrijeam leproșii m-a întrebat dacă îi îngrijeam personal. Am răspuns că da și atunci a plecat. Sunt lucruri la care trebuie să te aștepți când lucrezi cu leproșii”.

„Dar cel puțin v-a salutat înainte de a pleca?”, am întrebat. Maica Tereza a dat din cap, cu un zâmbet ironic».

Înainte de 1965 misionarele ieșiseră deja din Calcutta pentru a se răspândi în alte orașe indiene: Ranchi, Delhi, Jhansi, Sagra, Asansol, Ambala, Bhagalpur, Patna, Darjeeling, Trivandum... Dar nu depășiseră niciodată granițele Indiei. Calea liberă pentru alte continente a sosit de la Roma, la 1 februarie 1965, la cinci ani după discuția Maicii Tereza cu cardinalul Agagianian. Prin *decretum laudis*, Sfântul Scaun aproba munca misionarelor Carității și includea congregația printre cele de drept pontifical. Acum Maica Tereza putea să iasă din India pentru a înființa alte case în străinătate. Merse cu o echipă mică de patru surori să deschidă prima casă la Cocorote, un oraș vechi din Venezuela, la 2 iulie 1965, la cererea episcopului Benitez, conducătorul diecezei de Barquisimeto, care auzise vorbindu-se despre ea în timpul Conciliului Ecumenic Vatican II. Astfel, India, care secole de-a rândul primise misionari din Spania, Portugalia, Franța, Germania, Italia, Irlanda, Anglia, trimitea în străinătate primele sale patru misionare, toate indiene, o patrulă de pioniere în misiune de recunoaștere.

«Poți găsi Calcutta pretutindeni în lume, dacă ai ochi ca să vezi. Peste tot există oameni neiubiți, nedoriți, neîngrijiți, respinși, uitați. Aceasta este cea mai mare sărăcie», a scris

Maica Tereza. Nu-și pune nici limite nici granițe. «Dacă ar fi fost săraci pe lună, ar fi trebuit să mergem acolo».

Maica Tereza deschide o casă în orice colț al lumii numai cu două condiții: ca episcopul locului să-i adreseze o cerere precisă; ca surorile ei să poată face o muncă pe care alte ordine religioase nu o fac. În acest sens, a fost un exemplu deschiderea primei case din Roma. Cererea a venit din partea episcopului Romei, Paul al VI-lea. Papa văzuse munca misionarelor Carității în timpul călătoriei sale în India din 1964. Înainte de a accepta, Maica Tereza s-a asigurat că în cetatea eternă, unde ordinele religioase mișună, nu era nici unul dedicat îngrijirii celor mai săraci dintre săraci. La 22 august 1968, în sărbătoarea Inimii Neprihănite a Mariei, a sosit la Roma împreună cu cinci surori și a deschis o casă la Tor Fiscale, printre cei din barăcile de la periferia Romei. Era o baracă cu acoperișul din tablă: prima mănăstire din Europa a misionarelor Carității.

Am văzut multe case ale misionarelor Carității. Seamănă toate între ele. Mobilă de la mână a doua. Farfurii de aluminiu. Paturi de fier. Iar capelele, toate la fel, fără bănci, un altăraș, crucifixul cu inscripția «Mi-e sete». În schimb, locurile unde misionarele îi primesc pe cei mai săraci dintre săraci sunt diferite. Poate fi Kalighat, casa muribunzilor din Calcutta: un punct de lumină. Sau Roma, casa pentru vagaboande dincolo de zidurile Vaticanului: un *memorandum* pentru distracția curială. Sau New York, casa pentru bolnavii de Sida: un cheag de disperare care se topește la primul contact cu mila.

O porțiță dă spre Porta Cavalleggeri a zidurilor Cetății Vatican, la douăzeci de metri de poarta mare a Sfântului Oficiu. Inscripția spune: *Casa darul Mariei*. Mă trezesc adesea blocată la semaforul de la Porta Cavalleggeri, unul dintre cei mai lungi din Roma deoarece trebuie să reglementeze traficul a cinci

străzi mari. Am tot timpul să observ cine intră și cine iese pe porțiță.

De multe ori am văzut ieșind o femeie înaltă și cocoșată, care merge să golească coșul cu gunoi în containerele din față. Într-o după-masă, două misionare ale Carității băteau cu palma în poartă și nimeni nu le deschidea. Evident, surorile erau foarte ocupate. Seara, pe la șase, în fața porții închise se formează un rând de bărbați așteptând ca cina să fie gata. Cei mai mulți erau tineri și din compoziția etnică a rândului îți poți da seama care este ultimul val migrator: magrebini, algerieni, polonezi, albanezi au trecut pe rând pe la masa Casei darul Mariei. Vagaboandele din Roma au însă aici locuința stabilă. Sunt 72 de paturi, pentru cele răătăcite, cele aruncate în stradă datorită închiderii vreunei case de nebuni, cele alcoolice, pentru bătrânele sărace și singure.

Maica Tereza a anunțat deschiderea casei în lăuntrul zidurilor Vaticanului la 18 mai '87: «Este o dorință care s-a născut în Ioan Paul al II-lea în timpul vizitei sale în Calcutta. Nu am avut nici o dificultate cu birocrăția vaticană. Era de ajuns să spun: Vrea papa, și totul decurgea repede».

Există inscripția *Misionarele Carității* numai la numărul 657 de pe Washington Street, din New York. Se cheamă *Gift of Love*, Darul Iubirii, este casa bolnavilor de Sida. Maica Tereza a deschis-o în '85, la cererea cardinalului John O'Connor, arhiepiscop de New York. O clădire cu patru etaje și o capelă, iar pe ușa capelei lista cu cei morți. Primul pe listă este Raymond Galvin, decedat la 30 decembrie 1985.

Nu se poate obține permisiunea de a vizita camerele, din respect pentru bolnavii care nu suportă curiozitatea. Primii internați au fost luați de Maica Tereza din închisorile unde nu ar fi apucat să-și ispășească pedeapsa pentru că erau pe moarte. Maica Tereza povestește despre unul dintre ei:

«...După o perioadă de timp de când era cu noi, îmi mărturisește: „Maică, atunci când am dureri de cap le împart cu Isus încununat cu spini, când am dureri de spate le împart cu Isus biciuit, când mă dor mâinile și picioarele mă gândesc la Isus ținut pe cruce”... Și acest om, cu câteva luni mai înainte, era închis pe viață pentru comiterea unui delict oribil».

„TRUPELE DE COMANDO”

Maica Tereza nu este doar specialistă în bolile omenirii, dar este și primul ajutor în dezastre, cutremure, inundații, distrugerii în urma războaielor. Merge, trecând peste obstacole birocratice, dificultăți cu vizele, aeroporturi în haos, riscuri și pericole. Imediat ce ajunge acolo, evaluează situația, organizează surorile și voluntarii transformați în trupe de *comando*, în «căști albastre» de intervenție rapidă. Am întâlnit câteva dintre acestea, veterani din campaniile caritative. Iar aici pun laolaltă mărturiile lor, pe care le-am adunat în timp, toate diferite și toate identice.

Scriam un articol despre Premiul Nobel acordat Maicii Tereza, era în decembrie 1979, când vine în redacție părintele Silvano Garelo, misionar xaverian, un vechi prieten. «Te deranjez?». «Sigur că mă deranjezi. Scriu despre Maica Tereza». «Atunci să nu uiți că Maica Tereza este o sfântă, da, dar și un mare *manager*. Te asigur eu care am văzut-o în acțiune». Părintele Silvano se așază fără să aștepte invitația mea și povestește:

«În decembrie 1971 mă aflam la Calcutta. A fost o perioadă de haos și de nenorociri. Era războiul din Bangladesh și drama celor zece milioane de refugiați, iar ajutoarele întârziiau, zilnic soseau vești despre masacre și terori inimaginabile. Am participat la o reuniune a reprezentanților diferitelor filiale Caritas, indiană, italiană, americană, elvețiană. Trebuia să ne punem de acord asupra modului în care să organizăm întoarcerea refugiaților din Bengal. Stăteam acolo și discutam

de două ore, împiedicându-ne de tot felul de obstacole: cine ne va da camioanele, cum vom pune laolaltă bucătăriile și corturile-spital, unde să amplasăm taberele de refugiați. Apoi a intrat ea, Maica Tereza, specialistă. Două minute, trei cuvinte. Deodată totul a fost clar, ajutoarele gata, drumurile deschise. O eficiență care face să pălească șeful unei organizații multinaționale.

La 16 decembrie s-a încheiat războiul din Bangladesh lăsând în urmă obișnuitele consecințe înspăimântătoare de tot felul. Circa două sute de mii de fete fuseseră violate de soldați. Multe dintre ele se sinucisese. Foarte multe rămăseseră însărcinate. Ordinul oficial era de a le face să avorteze. Maica Tereza se revoltă și le trimite pe surorile sale. După mai puțin de douăzeci de zile, la începutul lunii ianuarie '72, la Dacca funcționa deja un centru de adunare a fetelor, o sală pentru nașteri, o secție pentru nou-născuți».

Maica Tereza a scris despre fetele violate în Bangladesh: «Ne aflăm în fața unor dificultăți foarte grave, deoarece era contrar legilor, atât a celei musulmane cât și a celei hinduse, primirea din nou în familie și în societate a tinerelor violate... Eu am spus: „Fetele noastre au fost luate cu forța. Nu vroiau să săvârșească păcatul. În schimb, ceea ce voi vreți să faceți, sau ceea ce vreți să le ajutați să facă, este o crimă și le va însoți toată viața. Nu vor putea uita că au fost mame care au provocat moartea propriilor copii”. Slavă Domnului, guvernul din Bangladesh a înțeles că eram dispusă să iau copiii. S-a stabilit așadar în scris că numai dacă o tânără ar fi decis în mod liber să avorteze, li s-ar fi permis medicilor să o atingă...».

Părintele Silvano Garelo are de povestit un alt episod despre acel trist decembrie '71:

«Maica Tereza a împiedicat masacrarea *bihari*-lor, a soldaților indieni din Bihar, care sprijiniseră trupele

pakistaneze. La încheierea războiului, *biharii* s-au trezit că sunt dușmanii statului independent Bangladesh proclamat de curând. Erau căutați prin ascunzătorile lor, torturați, puși la zid. Printr-o acțiune fulgerătoare, despre care nici acum nu reușesc să înțeleg cum de a izbubit, Maica Tereza i-a concentrat în tabere protejate, împiedicând masacrul. Un general de armată nu ar fi organizat mai bine salvarea trupelor înfrânte».

În curtea din Castel Gandolfo, Ioan Paul al II-lea primește un grup de fete din Opera pentru tineret «Giorgio La Pira». Era 9 august 1982. Ziua fusese foarte călduroasă, toți cei care urcam spre palatul pontifical ne așezasem la rând pentru a ne răcori la fântâna din piață. Monseniorul Dante Bernini, episcop de Albano și președinte al *Justitia et Pax*, abia terminase de vorbit, când, din umbra porticului, apare Maica Tereza. Papa se ridică, merge în întâmpinarea ei, o însoțește ținând-o de mână, o ajută să se așeze în fotoliul de lângă el. Apoi explică: «Maica Tereza a venit să ceară un cuvânt și o binecuvântare pentru că mâine pleacă spre Beirut». Era clar că mergea în locul papei, «vicara» lui într-o călătorie pe care el nu o putea face, dar la care se gândea din iunie.

Papa începe un dialog cu tinerii, întrebări și răspunsuri. Unul întreabă: «Cum poate vorbi biserica despre problemele din Liban, printr-un limbaj creștinesc, evanghelic?». Ioan Paul al II-lea răspunde: «Maica Tereza, care merge în Liban, știe fără să fi studiat multe manuale. Știe pentru că acest lucru îl are în suflet, în minte, în inimă».

Fără să fi studiat multe manuale, necunoscând politica și arta diplomatică, Maica Tereza merge în infernul din Liban, iar itinerariul său este însoțit de fotografiile care apar în ziare în zilele următoare. Din Cipru sosește cu o navă în portul Junieh, la 30 de kilometri la nord de Beirut. Debarcă și-și face drum printre fotografi și jurnaliști repetând: «Nu am timp».

După trei zile, este fotografiată la Beirut, alături de doi copii, unul mic și ras în cap, celălalt mai măișor care ține cu greu un bidon cu apă. După o săptămână, Maica Tereza ține în brațe două creaturi extrem de slabe cărora li se vedeau numai ochii. Sunt doi dintre cei treizeci și șapte de copii handicapați pe care ea și surorile ei i-au salvat de la Casa Islamică pentru bătrâni, rămasă izolată în sectorul occidental din Beirut în timpul unui atac. Erau acolo de câteva zile, fără asistență, părăsiți de toți, și trei muriseră de foame cu o zi înainte.

Părintele Leo Maasburg organiza celebrarea Crăciunului când primește un fax de la Moscova, la 22 decembrie 1988: *Father Leo, come immediately, bring everything, God bless you. Mother Teresa.* Părinte Leo, vino imediat, ia tot ce poți, Dumnezeu să te binecuvânteze. Maica Tereza.

«Dacă plec imediat, de Crăciun voi fi înapoi. Poate chiar în ajun», s-a gândit părintele Leo. Își imagina că este vorba de o misiune de câteva zile, nu știa că Maica Tereza păstra pentru el misiunea de capelan printre victimele cutremurului din Armenia. Va rămâne în Uniunea Sovietică șase luni.

Părintele Maasburg este austriac, era avocat la Viena, a devenit preot la treizeci și trei de ani: «Dumnezeu m-a chemat la momentul potrivit». Acum trăiește la Roma. A urmat-o pe Maica Tereza în multe expediții.

Faxul nu transmitea o invitație, ci un ordin. Ce putere exercită Maica Tereza încât obligă la supunere?

«Prin putere umană sau prin manipulare sau prin constrângere, se poate obține mult. Dar Maica Tereza nu arc putere în sens omenesc, chiar dacă personalitatea sa este foarte puternică. Aș defini secretul ei ca un fel de înțelepciune divină. Dumnezeu nu constrânge. Dumnezeu oferă. Maica Tereza intră direct în inima persoanelor. În mine a făcut să se audă imediat un „da”. Am uitat de obligațiile mele sacerdotale, de acordurile

fixate, de întâlnirile stabilite, până și de promisiunea făcută rudelor mele că voi petrece Crăciunul acasă. Ea reușește să înlătune toate obstacolele de conveniență, de prestigiu, de câștig, de bună creștere. Atinge inima de piatră și o transformă într-o inimă de carne».

Era anul 1988, Maica Tereza mersese în Uniunea Sovietică după cutremurul care, în 7 decembrie, răvășise Armenia, cea mai mică dintre cele cincisprezece republici ale URSS (deja dizolvată după ultimele evenimente din decembrie 1991, *n. red*). Un cutremur de nouă grade pe scara Mercalli, cu epicentrul între Tbilisi, capitala Georgiei, și Erevan, capitala Armeniei, dărâmasese blocuri de ciment armat la Leninakan, al doilea oraș din Armenia, la Kirovakan, al treilea oraș, a ras orașele precum Spinak, a doborât sate. Datele oficiale vorbeau de o sută de mii de morți, zeci de mii de răniți, o jumătate de milion de oameni rămași fără adăpost. Ajutoarele ajungeau cu greu în dezorganizarea tot mai haotică; iarna și lipsa drumurilor făceau inaccesibile satele blocate în munți, drumurile principale care traversau orașul erau pline de dărâmături. Secretarul general Mihail Gorbaciov se întorsese urgent în țară părăsind New York-ul imediat după ce a rostit un discurs istoric la ONU. La locul dezastrului, spusese: «Caucazul este la marginea prăpastiei». Micul popor armean, persecutat de-a lungul secolelor, împărțit între Rusia, Iran și Turcia, victimă a dramelor precum genocidul provocat de turci în 1915, și de un an de revoltă disperată împotriva azerilor, suferea o altă catastrofă, care părea să se sustragă oricărei capacități de suferință. Cei o sută de mii de morți aflaseră pacea. Cei care au scăpat cu viață încercau disperați să supraviețuiască, aglomerați în corturi, înghesuiți pe lângă focurile ocazionale, în condițiile grele ale iernii caucaziene.

Maica Tereza sosise cu «comandoul» ei de surori, sora iugoslavă Stanislava, sora indiană Placida, sora italiană Giacinta și acel preot austriac convocat prin fax. Ce ajutor ar fi putut aduce oare în acel ocean de disperare?

Părintele Leo sosește la Moscova cu avionul de dimineață, aducând cu sine patruzeci de cutii de haine, păături, lumânări. La aeroport îl așteaptă Maica Tereza, care a venit să-l ia pentru a-i facilita eventualele dificultăți cu vama. Se ocupă ea de toate, numără bagajele, controlează ca fiecare cutie să fie scoasă din vamă, apoi merg cu o mașină guvernamentală la spitalul unde i se permisesese să folosească trei camere.

Prima cameră, fost ambulatoriu de fizioterapie, era deja transformată în capelă, cu o măsuță pentru altar, un tabernacol portabil și o statuie a Maicii Domnului de la Fatima pe care Maica Tereza o adusese cu sine: «Pasagerul pe care-l port în brațe», explicase stewardesei în timpul călătoriei de la Calcutta la Moscova. În această capelă, părintele Leo celebrează liturghia la miezul nopții. Vor pleca spre Erevan a doua zi, de Crăciun.

În acea zi de Crăciun '88, aeroportul din Moscova este acoperit de o ninsoare puternică. Maica Tereza nu vrea să se întoarcă în oraș, se teme că va pierde primul avion care, mai devreme sau mai târziu, va putea ateriza. Așteaptă într-o săliță oferită de către șeful de palier, împreună cu surorile și părintele Leo. S-a așezat sub un tablou al lui Lenin, are alături un coș cu mere și portocale, răsfoiește un exemplar din *Pravda* (părintele Leo nu va uita niciodată acea scenă incredibilă), recită rozariul și vorbește în șoaptă cu surorile. Așa trece ziua. Când aterizează avionul, cu șase ore întârziere, mai sunt necesare alte patru pentru ca acesta să poată pleca.

La Erevan, micul grup sosește când e deja întuneric. Străzile sunt pustii datorită stării de urgență, casele prăbușite, soldații

au adunat supraviețuitorii pe stadion. O mașină a Comitetului pentru pace ia surorile și pe preot și-i duce la spitalul de copii. Maica Tereza încă nu și-a încheiat ziua, nu dă semne de oboseală. Vrea să inspecteze imediat spațiile, decide pe loc: Aici facem capela, aici sala de mese, aici dormitorul.

Părintele Leo are un sentiment de nemulțumire imediat după ce intră în cămăruța pe care i-au dat-o: nu este încălzire, sunt țevi de apă caldă dar fără apă caldă, numai suflarea va putea da puțină căldură odăiței transformată în cameră de dormit cu un pat de fier și un scăunel alb de plastic.

Nemulțumirea îi trece când intră Maica Tereza. Aruncă o privire și exclamă: «Frumos sacrificiu, nu?», cu o privire atât de ironică încât părintele Leo izbucnește în râs într-un acces de veselie nervoasă. Afară frigul bate la 26 de grade sub zero, valizele sale s-au pierdut cine știe în ce popas, i-a mai rămas numai geanta de mână, cu hanoracul și cizmele de iarnă. Vizita scurtă a Maicii Tereza răstoarnă situația: nu mai este cazul să se plângă de valizele dispărute, ci să se bucure pentru geanta providențială.

«Maica Tereza a rămas patru zile. A plecat lăsându-ne instrucțiuni: „Faceți munci umile. Dați dovadă de gingășie, de bucurie. Fiți umili asemenea Mariei, sfinți asemenea lui Isus”, a fost salutul ei. În primele zile am crezut că în funcția de capelan voi rămâne fără ocupație. Curând m-am trezit suprasolicitat. Aveam șase sute de copii în spital, foarte mulți își pierduseră părinții sub dărâmături. Surorile nu vorbeau armeană, dar pur și simplu *erau* cu ei. Nu reușeau să comunice prin cuvinte și cu toate acestea comunicarea se dovedea a fi foarte puternică, bazată pe semne precum zâmbetul, gingășia, rugăciunea. Copiii aceia nu mai văzuseră niciodată surori, în Armenia nu există, știau doar de *catolicos*, capul bisericii

armene. Surorile urmau îndemnul Maicii Tereza: duceau mărturia iubirii lui Isus».

Și pentru a converti, a face prozeliti?

«Nu, Maica Tereza repetă că, de fapt, convertirea nu este misiunea ei. Pur și simplu dă mărturie despre Isus iubindu-l pe aproapele. Pune un semn: apoi fiecare alege cum vrea. Aceasta este regula ei. Nu este o misionară în sens clasic, aceea care convertește și botează. Mie îmi amintește de acea frază celebră a sfântului Paul, când a trebuit să înfrunte dezbinările și discordiile care se infiltraseră în biserica din Corint: „Îi mulțumesc lui Dumnezeu că n-am botezat pe nici unul dintre voi, afară de Crispus și Gaius; pentru ca nimeni să nu spună că ați fost botezați în numele meu... Căci Cristos nu m-a trimis să botez, ci ca să vestesc evanghelia, nu cu înțelepciunea cuvântului, ca nu cumva să devină zadarnică crucea lui Cristos”. Acesta este și stilul Maicii Tereza și al misionarelor Carității».

Era destul de neobișnuit tratamentul pe care autoritățile îl rezervau Maicii Tereza: primire călduroasă, camere la dispoziție în spitale, mașini la aeroport, privilegii și sprijin. În Uniunea Sovietică, când Maica Tereza a mers acolo pentru prima oară, nu era libertate religioasă. «Trebuie să ne dedicăm bătăliei definitive împotriva clerului reacționar, să desființăm rezistența preoților și a călugărițelor cu o asemenea cruzime încât să-și amintească de ea câteva decenii». Astfel scrisese Lenin în 1922. Bătălia antireligioasă s-a sfârșit abia în aprilie 1990. În septembrie, schimbarea a avut o dovadă extraordinară: pentru prima oară din 1918 a fost celebrată euharistia în interiorul zidurilor Kremlinului, în catedrala Adormirii Maicii Domnului. După celebrare, Alexei al II-lea, patriarhul întregii Rusii, a condus prima procesiune în șaptezeci de ani, de la Kremlin până la biserica Adormirii Maicii Domnului,

restaurată după ce de jumătate de secol fusese utilizată ca depozit de cartofi. Libertatea de conștiință a devenit lege de stat prin votul unanim al parlamentului sovietic: 341 de voturi pro și două contra. Dar toate acestea nu se întâmplaseră încă în 1988. Cine i-a deschis porțile URSS-ului Maicii Tereza?

«Nu cred că în Uniunea Sovietică se știa prea mult despre Maica Tereza înainte ca un documentar despre ea și misiunile Carității, realizat de Ann și Jeannette Petrie, să fie proiectat la Moscova, în iulie 1987, în timpul unui festival de film de televiziune. Publicul l-a aplaudat timp de douăzeci de minute, juriul i-a acordat Premiul păcii. După aceea, Maica Tereza a fost invitată oficial la Moscova. A mers pentru întâia oară la 19 august 1988. Apoi lucrurile au decurs foarte repede. La 8 decembrie, de sărbătoarea Neprihănitei Zămisliri, a primit autorizația de a trimite cincizeci de misionare ale Carității în spitalul de copii handicapați din Moscova. Astfel, când a sosit ea, imediat după cutremurul din Armenia, avea deja mulți prieteni și multe puncte de sprijin».

Cum v-a primit populația la Erevan?

«Mulți au recunoscut-o pe Maica Tereza, o văzuseră la televiziunea sovietică. Infirmierele din spital se fotografiau pe rând cu ea, pe stradă oamenii se opreau să o salute și primeau cu bucurie micile medalii pe care ea le împărțea. În ce mă privește, fusesem invitat de autoritățile sovietice să particip la misiunea de ajutorare a victimelor cutremurului la cererea Maicii Tereza. În șaptezeci de ani, nici un preot străin nu primise o invitație oficială. Iar surorile au fost apreciate imediat pentru umilința lor, pentru zâmbetul lor, pentru disponibilitatea lor. Cu toată suferința aceea, am fost primiți cu iubire, ne aduceau flori și mici daruri, chiar și hrană, pe care ne era greu să o primim pentru că știam că o rupeau de la gura lor».

Surorile îngrijeau copiii din spital, iar dumneavoastră, părinte Leo, ce făceați?

«Misiunea mea era aceea de a ajuta, chiar și printr-un sprijin spiritual, pe acei bieți oameni care pierduseră totul. Poporul armean a păstrat în inimă o credință simplă și profundă, în ciuda persecuțiilor. La durere, această credință iese la suprafață. Am avut o dovadă impresionantă. Într-o zi am întâlnit într-un sat un inginer care m-a rugat să o binecuvânteze pe fiica lui. Am intrat în baraca lui din tablă, din acelea utilizate pe șantiere, un privilegiu pentru că alții trăiau în corturi. Baraca era goală, am întrebat unde era copila. Iar el mi-a arătat un mănunchi de resturi de oase calcinate și o fâșie dintr-o rochiță înnegrită de foc: murise în incendiul de care fusese cuprinsă casa în timpul cutremurului care avusese loc cu trei luni în urmă. M-am simțit cuprins de groază și de milă. Am îngenuncheat, inginerul a alergat să o caute pe soția lui și ne-am rugat împreună. Le-am promis că voi celebra o liturghie pentru ei. În ziua stabilită, s-au trezit la trei dimineața pentru a fi la Erevan la șase și a asista la liturghie. Au plâns tot timpul, eu am binecuvântat acele rămășițe și le-am cerut să le înhumeze. După câteva săptămâni, trecând din nou prin sat, l-am văzut pe inginer alergând înaintea mea. Striga: „Mulțumesc, mulțumesc. Acum suntem liniștiți”. Încă o dată Domnul a tămăduit o rană imensă».

La întoarcerea din Armenia, Maica Tereza s-a oprit la Roma. Au întrebat-o despre Crăciunul petrecut printre victimele cutremurului și a răspuns: «Maria și Isus căutau un loc unde să se poată naște Isus. L-au găsit în Armenia. Isus s-a născut sărac, nu avea nimic altceva decât fân și un grajd. Sărăcia lui Cristos și durerea poporului armean s-au unit. Armenia era Golgota: moartea. Apoi a devenit Betleem, lumea a alergat într-acolo, așa cum au alergat păstorii și Regii Magi».

SĂRACII BOGAȚI

La Universitatea din San Francisco din California, în biroul administratorului Gjon Sinishta, totul este confortabil, răcoarea aerului condiționat, mochetă moale, mobilă masivă, secretară discretă care ne servește cafeaua și dispare. Pare a fi un loc nepotrivit pentru a vorbi aici despre Maica Tereza, profetă neînțeleasă, mai mult decât oriunde altundeva, în această parte bogată a lumii.

În India, când Maica Tereza spune «cei mai săraci dintre săraci», înțelegi în profunzime ce vrea să spună. În California, unde sănătatea este o obligație și frumusețea un cult, iar bogăția un semn calvinist de bunăvoință divină, Maica Tereza poate părea o bătrână excentrică, îmbrăcată exotic în stil *hippy*, care umblă cu geanta ca acele *bag ladies*, vagaboandele.

Așa au considerat-o într-o zi catolicii din San Francisco; persoane bine, care au considerat că atitudinea ei este șocantă dacă nu chiar ofensatoare. «Cum își permite călugărița aceea să ne dea nouă lecții?», au protestat în fața episcopului. Călugărița contestase *American way of life*, stilul de viață american: sacru ca prăjitura cu mere și ca articolul din Constituție care revendică dreptul tuturor la fericire. Și aceasta este povestea pe care mi-o relatează, nu fără a se amuza, Gjon Sinishta, în vârstă de 62 de ani, cu bărbie albă și privire prietenoasă.

Este un albanez refugiat în Statele Unite, unde trăiește din '65. Are 62 de ani. În Albania studia la Scutari la iezuiți, dar colegiul a fost închis de către regim, elevii au fost împrăștiați, superiorul și profesorii arestați. În '49 a devenit membru al

partidului comunist și a fost primit ca jurnalist la radioul din Belgrad. «Trăiam două vieți, cu credința în inimă și carnetul de partid în buzunar. Riscam să-mi fac dușmani. Astfel, în '65 am încercat să scap în lumea liberă, dar câinii paznicilor de la graniță m-au blocat în păduri la un pas de frontieră».

La proces i-au dat cinci ani și cinci luni pentru spionaj. În închisoarea din Sremska Mitrovica i s-a dat îndeletnicirea să fabrice jante pentru mașini. Norma era de 135 pe zi, dacă nu reușea să o facă îi luau din supă și din pâine. «Cine nu avea credință sau un ideal devenea un număr, un nenorocit; sau un spion al gardienilor».

După ce și-a ispășit pedeapsa, Gjon fuge în Austria, ascuns într-un camion. În '64 emigrează în America, unde găsește de lucru mai întâi ca administrator la Universitatea din Detroit, apoi la cea din San Francisco. A fondat ACIC, Centrul albanez de informare catolică, cu scopul de a ajuta biserica din Albania și de a denunța violarea drepturilor omului. De când în Albania a revenit libertatea religioasă, Centrul veghează ca să fie restituite bisericile și bunurile ecleziastice confiscate și ca libertățile religioase să fie cu adevărat respectate. A fondat și asociația albanezilor din SUA. Sunt două sute de mii, care lucrează mai ales în restaurante și în fabrici, la New York, Boston, Detroit, Chicago, Los Angeles, Cleveland.

«Maica Tereza dorea să deschidă un noviciat central pentru America. Arhiepiscopul de San Francisco, monseniorul John Queen, a decis să-i ofere o mănăstire veche, nelocuită de mult timp. În ziua sosirii Maicii Tereza, monseniorul Queen m-a rugat să merg cu el să o iau de la aeroport: „Salut-o în albaneză, va fi o surpriză frumoasă”.

Avionul sosea la 8,30 seara, era ceață și frig. Am așteptat-o într-o sală mică, arhiepiscopul, eu, consulul general al Indiei și directorul de la *San Francisco Catholic*. Când Maica se

apropie de mine o salut astfel: *Nana Tereza, kioft levdue Jezu Krishti e mirese keni ardhe ne San Francisko!*: Maică Tereza, lăudat să fie Isus Cristos și bine ați venit la San Francisco! A făcut un pas înapoi, a deschis ochii mari: *Po ju jeni shqiptar?* Ești albanez? Ne-am îmbrățișat strâns, era atât de slabă. Mă simțeam binecuvântat prin prezența ei, ca atunci când te afli în fața sacralului, și uimit de simplitatea ei.

«A doua zi, peste cinci mii de persoane au mers în catedrală pentru a o vedea pe Maica Tereza. Apoi arhiepiscopul a dus-o la parohia Sfântul Paul pentru a-i oferi casa. După cum am spus era o mănăstire închisă. Credincioșii din parohie oferiseră donații generoase pentru a o renova. Camerele fuseseră văruiute din nou, podelele acoperite cu mochetă de culoare gri în nuanța perlei, în sala de mese erau mașini electrice de cafea și pentru stors fructe, în bucătărie erau două frigidere, și în plus televizorul, și aparate de aer condiționat în fiecare cameră. În capelă băncile erau noi, iar podeaua acoperită cu covoare. În concluzie, tot confortul unei mănăstiri americane normale. Credincioșii din parohie erau foarte orgolioși de ceea ce se făcuse cu banii lor.

Maica Tereza intră și zâmbetul îi dispare de pe chip. Umblă peste tot, în tăcere, tot mai încruntată. Apoi, fără a se consulta cel puțin cu arhiepiscopul, le poruncește surorilor ei și voluntarilor care o urmau să scoată tot. Am rămas toți cu gura căscată. Îi vedeam rulând covoarele și desprinzând mochetele, apoi aruncându-le jos de la ferestre. Aparatele electrocasnice au fost scoase afară la poartă: „Să le ia cine vrea”, spuse Maica Tereza. Băncile au fost scoase din capelă și puse în curtea parohiei Sfântul Paul. După câteva ore de muncă, în camere rămăseseră numai paturile, în sala de mese numai masa și scaunele pe podeaua goală, în bucătărie numai aragazul».

Erau prezente surorile Ann și Jeanette Petrie, care o urmau pe Maica Tereza pentru a filma un documentar despre ea. Au filmat scenele incredibile ale covoarelor făcute sul care zburau de la ferestre, golirea sistematică a casei împodobită cu sofisticate fetișuri ale tehnologiei casnice americane. Maica Tereza explica la microfonul surorilor Petrie, cu o rază de ironie în priviri:

Mulți nu înțeleg de ce noi nu folosim mașina de spălat și frigiderul, de ce nu ascultăm radioul, de ce nu mergem la cinematograful și nu acceptăm invitații la sărbători. Sunt lucruri naturale și nu este nimic rău în ele. Dar în ce ne privește, am decis să nu le avem. Pentru a-i putea înțelege pe săraci, trebuie să știm ce înseamnă sărăcia. Nu acceptăm nici o finanțare de la guvern, nici ajutoare ecleziastice, nici salariu, nici un venit fix. Florile și păsările nu au venituri, și totuși Dumnezeu se îngrijește de ele. Și atunci, Dumnezeu nu se va îngriji și de noi care suntem mai importanți decât florile și decât păsările?

Povestește Gjon Sinishta: «Nemulțumirea a fost generală. În zilele următoare lumea a mers la monseniorul Queen pentru a protesta: „Aici suntem în America, nu în India”, protestau. „Călugărița aia să facă ce vrea la Calcutta. La San Francisco trebuie să accepte modul nostru de viață”. Chiar și preoții și surorile locale erau indignați. Mulți îi reproșau arhiepiscopului de ce nu s-a informat dinainte asupra stilului de viață al misionarelor Carității.

În duminica următoare, în capela lipsită de bănci, cu oamenii constrânși să îngenuncheze pe jos, erau unii care veniseră intenționat pentru a se plânge Maicii Tereza pentru lipsa ei de recunoștință. Arhiepiscopul părea foarte iritat. La sfârșitul liturghiei, Maica Tereza s-a ridicat să vorbească. Nu s-a justificat, nu a cerut scuze. A spus doar: „Pentru a fi acceptate de săraci trebuie să trăim asemenea săracilor. Sărăcia este zestrea noastră. Vi le încredințez pe surorile mele. Nu le viciați. Ajutați-le să

respecte sărăcia. Noi nu suportăm sărăcia, ci o alegem în mod liber din iubire față de Isus și față de săraci”».

După aceea, Maica Tereza a fost interviuată de *Time*: «Materialismul din Occident este o problemă serioasă?», a întrebat-o jurnalistul Edward W. Desmond. Cine nu cunoaște în profunzime filosofia Maicii Tereza ar putea considera răspunsul drept obraznic: «Nu știu. Nu mă ocup de acest lucru, trebuie să mă gândesc la multe alte lucruri. Noi nu avem nimic, astfel nu trebuie să ne preocupăm de nimic. Cu cât ai mai mult, cu atât te preocupi mai mult. Cu cât ai mai puțin, cu atât ești mai liber. Sărăcia este pentru noi libertate. Nu o mortificare sau o pocăință. O libertate fericită. Vedeți, nu există nici un televizor aici. În toată casa, deși este foarte cald, avem un singur ventilator și nu pentru noi, ci pentru oaspeți. Și totuși suntem pe deplin fericiți».

«Ați fost foarte criticată pentru regimul sever de viață la care vă supuneți pe dumneavoastră și pe surorile dumneavoastră», atacă jurnalistul. Răspunsul este prompt:

«Noi l-am ales. Aceasta este diferența dintre noi și săraci. Cum ar putea crede în noi dacă viața noastră ar fi diferită? Dacă am avea tot ceea ce se poate cumpăra cu bani, tot ceea ce lumea poate da, ce ne-ar mai lega de ei? Ce limbaj aş putea folosi cu ei? În schimb, dacă acum cineva îmi spune: Astăzi se moare de cald, eu pot să răspund: Vino să vezi cât e de cald în camera mea».

Jurnalistul rămâne puțin tulburat: «Maică Tereza, ce credeți despre cei bogați?».

«Cred că cei bogați sunt mai săraci decât săracii, pentru că foarte adesea nu sunt niciodată mulțumiți, au mereu nevoie de ceva. Nu spun că sunt toți așa, nici unul nu e creat la fel cu altul... Este greu de combătut sărăcia. Dar este totodată mai greu să potolești foamea de iubire decât foamea de pâine».

Împăcându-se cu credincioșii din parohie, după acel discurs scurt din capela golită de toate, Maica Tereza s-a întors la San Francisco în fiecare an, în mai, pentru voturile novicelor. Noviciatul primește în medie șaizeci de novice. Monseniorul Queen a invitat-o să deschidă o altă casă. Cea pentru bolnavii de Sida, pe Fulton Streen, în zona universităților. Superioară este sora Silvia. Gjon Sinishta organizează un grup de studenți voluntari care le ajută pe surori să-i îngrijească pe bolnavi. Șeful grupului este Steve Bosque, un tânăr robust, activ, disponibil, licențiat în litere. Spune Steve: «Bolnavilor nu le vorbim despre moarte, ci despre fotbal și despre ceea ce s-a întâmplat afară. Și despre încrederea în Dumnezeu și mângâierea care vine din aceasta. Mereu e o altă zi. Cine nu are încredere cedează. Au experimentat părăsirea și marginalizarea. Surorile îi tratează ca pe niște ființe umane, mai mult decât infirmiere, sunt prietene care vorbesc cu ei ore întregi. Noi, voluntarii, căutăm să le urmăm exemplul».

Într-o altă scenă din documentarul surorilor Petrie, Maica Tereza vorbește unui grup de novice. Sunt toate foarte tinere, marea majoritate cu tenul închis ca al indiențelor, din mijlocul cărora se desprind fețele albe ale europencelor sau ale americancelor. Sunt îmbrăcate în *sari* alb, dar fără margini albastre, pe care le vor avea după voturile pe viață.

«Vă spun un lucru important. Nici una dintre noi nu a venit aici pentru a fi un număr. Nu am nevoie de numere. Avem mult de muncă, dar nu-mi sunt de folos numerele. Nici una dintre voi nu a intrat în această congregație pentru a fi un număr. Fiecare dintre voi a venit pentru a deveni o misionară a Carității. Pentru a face cariera iubirii lui Dumnezeu. Fiecare dintre voi este unică. Și dacă nu avem imboldul de a-i ajuta pe săraci, este mai bine să ne facem bagajul și să ne ducem acasă. Toate acasă. Nu e de folos să rămâneți».

SURÂSUL LUI DUMNEZEU

Comandantul Nadir Panda coboară eleroanele de aterizare la 4,20 după-amiază, iar după zece minute avionul de la Air India aterizează pe pista numărul 8 a aeroportului din Fiumicino. Zborul AI/155 are șase ore de întârziere, iar comandantul Panda este foarte supărat. La fel e și funcționarul de la companie care așteaptă în mașină sub scara avionului: tocmai acel zbor, care în fiecare zi aterizează la Fiumicino la 10 și jumătate fix, tocmai astăzi, miercuri 25 aprilie 1990, trebuia să facă impresie proastă companiei care, ca toate celelalte, cheltuiește miliarde pe publicitate pentru a impune o imagine de eficiență. Mâine în toate ziarele va apărea știrea sosirii la Roma a Maicii Tereza: «cu șase ore întârziere», va fi comentariul de nelipsit.

«Cauze tehnice», explică pe scurt domnul Callaby, reprezentant la Roma al Air India. La sediul din Fiumicino al companiei, jurnaliștii care așteaptă de dimineață primesc explicații și mai vagi: «Motive operative, așteptarea avionului în tranzit. Escalele sunt multe, Bombay, Calcutta, Delhi, Frankfurt, Roma, călătoria este lungă, o întârziere se poate întâmpla».

La ieșirea de la clasa a doua apare Maica Tereza care ține de mână un copil, urmată de o soră cu un copil mai mic în brațe. Coboară cu pași repezi, se îndreaptă spre autobuzul de la Air India cu capul plecat, iar pe cerul plin de lumină al unei după-amiezi de primăvară romană se fugăresc nori albi încărcăți. Maica Tereza se oprește o clipă, înalță privirea și

printre ridurile de pe chip apare un zâmbet. Este, în sfârșit, la Roma.

Se întoarce aici după opt luni. Opt luni petrecute la Calcutta, blocată mai întâi în spital, apoi într-o îndelungată convalescență. În septembrie '89 ziarele din întreaga lume publicaseră vestea atacului său de cord. «Maica Tereza între viață și moarte», erau titlurile cele mai catastrofale. «De-acum ultima mea călătorie sper să fie spre paradis». În aprilie apărea știrea demisiei ei din funcția de superioară generală a misionarelor Carității: «Obosită și bolnavă, Maica Tereza demisionează». Și iat-o aici, mai micuță și aplecată de spate, dar cu pasul vioi, hotărâtă. Ziarele de mâine vor scrie: «Maica Tereza este la Roma și se simte bine».

Cufundată în scaunul ei de la clasa a doua, a petrecut orele interminabilei călătorii cu rozariul în mână, cu ochii închiși. Nu a mâncat nimic la micul dejun și la prânz, dar din tăvițe a luat pliculețele de zahăr, de sare, de lapte praf, de cafea instant, cutiuțele minuscule cu marmeladă și cu miere, le-a pus în geantă. Așa face mereu. Vine dintr-un loc unde copiii își dispută mâncarea șoarecilor, și câteva grame de zahăr pot prelungi cu o zi viața unui bătrân care moare de foame.

În grupul mic de la aeroport, un bărbat nu reușește să se dezlipească de fereastra care dă spre sosirile internaționale, o femeie se străduiește să stea nemișcată în sala de așteptare. Sunt domnul Leocaldi și doamna Pini. Așteaptă ca sora din Calcutta să le încredințeze fiecăruia copilul de mult dorit. Când Maica Tereza iese din vamă, domnul Leocaldi aleargă în întâmpinarea ei, doamna Pini se ridică deodată, dar se blochează imediat și este împinsă de jurnaliști și fotografi. Așa încât copilul Sweety, de treisprezece luni, trece imediat în brațele domnului Leocaldi, în timp ce Montu, de trei ani și

jumătate, încă mai merge repede pe lângă Maica Tereza. Când și doamna Pini reușește să se apropie, Montu se lasă luat în brațe de către ea, dar deodată se întoarce să privească spre Maica Tereza, care observă acea privire dezorientată, ezită pentru o clipă și ea înainte de a se lăsa dusă de mulțime.

Sweety și Montu își vor schimba numele, prenumele, naționalitatea. Vor mânca produse omogenizate în loc de orez fiert. Unul va învăța să vorbească italiană cu accent din Campagna, celălalt cu accent din Toscana. Asemenea tuturor copiilor adoptați, vor ști că au avut patru părinți, doi după trup și doi după inimă. Părinții adoptivi ai lui Montu, părinții adoptivi ai lui Sweety le vor repeta: «Te-a adus Maica Tereza. Și când ni te-a dat nouă, ne-a spus: vă încredințez zâmbetul lui Dumnezeu».

În casa misionarelor Carității, la San Gregorio al Celio, într-un vorbitor sunt primite cuplurile care cer să adopte un copil. Pe aici au trecut toate, după ce au scăpat de târăgănarea din tribunalele de minori și de dificultățile legii asupra adopției speciale, într-o alternanță de speranțe și deziluzii. În timp ce așteaptă să vorbească cu sora Prema, însărcinată cu adopțiile, privesc panourile de pe pereți.

Unul reprezintă harta lumii, luată din revista lunară *National Geographic*. Sub hartă este lipită o frază, pe care Maica Tereza o repetă adesea: «Bucurați-vă pentru că încă o dată Cristos umblă prin lume, făcând bine în voi și prin voi».

Pe un panou sunt fixate cu bolduri fotografiile copiilor dați spre adopție, majoritatea indieni, cu vârste cuprinse între o lună și zece ani. Fotografiile încadrează conturul Indiei, în care a fost scrisă la mașină această *Poveste a unui copil adoptiv*:

Erau o dată două femei care nu s-au cunoscut niciodată; pe una dintre ele nu ți-o mai amintești, celeilalte îi spui mamă.

Prima ți-a dat viață,
a doua te-a învățat să o trăiești.
Prima ți-a creat nevoia de iubire,
a doua a fost mereu gata să ți-o satisfacă.
Una ți-a dat naționalitatea,
cealaltă un nume.
Una sămânța creșterii, cealaltă un scop.
Una ți-a provocat emoții,
cealaltă a potolit temerile tale.
Una a văzut primul tău surăs,
cealaltă ți-a șters lacrimile.
Una te-a părăsit, era tot ce putea face.
Cealaltă se ruga să aibă un copil,
iar Domnul a îndrumat-o spre tine.
Și acum îmi pui veșnica întrebare:
ereditate sau ambient, ce m-a format?
Nici una din două. Doar două iubiri diferite.

Este prima duminică din mai, Maica Tereza este la Roma de o săptămână, așteaptă două cupluri, familia Croce din Coverciano, provincia Firenze, și familia Forzini din Siena, cărora le-a dat acum câțiva ani câte doi copii fiecareia. Este agitată, din când în când merge la ușă întrebându-se de ce întârzie. Când, în cele din urmă, familiile sosesc, Maica Tereza pare o bunică ce nu și-a văzut nepoței de multă vreme. Deschide larg brațele, bate din palme, însoțește cu gesturi mici cuvinte de uimire: «cum au crescut, cât de bine arată, cât sunt de înalți», îi mângâie pe cap, îi strânge puternic la piept. Se întoarce spre cele două familii, cu recunoștință: «Acești copii ar fi fost avortați dacă nu erați voi. Mulțumesc, mulțumesc». «Să ai viață lungă, Maică», îi urează unul dintre părinți, iar ea ridică privirea: «Cât va vrea Dumnezeu».

Maria Luisa Croce spune: «Prima dată când am întâlnit-o pe Maica Tereza pentru a-i spune că vroiam un copil, ne-a mulțumit. Înțelegeți? Ea ne-a mulțumit nouă. Și ne-a deschis o lume. Până în acel moment cunoscusem numai asistenți sociali care ne tratau ca pe niște sărmani care cerșeau un copil ca să-l adopte, jucându-se la nivelul avantajului psihologic: sunt foarte multe familiile care vor un copil, copiii disponibili sunt puțini, iar împrejur e un adevărat comerț, uneori din păcate o piață a adopțiilor. Cu Maica Tereza totul a devenit simplu și plin de bucurie. Dorința noastră de a crește un copil coincidea cu dorința ei de a salva un copil care risca să fie avortat, sau să se nască pentru a fi imediat abandonat».

Maria Luisa și Massimo Croce, ea profesoară specializată în probleme de asistență infantilă, el geometru, au adoptat-o mai întâi pe Shana, o fetiță de unsprezece luni, și apoi pe Vikas, un băiețel de șapte ani și jumătate. Shana a aterizat la Fiumicino la 26 iulie '86, în brațele unei misionare a Carității. De emoție, Maria Luisa a ajuns la primul ajutor din aeroport, cuprinsă de o criză de tahicardie: «Sora Prema râde de fiecare dată când vorbim despre acest lucru, și-mi spune: „Pentru o naștere se merge la spital, pentru tine a fost nevoie de primul ajutor”».

Relatează: «Povestea Shanei este foarte simplă, pentru că Shana nu are o poveste indiană. Știm doar ziua ei de naștere, 10 august 1985, și că a fost încredințată misionarelor Carității în mare taină. Este fiica unei tinere mame care nu și-a spus numele.

Shana și-a petrecut primele unsprezece luni de viață cu surorile din Shishu Bhavan, până la 26 iulie 1986, când am mers să o luăm de la aeroportul din Fiumicino. Sosirea aceea a fost pentru noi ca o naștere normală. Am văzut-o pe fetița noastră și am devenit imediat părinți. Este adevărat că eu am fost dusă la primul ajutor din cauza unei crize de tahicardie;

emoția era nespus de mare; în plus, la prima „naștere” mama este întotdeauna nepregătită.

Povestea lui Vikas este mai complexă. A sosit când era deja mare, la 9 septembrie 1989; s-a născut la Takdah la 19 martie 1982; a trăit șase ani cu părinții și cu un frate pe care îl iubea; așadar amintirea lui despre India este dulce și afectuoasă. Într-o zi din aprilie 1988 mama lui Vikas a murit. Tatăl, care era foarte bolnav și sărac, nu-l mai putea ține cu sine. L-a dat misionarelor și a semnat declarația de renunțare. Vikas nu i-a mai revăzut pe tatăl și pe fratele său.

Întâlnirea noastră cu Vikas a fost mai matură și mai dureroasă. A învățat să ne iubească încet-încet. Trăia speranța de a-și regăsi familia. A trebuit să înțelegem că ne accepta, dar pe moment. Apoi, iubirea noastră și a Domnului a făcut din noi o familie fericită. Ne simțim puțini indieni, chiar dacă nu am fost niciodată în India. Ne simțim puțin indieni pentru că fiii noștri sunt indieni, iar noi am fost chemați să continuăm opera părinților lor indieni. Într-o zi, când Shana și Vikas vor fi mari, vom merge în India, să ne găsim, cine știe, rădăcinile».

Sandra și Lorenzo Forzini, ea casnică, el radiolog, s-au căsătorit în '72. Ar fi dorit o familie numeroasă, se hotărâseră să adopte un copil pe care să-l crească împreună cu fiii lor. Dar fiii lor nu au venit niciodată. După câțiva ani de așteptări, de consultări medicale și de tratamente inutile, s-au adresat lui Luciano Grossi, care era responsabil pentru adopțiile Maicii Tereza în Toscana. Cu ajutorul lui au întâlnit-o la Roma pe sora Prema, după ce au obținut de la tribunalul din Firenze un certificat prin care erau declarați apti pentru adopție.

La zece luni de la întrevvedere, au primit din India o fotografie în format mic al unei fetei pe nume Reshmî, care

înseamnă rază de soare. S-au hotărât imediat să o cheme Maria Reshmi, „și în acea clipă am devenit imediat părinți, aceea era fiica noastră». Dar au fost necesare alte documente, le-au trimis la Calcutta și a început așteptarea bunăvoinței judecătorilor tribunalului pentru minori din Calcutta spre a obține decretul de adopție.

«Așa a trecut un alt an, interminabil. Orice moment putea fi potrivit, dar Calcutta era departe, nu știam nimic», amintește doctorul Forzini. «Era în '83, în august am trimis o telegramă surorilor, pentru a le avertiza că soseam. Răspunsul lor ne-a explicat motivele întârzierii: documentele erau blocate în vama din Calcutta. Și ne avertizau că audiența la tribunalul pentru minori era fixată pe 15 septembrie.

La Calcutta, la orfelinatul Shishu Bhavan, surorile ne-au pus-o în brațe pe fetița noastră. Avea șaptesprezece luni. E nevoie de timp, o fiică adoptivă nu devine fiică imediat după ce o iei în brațe, ci puțin câte puțin, cu progrese abia sesizabile. După patru ani, în '87, Maica Tereza ne-a dăruit o altă fetiță, de un an și jumătate, Manisha, care înseamnă Dorință, noi am botezat-o Paula Manisha. Și pe a doua am dorit-o foarte mult. De obicei surorile descurajează adoptarea unui al doilea copil, și este normal, deoarece sunt multe familii în așteptare. La Shishu Bhavan sunt aproape toate fetițe. În India, rareori este abandonat un băiat, imediat după ce crește puțin, devine util prin muncă, în timp ce o fetiță este o povară și atât, nu produce și dacă nu are zestre nu găsește soț».

Doamnă Forzini, cum ați învățat să deveniți părinți?

«Ne-am străduit să acceptăm fetițele așa cum erau, adaptându-ne caracterului lor fără a încerca să-l schimbăm. A fost un drum lung și obositor dar plin de bucurie. Maria Reshmi este vioaie, hotărâtă și puternică, sora ne-a spus imediat acest lucru. La un an și jumătate îi liniștea pe ceilalți copii, închidea

mereu porțița pentru ca cei mai mici să nu cadă pe scări. S-a simțit imediat în largul ei cu noi, așa cum era la orfelinat. În schimb Paula Manisha a întâmpinat dificultăți de adaptare. Nu reacționa la nici un stimulent, refuza totul, se temea chiar și de lucrurile care le plac copiilor, de câine, de jucării. A rămas lipită de mine aproape un an, trebuia să refacă cu cineva acea relație fizică ce-i lipsise. O dată satisfăcută această nevoie extraordinară de iubire exclusivă din partea unei singure persoane, a început să privească împrejur, și printre afecțiunile ei au intrat bunicul, surioara, câinele, jucăriile, lumea».

Ce înseamnă pentru dumneavoastră Maica Tereza?

«O cunosc toți, este un personaj din ziare și de la televiziune, este premiul Nobel, îi spun sfânta vie, etc. Dar eu mi-am dat seama de adevărata semnificație a vieții ei când am văzut Calcutta. Maica Tereza nu poate fi înțeleasă departe de Calcutta. Numai de la Calcutta putea pleca ajutorul ei față de săraci. Aceasta a fost pentru mine prima descoperire. Cealaltă descoperire m-a implicat personal, făcându-mă să intru în criză».

Ce descoperire?

«Pentru mine experiența cu fetițele a fost importantă, dar cunoașterea misiunilor Carității mi s-a părut fundamentală. În jurul acestei sfinte care este Maica Tereza mai sunt alte câteva mii, la fel de sfinte; nu sunt cunoscute, nu se vorbește despre ele, dar fac lucruri incredibile. Ne dăm seama că ne-am obișnuit cu un creștinism justificat. Într-adevăr, Isus a spus să dăm totul săracilor, dar și dacă dăm ceva din surplusul nostru e la fel de bine. Dar Maica Tereza o face în mod serios, surorile ei o fac în mod serios. Așadar, se poate face acest lucru în serios, dacă reușește ea, dacă reușesc misiunile».

Toate acestea m-au condus la mai mult decât un examen de conștiință, m-au condus la o confruntare care nu-ți mai permite să te ascunzi după bunele intenții. Îți continui viața, ocupată cu mii de obligații, dar ai înaintea ta această aspirație de a pune în practică evanghelia. Carisma Maicii Tereza lucrează înlăuntrul tău».

Carisma, așa cum explică dicționarul Teccani, derivă din termenul *charis*, har. În semnificația creștină, este harul sfințitor primit prin botez; în sociologie, conform utilizării introduse de Max Weber în 1922, puterea carismatică este aceea a unui individ chemat să exercite o funcție de conducere pentru calitățile sale deosebite, precum dăruirea extraordinară prin caracterul sacru, prin forța eroică, prin valoarea exemplară. După părerea dumneavoastră, doamnă Forzini, care este carisma Maicii Tereza?

«Am auzit-o de multe ori vorbind, la întâlniri sau conferințe, ori la ceremonii religioase. Nu face descoperiri extraordinare, spune lucruri pe care le-am auzit repetate de preoții noștri, iubiți-vă ca frații, încredințați-vă în Providență, aveți încredere. Devin extraordinare deoarece ea le-a trăit, le trăiește în fiecare zi, își anulează existența în ele».

O „INIMĂ REA”

La 5 septembrie 1989 agențiile din întreaga lume au lansat primul *flash*: «Maica Tereza de Calcutta a suferit un infarct. Starea sănătății sale este foarte gravă».

În zilele următoare sosesc alte știri, actualizate după rapoartele medicilor din spitalul *Woodlands Nursing Home* din Calcutta, unde era internată. Și nu sunt vești bune: condițiile ei se înrăutățesc. Atunci medicii din spital vorbesc cu cardiologul Maicii Tereza, doctorul Vincenzo Giulio Bilotta. Specialist în cardiologie și boli de circulație, în gerontologie și geriatrie, Bilotta a fost elevul lui De Bakey și Cooley, magii americani ai inimii, acum lucrează la Salvator Mundi, cea mai internațională dintre clinicele romane. Cardiologul relatează:

«Maica nu suferise un adevărat infarct, ci o ischemie coronariană, un fel de pre-infarct. Suferă de angină instabilă, provocată de arterele coronare închise pe jumătate: sângele nu reușește să irige bine inima. Nu cred că această insuficiență coronariană se datorează unui exces de colesterol în sânge, deoarece Maica mănâncă foarte puțin gras, aproape deloc, în acest sens dieta ei este exemplară. Cred că i-au oboșit inima durerile și grijile pe care și le face pentru ceilalți. Am întâlnit-o la Roma la sfârșitul lunii iulie. Era oboșită. I-am repetat încă o dată să nu se obosească, să stea puțin liniștită. Dar trebuia să plece într-o lungă călătorie, cu opriri în Kenia, Statele Unite și Polonia: obișnuitele ei sfinte nebunii».

În seara de 5 septembrie, Bilotta primise un telefon de la superioara misionarelor Carității din Calcutta: «Doctore, veniți

imediat, Maica se simte rău». Bilotta nu poate părăsi Roma, are bolnavi gravi pe care trebuie să-i urmărească. Printr-o rețea radio Roma-New York și New York-Calcutta participă la o consultare cu medicii din *Woodlands Nursing Home*, care îi descriu simptomele: febră ridicată, vomă, dureri în piept, tahicardie și blocajul arterei stângi. Împreună, doctorii indieni și cardiologul italian stabilesc o terapie de urgență: coronaro-dilatatori și anti-aritmici.

După patru zile, cele trei superioare din casele romane ale misionarelor Carității, sora Agnel, sora Martin și sora Michael Joseph, merg la doctorul Bilotta pentru a insista să meargă la Calcutta cât de curând.

Este 9 septembrie, sâmbătă, ambasada indiană este închisă, iar Bilotta nu are pe pașaport viza pentru India. Dar în numele Maicii Tereza, birocrăția indiană, care este una dintre cele mai impenetrabile din lume, se deblochează. Duminică dimineața ambasada deschide în zori, consulul îi dă viza, la zece Bilotta este la Fiumicino și apoi se îmbarcă spre New Delhi pentru zborul de la ora unsprezece.

New Delhi este la o depărtare de o mie cinci sute de kilometri de Calcutta. Bilotta nu trebuie nici măcar să iasă din aeroport: pe o pistă secundară îl așteaptă avionul personal al primului ministru Rajiv Gandhi. La sosirea în Calcutta îl preia consulul italian Gerardo Zampaglione, care îl duce repede la spital.

«Când Maica Tereza m-a văzut intrând, s-a ridicat din patul secției de cardiologie unde zăcea în monitorizare continuă și cu oxigen. Primele ei cuvinte mi-au arătat preocuparea ei pentru ca medicii din spital să nu se simtă jigniți de sosirea mea: „Acești medici mă îngrijesc cu multă competență și multă iubire. Nu aș vrea să se simtă deranjați pentru că v-am chemat

pe dumneavoastră. Vă rog, fiți delicat, nu-i puneți în încurcătură pe colegii dumneavoastră indieni”.

Maica se simțea atât de rău încât m-am temut că e pe moarte. Medicii îi pusese un *pace-maker* temporar din teama, justificată, ca blocajul arterei stângi să nu se transforme într-un blocaj atrio-ventricular, cu riscul unui stop cardiac. Dar era și febra aceea mereu ridicată, care trebuia interpretată. Eu cunoșteam de mult condițiile de sănătate ale Maicii, știam că suferise în trecut de malarie. Am diagnosticat un atac de malarie care atacase inima. Medicii din spital nu-i administraseră antibiotice de teamă să nu fie alergică. Mi-am asumat responsabilitatea de a-i prescrie o terapie pe bază de clorochină, care este tocmai împotriva malariei. În zilele următoare febra a scăzut, blocajul s-a absorbit, iar Maica Tereza a putut să iasă din spital pentru a petrece convalescența într-una din casele sale».

Bilotta se întoarce la Roma duminică, 17 septembrie, și abia a avut timp să-și pună jos bagajele că primește un telefon de la Maica Tereza. Îi mulțumea, dar mai ales îi recomanda să nu uite însărcinarea pe care i-o încredințase:

«Cum aș fi putut să uit? Într-o zi când se simțea foarte rău, am văzut-o că intenționa să scrie o scrisoare, străduindu-se împotriva durerilor pe care le avea. I-am interzis să se obosească, iar ea a pus jos hârtia și creionul. Dar a doua zi mi-a încredințat scrisoarea, pe care o terminase de scris pe ascuns: „Nu am ascultat, doctore, dar mă veți ierta imediat după ce veți afla cui îi este adresată. Această scrisoare este pentru Sfântul Părinte. Trebuie să mergeți dumneavoastră personal să i-o dați”. Nu mi-a spus ce scria acolo».

Și acum, cum se simte Maica Tereza?

«Diagnosticul este coronaropatie cronică galopantă. Dacă Maica Tereza ar fi fost mai tânără, ar fi putut suporta o operație.

Dar aceste forme pot fi operate pe pacienți care nu au depășit vârsta de șaizeci și cinci de ani. Maica Tereza are o inimă și niște artere coronariene care la alții ar fi cauză de invaliditate, dar are în favoarea ei o energie ieșită din comun și o extraordinară încărcătură spirituală. O ajută până și acel simț natural al umorului care îi permite să nu dramatizeze în orice situație. Le-a spus surorilor: „Doctorul Bilotta susține că am o *bad heart*, o inimă rea. Dar voi toate știți că am o inimă bună, deci nu avem de ce să ne temem”».

A scris: «Când se apropie suferința, să o acceptăm cu un surâs. Ea este cel mai mare dar al lui Dumnezeu: să acceptăm cu un surâs tot ce ne dă el și tot ce cere de la noi».

Doctore Bilotta, când ați cunoscut-o pe Maica Tereza?

«În '80, a avut primele tulburări cardiace. Eu am îngrijit-o. Dar și ea m-a îngrijit pe mine». Maica Tereza a fost internată la Salvator Mundi. A rămas la pat două luni și jumătate, și era nevoie de acest lucru pentru că s-a neglijat întotdeauna. A fost cuprinsă de dureri cardiace neașteptate și puternice, Bilotta a sfătuit-o să se interneze imediat și s-a trezit că i se răspunde: «Imposibil. Măine trebuie să fiu la Londra ca să vorbesc în fața a douăzeci și cinci de mii de persoane care se vor aduna la Hyde Park». Dar apoi Maica a înțeles că situația cardiacă o împiedica să se deplaseze și s-a resemnat: «Dacă Dumnezeu vrea așa, înseamnă că are alte planuri pentru mine».

Suferea de angină instabilă, care se manifesta prin puternice crize de dureri în piept. În timpul crizelor repeta: *All for Jesus*, totul pentru Isus. Veneau să o viziteze în clinică personaje ilustre, precum regele Baudouin și regina Fabiola, din India telefona des Indira Gandhi, iar Maica Tereza repeta: «De ce se deranjează atâta pentru mine?». Când a fost externată, Bilotta i-a recomandat o viață liniștită, nici o preocupare, nici o călătorie. Maica Tereza l-a ascultat cu mâhnire, aprobând din

când în când, iar în cele din urmă a spus: «Dragă doctore, dacă Dumnezeu vrea să mor, el știe când și unde». Acum, ori de câte ori o vede Bilotta la televizor în timp ce coboară de pe o scară de avion sau vorbește pe stadioane pline de lume, se gândește că nu a mai avut niciodată un pacient atât de rebel.

«Eu am îngrijit-o, dar și ea m-a îngrijit pe mine. Mi-a dat ceea ce o mamă îi poate da fiului ei. Nu doar în termeni spirituali, dar și practici: m-a învățat cum să înfrunt viața și greutățile cu seninătate și bun simț. Maturizarea mea interioară a avut loc prin Maica Tereza care mă ținea de mână. Așa cum mă ținea mama mea când eram copil, ajutându-mă să cresc.

Eu provin dintr-o familie din sud, sunt născut la Lamezia Terme. Tatăl meu a murit în 1946, căzând de pe cal pe câmp. Aveam șaisprezece ani. Singură, mama mea ne-a crescut pe mine și pe surorile mele: ne-a pus pe toți să studiem, cu prețul sacrificiilor. Ne-a învățat iubirea față de alții, sensul dăruirii. După licență am devenit cum s-ar spune un om de lume. Am călătorit și am trăit mult în străinătate, mai ales în Statele Unite, am fost îndemnat de dorința de a mă realiza și a mă impune social, de a mă bucura de avantajele bunăstării. Aceste impulsuri au fost mai puternice decât valorile pe care le-am învățat de la mama mea. Când am cunoscut-o pe Maica Tereza, s-a născut între mine și ea un sentiment de prietenie filială și maternă. În ea am văzut de multe ori chipul mamei mele, tandrețea și demnitatea mamei mele».

Prima dată când a văzut-o Bilotta pe Maica Tereza, în 1980, i-a spus: «Sunt medicul congregației cauzelor sfinților, deci despre sfinți am scris mult. Dar nu mi s-a mai întâmplat niciodată să ating o sfântă cu mâinile mele».

Maica Tereza râde: «Dragă doctore, toți suntem sfinți dacă ne facem bine datoria, și dumneavoastră sunteți un sfânt pentru că-i ajutați pe cei care suferă».

«Dar, spre deosebire de dumneavoastră, eu sunt plătit...».

«Este corect. Dumneavoastră ați studiat, aveți o familie și trebuie să vă păstrați demnitatea profesională. Atâta timp cât nu vă comportați ca acel medic indian pe care l-am întâlnit în timp ce ieșea dintr-o casă săracă în care eu intram. În casă nu mai era mobilă. Am întrebat unde erau, iar capul familiei, un țăran, mi-a răspuns: „Am fost constrânși să o vindem pentru a plăti nota doctorului”».

Când a fost externată după prima internare, Maica Tereza i-a spus lui Bilotta: «Dumneavoastră cunoașteți durerea bolnavilor, dar nu cunoașteți umilirea săracilor. Veniți cu mine, vă duc să-i vedeți pe săracii mei. Și fiți atent că este pentru dumneavoastră un mare privilegiu». Au mers împreună la casa din strada Carlo Cattaneo, aproape de gara Termini, unde misionarele Carității îi primesc pe vagabonzi. Bilotta a văzut-o pe Maică aplecându-se asupra lor cu chipul plin de iubire: «Am măsurat de aproape intensitatea dăruirii ei față de săraci. M-am gândit că în fiecare dintre noi se ascunde o mică Maică Tereza, închisă în adânc, dar care ar vrea să se manifeste și să se dăruiască cu încredere.

Maica Tereza are o eleganță care se manifestă în gesturi mici. Mergeam cu ea în casa de pe strada Casilina, unde sunt postulantele. Maica Tereza locuia într-o căsuță în fundul grădinii, probabil că a fost cândva cotețul proprietății. Pentru a ajunge acolo se merge pe o alee din blocuri de ciment, atât de strâmtă încât nu se poate merge decât în șir indian. Ea de fiecare dată ignora protestele mele și mă lăsa să merg pe cărarea comodă, mergând alături de mine pe pământul denivelat și noroi. Această trăsătură atât de plăcută o manifestă mereu, dar mai ales atunci când se află alături de cel mai sărac dintre săracii ei: atunci pare că este ultima creatură din lume îngenunchată în fața domnului lumii.

Într-o zi, Maica Tereza mi-a propus să-mi consacru familia Sfintei Inimi a lui Isus. Am acceptat cu bucurie, eu, soția mea și cele două fiice ale noastre. Era 10 iulie 1985, într-o după-amiază foarte călduroasă din arzătoarea vară romană. Pe lângă Maica Tereza a venit și părintele O'Keefe, un iezuit care celebrase căsătoria noastră. Soția mea pregătise ceai rece și, după binecuvântare, l-a oferit oaspeților. Maica Tereza l-a refuzat cu un zâmbet liniștit: „Mulțumesc, dar datorită regulii noastre, nu acceptăm nimic în casele unde mergem. De obicei sunt casele săracilor, iar săracii sunt în stare să-și ia de la gură ceea ce ne oferă”.

Partea comică a episodului a constat în fața pe care a făcut-o părintele O'Keefe și pe care am făcut-o cu toții: eram încălziți, cu o mare dorință de a ne răcori, dar după acel refuz al Maicii Tereza nici unul nu a mai îndrăznit să întindă mâna după paharul de ceai».

De pe patul ei de spital din Calcutta, Maica Tereza a scris o scrisoare pentru Congresul euharistic care s-a ținut la Seul în acel 1989, în octombrie:

Convertirea este iubirea în acțiune între Dumnezeu și suflet. Obstacolul principal în calea convertirii este păcatul. Iată de ce duioșia iubirii lui Dumnezeu este atât de mare încât ni l-a dat pe Isus, care spală toate păcatele noastre. O face prin sângele său prețios, în spovadă. De aceea noi mergem să ne spovedim și suntem păcătoși fără păcat. Aceasta este adevărata convertire: iubirea lui Dumnezeu într-o lucrare vie de iubire tandră și adevărată.

Inima curată îl poate vedea pe Dumnezeu în fiecare persoană. Atunci, în mod natural, va vrea să împărtășească bucuria iubirii cu familia sa și cu vecinii săi, îndeosebi cu aceia care ne-au făcut rău sau cu aceia pe care noi i-am rănit:

iar acesta este la drept vorbind rodul adevăratei convertirii, deoarece unde este iubire, acolo este Dumnezeu...

În scrisoarea pentru congresul de la Seul, Maica Tereza sugerează să se repete rugăciunea cardinalului Newman, rugăciunea către «Cristos strălucitor». Și o transcrie în întregime, invitându-ne să «ne însușim această rugăciune, pentru că și noi vrem plinătatea convertirii, care este deplina abandonare în Cristos». Iată rugăciunea:

«Dragă Isuse, ajută-mă să răspândesc parfumul tău oriunde merg. Inundă sufletul meu cu spiritul tău și cu viața ta. Pătrunde întreaga mea ființă, atât de adânc încât întreaga mea viață să poată fi numai o strălucire a vieții tale. Strălucește prin mine și fii prezent în mine în așa măsură, încât fiecare suflet pe care îl întâlnesc să poată simți prezența ta în sufletul meu. Fă așa încât ceilalți să mă privească, și să nu mă vadă pe mine, dar numai pe Isus. Rămâi cu mine și atunci voi începe să strălucesc așa cum strălucești tu; să strălucesc într-atât încât să fiu o lumină pentru ceilalți; lumina, o Isuse, vei fi tu strălucind asupra celorlalți prin mine. Fă să te propovăduiesc fără predici, nu prin cuvinte, ci prin prezența mea și prin forța pe care faptele mele o exercită: pentru ca să transpară în chip văzut plinătatea iubirii pe care ți-o port. Amin».

ÎNTIPĂRITE ÎN PALMĂ

Unica rudă directă a Maicii Tereza este o nepoată, fiica fratelui ei Lazar, mort în '81. Se numește Age, numele surorii Maicii Tereza. Trăiește la Palermo și este căsătorită cu Giuseppe Guttadauro Mancinelli, comerciant de îmbrăcăminte. Au doi copii, Dominic, de 23 de ani, și Maximilian, de 21 de ani.

Age este o brunetă frumoasă, foarte elegantă. Pe chipul ei este ceva din Maica Tereza din fotografiile de când era copilă, mai ales în privire. În salonul casei din Palermo este expusă o remarcabilă colecție de ceramici de spițerie, acele vase cilindrice pe care cunoscătorii le numesc *vase de ceramică*, utilizate cândva de spițeri: «Vase de ceramică de unguente pline», scria Boccaccio. Colecția nu este străină de profesia tatălui Maicii Tereza, care printre diferitele activități administra și o farmacie, și de munca de reprezentant pentru vânzarea de medicamente pe care Lazar a desfășurat-o în Italia.

Ferestrele dau spre Porta Felice, iar în fundal strălucește țărnul. În mod ciudat, nu se vede primprejur nici o fotografie a Maicii Tereza, nici pe pereți, nici pe vreuna dintre măsuțele încărcate de fotografiile fiilor, doi băieți foarte blonzi.

«Fotografiile mătușii le țin în dormitor, unde pot să le privesc când mă trezesc», zâmbește Age, și aleargă să le aducă pe ultimele pe care Maica Tereza i le-a trimis. În toate ține un copil în brațe, un copil indian, un copil negru, un copil alb. Au fost tipărite în așa fel încât să rămână o margine albă pentru dedicație.

Dedicația sunt cuvintele din Isaia 43,1.4: «Iată, nu te-am uitat. Te-am înscris în palma mâinii mele. Te-am chemat pe nume, al meu ești. Tu ești de preț în ochii mei și te iubesc». Maica Tereza a dedicat câte una fiecărui membru al familiei: Dragă Age. Dragă Peppe. Dragă Dominic. Dragă Maximilian. Și a adăugat, cu scrisul ei mare și citeț de profesoară: Dumnezeu să te binecuvânteze.

Pentru a-și exprima gingășia față de nepoată și față de familia ei sunt de ajuns cuvintele profetului Isaia într-un citat care-i este drag și pe care l-a repetat în diferite ocazii: «Sunt convinsă că ori de câte ori spunem Tatăl nostru, Dumnezeu își privește mâinile: *Te-am înscris în palma mâinii mele...* Dumnezeu își privește mâinile și ne vede acolo».

Lazar Bojaxhiu, tatăl lui Age, într-o fotografie din tinerețe are ochii albaștri, privirea directă, fizicul impunător în uniformă de ofițer de artilerie. Asemănarea lui cu Maica Tereza este mai puternică atunci când aparatul foto îl immortalizează deja înaintat în ani, de-acum bolnav, cu fața trasă, care face să iasă în evidență urechile și nasul mari. Spune Age:

«Familia noastră este albaneză, suntem albanezi get-beget. Aparținem unui mic popor, trei milioane în Albania, trei milioane în Kosovo care reclamă independența față de Iugoslavia, și alții împrăștiați prin lume. Ne ține uniți un puternic sentiment al naționalității. Da, albaneza cea mai renumită este Maica Tereza, ceea ce este paradoxal pentru un stat care a impus ateismul printr-un articol al Constituției.

Îmi vine să zâmbesc când citesc în ziare că Maica Tereza s-a născut într-o familie de țărani. Familia Bojaxhiu era înstărită, cel puțin până când a murit bunicul meu Kole, care avea licență în farmacie și avea păduri și ateliere de tăiat lemne. Soția lui, Drane, bunica mea, cred că a fost o femeie foarte inteligentă

și cu vederi moderne. A dorit ca toți cei trei copii ai ei să studieze, i-a educat personal pe băiat și pe cel două fete, lucru foarte rar în acea vreme. Poate că prevedea că fiii ei aveau să umble prin lume. Când a rămas singură, pentru că soțul a murit, iar Lazar studia în Franța, Age la Viena și Agnes era în mănăstire în Irlanda, bunica mea vorbea cu mândrie despre copiii ei care se formau în afara micilor granițe albaneze».

Maica Tereza, care evită să vorbească despre ea însăși, în câte un interviu a concentrat istoria ei familială cu fraze seci: «Eram o familie fericită. Am fost mereu foarte uniți, îndeosebi după moartea tatălui meu. Trăiam unii pentru ceilalți».

Părinții erau Kole Bojaxhiu și Drane Bernai. Au avut trei copii: Lazar, născut în 1907, Agnes, născută în 1910, Age, născută în 1913.

Tatăl, Kole (Nicolae), provenea dintr-o familie de negustori albanezi, și el însuși era un comerciant iscusit. Se stabilise la Skopje, unde prima sa activitate a fost deschiderea unei farmacii. Apoi și-a lărgit interesele la alte ramuri comerciale, de la cel imobiliar la produsele alimentare, la lemne. Era talentat muzical, ca și Maica Tereza care este foarte muzicală și în copilărie a cântat bine la mandolină. Într-o fotografie din martie 1912, Kole cântă la trompetă în fanfara municipală din Skopje. Era interesat de politică, participa la reuniunile patrioților cauzei albaneze.

Când, la 28 noiembrie 1912, Albania a obținut independența, în casa Bojaxhiu a fost o mare sărbătoare. Erau prezenți și Curri, Hasan Prishtina și Sabri Qytezi, care participaseră la revoltele împotriva turcilor. De la acea sărbătoare, Lazar, care pe atunci avea cinci ani, își va aminti cântecele de victorie, toasturile de bucurie și în fine mica torță aprinsă în mijlocul camerei pentru a sărbători eliberarea de jugul Imperiului

Otoman, după patru secole și jumătate. (Dar în anul următor, marile puteri europene vor dezmembra Albania, lăsând în afara noilor granițe jumătate din teritoriile sale și din populația sa).

Kole Bojaxhiu a murit subit în 1919. Era consilier comunal și mersese la Belgrad cu colegii. A fost cuprins de o criză, probabil de peritonită. Consulul italian l-a dus acasă în caleașca sa. Kole a murit după o inutilă operație de urgență. La înmormântare a participat întregul oraș, el fiind unul dintre cele mai de vază personaje ale acestuia.

La moartea lui Kole, povara creșterii celor trei copii încă mici a căzut pe umerii lui Drane, care a înfruntat cu curaj prăbușirea economică ce a urmat pierderii soțului. Drane a organizat în casă un mic atelier de cusut și brodat, specializându-se în rochii de mireasă și în haine elegante pentru sărbători și banchete.

Era o femeie cu mare credință, așa cum a amintit adesea Maica Tereza: „Mama mea era o femeie sfântă. Ne-a educat în iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele. Ne-a învățat să-l iubim pe Dumnezeu mai presus de toate». Era foarte severă în educarea copiilor. Lazar a povestit: «Mama dorea să-i cerem permisiunea pentru orice. De cele mai multe ori ne dădea permisiunea, dar cerea în schimb să ne comportăm bine, în casă și la școală, să devenim un exemplu pentru cei de seama noastră. Ne spunea că trebuie să facem binele fără să atragem atenția, cu aceeași naturalețe cu care arunci o piatră în mare. Pasiunea pe care tatăl meu o pusese în politică, mama mea o purta față de religie. I se spunea Mama Loke, nu doar de către noi, copiii, dar și de către rude și vecini».

Loke este un apelativ care nu se poate traduce. Exprimă afecțiune și totodată respect. În 1974, cu câteva zile înainte de a muri, Drane i-a trimis fiicei, pe care nu o văzuse de 45 de

ani, ultima sa fotografie cu această dedicație: «Boboc, te sărut. Mama Loke».

Agnes a fost o copilă și apoi o adolescentă studioasă, veselă, pasionată de cânt și poezie. Când limba albaneză a fost scoasă din școlile din Skopje, care devenise un oraș iugoslav, Agnes a urmat fără dificultăți lecțiile de sârbo-croată la gimnaziu. A fost mereu talentată la limbi.

La gimnaziu, ideea de a se face călugăriță era încă departe. În acei ani ambițiile ei erau să devină profesoară, să scrie poezii, să compună muzică. A devenit profesoară. Poezii a scris încă de când era novice. Una, compusă la 9 decembrie 1928 pe nava care o ducea în India, începea astfel: «Las casa ce luminează inima, / pământul meu, familia mea-ntreagă, / Ținta-mi e Bengalul apăsător de durere, / pământ drag mie, deși pământ străin».

Alegerile personale și cursul istoriei au dezmembrat familia Bojaxhiu. În 1934, Drane și Age s-au mutat la Tirana, unde Age găsește de lucru în calitate de crainic la radio, iar Lazar este ofițer în armata regelui Zog. Drane a murit cu durerea de a nu-și putea revedea fiica Agnes, misionară în India, și fiul Lazar, refugiat în Italia. I-a rămas numai mângâierea fiicei Age, care nu s-a căsătorit pentru a fi aproape de ea.

Doamnă Guttadauro, cum de s-a decis tatăl dumneavoastră să se stabilească în Italia?

«Era ofițer în armata albaneză când Albania a fost invadată de Italia în 1939. Ca mulți alții, de altfel, a fost trimis să slujească în armata italiană. Pe toată perioada războiului a fost la Torino, ofițer de artilerie. Nu a vrut niciodată să renunțe la cetățenia albaneză pentru a o lua pe cea italiană, și tocmai acest lucru a influențat decizia lui de a demisiona din armată. O cunoscuse la Lucca pe mama mea, Maria Sanguigni, s-au căsătorit, iar eu sunt unica fiică. În Albania nu se mai putea

întoarce pentru că după război se instaurase regimul comunist al lui Enver Hoxha. Un prieten l-a sfătuit să se stabilească în Sicilia pentru a deschide un depozit de medicamente. Și în acest sector a lucrat tatăl meu tot restul vieții. A murit în '83, la 73 de ani, de cancer».

Ce vă povestea din timpul când el și surorile lui erau copii?

«Din amintirile tatei, i-am văzut mereu pe toți trei foarte strâns uniți. Tata era capriciosul familiei. Surorile îi făceau temele și făceau în locul lui micile îndatoriri, pe care bunica mea Drane le încredința fiecăruia. De exemplu, seara curățau pe rând încălțăminteă tuturor. Dar când venea rândul lui, era ajutat de surori. Erau toți trei foarte vioi, dar tatăl meu era cel mai zburdalnic. Deseori mama îl trimitea la culcare fără să cineze ca pedeapsă, iar surorile îi duceau de mâncare pe ascuns.

Tata și Maica Tereza s-au văzut după patruzeci de ani. Și-au reamintit copilăria, râzând de multe episoade: nu știu care pentru că vorbeau în albaneză».

Suntem în anul 1928, iar Agnes are optsprezece ani când este acceptată de surorile de Loreto. Înainte de a pleca în Irlanda, îi scrie fratelui. Lazar, care abia terminase academia militară, era sublocotenent. Trăia departe de casă și nu-și imagina că planurile surorii mai mici se maturizaseră până la acel punct. I-a trimis imediat o scrisoare indignat: cum își putea sacrifica viața îngropându-se într-o mănăstire veche?

Răspunsul lui Agnes a fost îndrăzneț: «Crezi că ești important pentru că ești ofițer în slujba regelui a câtorva milioane de supuși. Dar eu intru în slujba regelui întregii lumi. După părerea ta, care dintre noi a ocupat locul cel mai bun?».

După aceea, Lazar va vorbi cu mândrie de acea soră care ocupase locul cel mai bun: «Agnes este un ofițer, ca și mine. Ar fi putut frecventa școala militară. Are o incredibilă forță a

voinței, ca mama noastră. Este disciplinată, urmărește reguli precise și are daruri deosebite de a comanda. Este un adevărat șef».

Maica Tereza l-a revăzut pe Lazar în noiembrie 1960, în timpul primei sale vizite la Roma. Lazar, cu soția Maria și fiica Age, a alergat de la Palermo pentru a o îmbrățișa. Nu se văzuseră de 32 de ani. Acum nepoata își amintește acea întâlnire:

«Tata și mătușa își vorbeau repede în albaneză. Mătușa era deja renumită, dar tata o considera încă sora mai mică. Tata mi-a spus că și-o amintea mai înaltă, aproape de statura mea. El avea un metru și 86, a trebuit să se aplece pentru a o îmbrățișa. A rămas impresionat când a văzut-o mai scundă. Era marcată de muncă, mereu a trăit o viață de privațiuni și osteneli mari».

Ați fost vreodată să vizitați casa familiei Bojaxhiu din Skopje?

«Nu, totul a fost distrus de cutremurul din 1963. Maica Tereza a mers în locurile copilăriei ei și mi-a povestit că nu a mai rămas nimic, nici casa, nici biserica, nici școala. Chiar și la cimitir capela noastră nu mai există. Totul a fost dărâmat».

Cutremurul a distrus Skopje la 26 iulie 1963. Au fost 1070 de morți, 3300 de răniți, 140 de mii de oameni rămași fără adăpost. Maica Tereza s-a întors în orașul natal la 8 iunie 1978 pentru a deschide aici o casă. Adusese cu sine patru surori care trebuiau să rămână la Skopje. I-a spus primarului: «Ați dat o persoană; vă dau înapoi patru».

Și dumneavoastră, doamnă Age, când ați revăzut-o pe mătușa după acea primă întâlnire la Roma?

«De fiecare dată când venea la Roma mergeam de la Palermo pentru a o vedea. În decembrie '79 i-a fost înmănat premiul Nobel pentru pace, iar eu și tata am mers la Oslo. Am

întâlnit-o în seara sosirii ei, la institutul sfântul Iosif unde era cazată. Tata mi-a spus: „E tot mai mică, dar e mai bine”.

Maica Tereza era fericită pentru premiul Nobel. La discursul de primire a premiului, în fața tuturor acelor personaje importante, nu a vrut să piardă ocazia să vorbească împotriva avortului, într-o țară protestantă care îl legalizase de mult. A iscat o polemică din asta. Îmi amintesc titlurile mari din ziare».

Maica Tereza a știut de premiul Nobel când a sunat-o la telefon vice prim ministrul indian. A spus: «Este spre slava lui Dumnezeu», și a continuat să facă socotelile cu sora Camillus. În orele următoare a rămas uimită de toate telegramele care soseau și s-a bucurat să o citească pe cea de la Tito, președintele Iugoslaviei, și pe cea de la guvernul comunist chinez.

La 9 decembrie a sosit la Oslo, pentru acordarea premiului. Sufla un vânt polar, la aeroport o doamnă de la ambasada indiană i-a pus un palton pe umeri, uimită să o vadă pe acea nebună a lui Dumnezeu îmbrăcată numai cu *sari* de bumbac și cu un pulover uzat.

A doua zi, la 10 decembrie 1979, Maica Tereza a vorbit în aula magna a universității. În fața ei s-au așezat regele Olaf al V-lea, autorități academice, personalități politice și oameni de știință, toți în costum de gală, iar doamnele în rochii lungi. *Sari*-ul ei reprezintă sfidarea aruncată de sărăcie puterii, iar ea profită de acest lucru. Ca întotdeauna, înainte de a vorbi în public, își face semnul crucii pe buze cu degetul mare și invită auditoriul laic să recite o rugăciune a sfântului Francisc, al cărui text l-a împărțit, tipărit pe foi mici de hârtie: *Doamne, fă din mine un instrument al păcii tale...* «Toți au început să se roage - le va povesti surorilor. Și totuși, după cum știți, nu sunt mulți catolici în Norvegia». După rugăciune, își rostește discursul, improvizând ca de obicei. Este foarte dură:

«...Suntem în Anul Internațional al copilului. Eu vă vorbesc în numele copilului nenăscut». Se adresează regelui Olaf și aproape că strigă: «Repet, maiestate, avortul este un asasinat». Pe aeroportul care o duce înapoi la Roma stewardesele împart ziare. Titluri mari subliniază uimirea pe care cuvintele ei au stârnit-o în țara avortului practicat în liniște. Imediat după ce sosește la Roma se îmbolnăvește de gripă. Cu febră merge la papa și se trezește că i se dă o misiune mai mare decât prestigiosul Nobel: «Mergeți și vorbiți astfel peste tot», o incită Ioan Paul al II-lea.

«Întâlnirea de la Oslo a fost una scurtă, pentru că mătușa era presată de vizite și de obligații», povestește Age. «Dar am fost cu ea douăsprezece zile, în septembrie '89, când era internată la spitalul din Calcutta după infarct.

Dacă ar fi depins de ea, nu s-ar fi internat. I se părea absurd că medicii îi dedică griji speciale. A trecut prin greutăți, se simțea foarte rău, dar în momentele de alinare se apuca de scris scrisori sprijinită pe pernă. O rugam să nu se obosească iar ea răspundea: „Nu este drept, mulți prieteni mi-au transmis salutări, au dreptul la un răspuns”.

Imediat după ce s-a simțit mai bine, a început să le cheme pe superioarele ei pentru a organiza noi inițiative. Este un manager care ia decizii importante de la un moment la altul. Este gata să zboare în America și imediat decide: „În America voi merge după aceea, înainte trec printr-un alt loc”. Dar activismul este mereu o consecință a spiritualității și a rugăciunii ei.

În acele douăsprezece zile la spitalul din Calcutta am trăit momente intense alături de ea. Nu am avut niciodată posibilitatea să fim astfel împreună. Slavă Domnului, cunosc bine engleza, așa că nu am avut nici o dificultate să ne înțelegem. Am vorbit îndelung, am înțeles multe lucruri. Când

tatăl meu era pe moarte în spital, la Roma, în 1981, Maica Tereza venea să-l viziteze zilnic. Cred că acele discuții intime l-au ajutat pe tatăl meu să accepte moartea».

Există o scrisoare pe care Maica Tereza a scris-o după moartea fratelui ei: «Toată viața mama a visat ca Lazar să se întoarcă acasă. Unicul fiu, pe care îl iubea mai mult decât viața proprie, este în sfârșit cu ea. Lazar a avut o moarte frumoasă ca a aceluia care știe că, de fapt, se întoarce acasă, la Dumnezeu».

«Păstrez multe bilețele de la Maica Tereza, scurte mesaje pe care mi le-a trimis de-a lungul anilor», spune Age. «În familie nu scriem scrisori lungi. Ne telefonăm des, de fiecare dată mătușa îmi amintește să fiu aproape de mama mea, care are aproape optzeci de ani.

Toți o numesc deja sfântă, dar o vezi foarte normală, inteligentă și gata de glume. Are darul înăscut de a-i face mai buni pe cei care se apropie de ea. Împreună cu ea ne simțim îndemnați spre bine și spre dorința de a fi utili. Apoi poate că acest impuls trece, doar dacă vreunul nu este luminat într-un mod cu totul deosebit, dar rămâne un sentiment de pace cu noi înșine și cu ceilalți.

Maica Tereza mi-a spus în timpul acelor zile petrecute în India: „Aș vrea ca unul dintre fiii tăi să devină preot”. Știi, soțul meu lucrează în comerț, iar băieții sunt înclinați spre activități economice. Maximilian studiază la universitatea Bocconi din Milano, Dominic frecventează economie și comerț aici la Palermo. Este puțin cam improbabil ca unul dintre ei să vrea să devină preot, dar mătușa continuă să spere. „Căile Domnului sunt infinite”, îmi repeta în acele zile la spital».

SLUJITOARE SMERITĂ

Sub bolțile renașcentiste, corul intonează cântecul de încheiere:

Dumnezeu a făcut lucruri mari în mine.

El privește spre slujitoarea sa smerită

Și-i risipește pe cei mândri în trufia inimii lor.

Era 27 noiembrie 1990, o zi de marți rece și cu cerul înseninat de soarele din Roma. În bazilica sfinților Ioan și Paul, pe dealul Celio, zece novice depun profesiunea voturilor. În bănci se adună părinții, rudele, prietenii novicelor.

În centrul navei, a fost ridicat un mic altar provizoriu, cu coșuri cu fructe, spice de grâu, un potir cu ostiile. La altarul mare celebrează un episcop, înconjurat de vreo douăzeci de concelebranți. Florile sunt ca pentru celebrările nupțiale, aranjamente de gladiole și garoafe albe, învelite în văluri, ca cele pentru mirese.

Camerele de filmat și aparatele de fotografiat sunt așintite asupra Maicii Tereza și asupra grupului mic de novice. Maica însoțește etapele ritului, ridicându-se de la pământ sau aplecându-se până ce atinge cu fruntea podeaua, în gestul ei de odinioară, încă flexibilă în ciuda artritei.

Rămâne cufundată în rugăciune, și totuși nu-i scapă nimic. Cu ocheade sau gesturi mici, ca un expert maestru de ceremonii, îndrumă mișcările novicelor, care participă la ritmul ceremoniei când grupate, când în cerc, când în șir, când

împrăștiate. Le-a dat ca zestre două *sari*, un schimb de lenjerie, o pereche de sandale, o geantă de pânză cu mânere de lemn, o lingură și o farfurie de aluminiu, un rozariu, un crucifix. Le va trimite în lume, două câte două.

«Isus i-a chemat pe cei doisprezece discipoli și a început să-i trimită doi câte doi și le-a dat putere asupra duhurilor necurate. Le-a poruncit să nu ia nimic pentru drum, decât un toiag: nici pâine, nici desagă, nici bani la brâu, dar încălțați cu sandale și: „să nu purtați două tunici”... Ei au plecat și au predicat ca lumea să se convertească; ungeau cu untdelemn mulți bolnavi și-i vindecau» (Mc 6,7-13).

Când a înființat ordinul, Maica Tereza a stabilit patru cerințe necesare pentru a putea deveni misionară a Carității: «Tânăra care dorește să intre în congregația noastră trebuie să fie sănătoasă la trup și la minte, să aibă capacitatea de a învăța, să fie dotată cu mult bun simț, să fie îndemnată de buna intenție. Dacă prezintă aceste patru condiții, poate veni să observe munca noastră. Intră într-una din casele noastre și se află în contact direct cu săracii, cu lumea, cu surorile: muncește cu ele, se roagă cu ele, trăiește cu ele. La sfârșit decide dacă aceasta este calea pe care Dumnezeu vrea ca ea să o urmeze».

Vârsta minimă cerută este de șaptesprezece ani, perioada care în alte congregații se cheamă aspirandat este definită *Veniți și vedeți*: sunt cuvintele lui Isus către discipoli. Este un timp care durează șase luni. Urmează șase luni de postuland și doi ani de noviciat. Apoi alți șase ani de voturi temporare. Înainte să se împlinească termenul voturilor temporare, surorile se întorc în noviciat pentru un an de viață spirituală mai intensă.

Dar timpul de probă încă nu s-a terminat. Înainte de voturile pe viață, novicele se întorc în familie pentru cincisprezece zile, și printre cei dragi ai lor, în mediul unde s-au născut și au

crescut, au ultima ocazie să se întoarcă înapoi sau să îmbrățișeze pentru totdeauna viața grea dar fericită propusă de Maica Tereza.

Misionara Carității va trăi conform unei reguli și unui ritm identice în toate casele din lume, în mahalalele din Calcutta sau în ghetourile măturătorilor de stradă din Cairo, în colibe de la periferia Romei sau în *favelas* din Rio de Janeiro.

Se va trezi la patru și jumătate dimineața. Va săruta *sari*-ul și se va ruga astfel: «Acest veșmânt să-mi amintească că nu aparțin lumii și deșertăciunilor ei. Lumea să fie nimic pentru mine, și eu nimic pentru lume. Acest veșmânt să mă ajute să-mi păstrez inima curată de păcat».

Va încălța sandalele cu picioarele goale și se va ruga astfel: «Din voința mea liberă și spontană, o, Isuse, te urmez oriunde vei merge, în căutarea sufletelor, fără vreo răsplată și numai din iubire față de tine».

Va intra în capelă, va îngenunchea în fața crucifixului și se va reculege jumătate de oră în meditație. Apoi va participa la celebrarea euharistică, sprijin spiritual al vieții de dăruire și punct de plecare pentru ostenele din timpul zilei. Se va împărtăși, prima întâlnire de dimineață cu acel Cristos pe care în următoarele ore îl va vedea întrupat în lepros, în copilul abandonat, în bătrânul cerșetor, în bolnavul de Sida.

Imediat după ce va ieși din capelă, va spăla *sari*-ul cu care a fost îmbrăcată cu o zi înainte, în găleata cu apă cu săpun, îl va întinde să se usuce la soare. Va servi micul dejun, cu ceai și *chapati*, turta de făină, în casele indiene, cu ceai și pâine în celelalte case din lume. Va ieși în jurul orei opt, împreună cu o colegă, îndreptându-se spre munca în mijlocul săracilor. Va merge mult pe jos, recitând rozariul pe stradă sau în tramvai.

Se va întoarce acasă la ora prânzului. Va mânca orez sau supă, și puține legume, în farfuria sa de aluminiu. Se va odihni

o jumătate de oră, pauză indispensabilă pentru cine este în activitate de mai bine de opt ore, și care va trebui să înfrunte din nou tot atâtea începând de la două după-masă. Capela o așteaptă pentru ora de adorație înainte de cină. Iar, după cină, va fi ora de recreație. Maica Tereza este foarte fermă în ce privește necesitatea rugăciunii și a recreației comunitare.

Înainte de a merge la culcare, de obicei în jurul orei zece, misionara Carității își va pune patru întrebări, care sunt și ele o rugăciune: «Știu că bogăția mea constă în posedarea Împărăției, iar fericirea mea constă în a fi săracă? Sunt cu totul în slujba lui Cristos? Ascultarea mea este cu adevărat activă și responsabilă, și este expresie a iubirii mele față de Domnul? În săracii pe care i-am întâlnit astăzi, am fost în stare să-l văd pe Cristos părăsit?». Îl va ruga pe Domnul să o ajute să răspundă da, în fiecare seară, întreaga ei viață.

După cântecele rituale, tăcerea se răspândește sub bolțile bazilicii sfinților Ioan și Paul. Atunci maestra de novice le cheamă una câte una pe nume, și fiecare novice răspunde cu voce tare: «O, Doamne, m-ai chemat, iată-mă». Apoi rostește voturile sale: «Fac vot, pentru un an și unsprezece zile, de curăție, sărăcie, ascultare și slujire gratuită a celor mai săraci dintre săraci, conform constituțiilor surorilor misionare ale Carității».

Primește din mâinile episcopului un crucifix, se îndreaptă spre Maica Tereza și i-l încredințează ei. Maica Tereza sărută crucifixul și i-l așază unde este prins *sari*-ul, la înălțimea pieptului, aranjând celelalte cute ca o mamă grijulie ca fiica ei să facă o bună impresie.

Se formează o procesiune mică spre altarul central, pentru a lua darurile și a le așeza pe altarul mare: noile profese vor aduce ostiile, părinții țin coșurile cu pâine, mere și portocale,

spicele de grâu, lumânările parfumate cu tămâie indiană. Maica Tereza este ultima în rând și este de datoria ei să ducă darul cel mai semnificativ: o foaie cu lista noilor misionare ale Carității.

Când micul cortegiu se risipește după ce a așezat darurile pe altar, Maica Tereza se apropie de microfon și vorbește. Cu tonul ei sec, rostește cuvinte esențiale, repetate de mii de ori, dar care de fiecare dată par noi:

Isus a venit să ne dea vestea cea bună. Vestea bună este că Dumnezeu ne iubește și vrea să ne iubim unii pe alții.

Pentru a face mai ușoară iubirea reciprocă, Isus a spus: orice vei face pentru cel mai mic dintre frații mei, pentru mine o vei face. Dacă dai un pahar cu apă celui însetat, mie mi l-ai dat; dacă primești un copil abandonat, pe mine mă primești; dacă potolești foamea unui înfometat, mă saturezi pe mine. Eram înfometat, gol, fără adăpost, și m-ai săturat, m-ai îmbrăcat, m-ai găzduit.

O inimă curată îl poate vedea pe Dumnezeu și dacă îl vedem pe Dumnezeu, putem să ne iubim așa cum ne iubește Dumnezeu pe noi.

Rodul rugăciunii este credința. Rodul credinței este iubirea. Rodul iubirii este slujirea. Rodul slujirii este pacea.

În multe ocazii, Maica Tereza a descris astfel statutul misionarelor Carității: «Noi suntem înaintea de toate persoane consacrate. Nu asistente sociale, profesoare, infirmiere sau medici. Suntem persoane consacrate. Îl slujim pe Isus în cei săraci. Îl vizităm, îl îngrijim, îl îmbrăcăm în cei săraci, în cei abandonati, în cei bolnavi, în cei orfani, în cei muribunzi.

Tot ceea ce facem, rugăciunea, munca, suferința, este pentru Isus. Facem ceva frumos pentru Isus. Viețile noastre nu au

nici rațiune de a fi, nici motivație, nici sens în afara lui. Acesta este un lucru pe care mulți nu-l înțeleg».

Apoi alte reguli le-a dictat pe parcurs, concentrate în trei aspecte principale: sărăcie, tăcere, zâmbet.

Sărăcia: «Mai mult decât orice altă congregație, noi avem nevoie de sărăcie, de sărăcie adevărată. Sărăcia ne oferă detașarea și libertatea necesare pentru a înțelege lumea foarte săracă cu care lucrăm».

Tăcerea: «Avem nevoie de tăcere pentru a reuși să atingem sufletele. Esențial nu este ceea ce spunem, dar ceea ce Dumnezeu ne spune nouă și prin noi».

Zâmbetul: «Nu vreau să faceți minuni cu obrăznicie. Prefer să faceți greșeli cu gingășie. Zâmbiți, zâmbiți mereu».

INTERVIUL

Am mers la Maica Tereza, la numărul 222 de pe strada Casilina, într-una dintre cele șase case romane ale misionarelor Carității. Aveam pregătite o sută de întrebări pe care nu le-am mai adresat, pentru că mai întâi a mers să recite rozariul, iar apoi nu mai avea timp.

Aveam pregătite întrebări pentru o conferință de presă pe care Maica Tereza a expediat-o în două cuvinte și a încheiat invitând jurnaliștii să se roage împreună cu ea. A fost amuzant spectacolul acelor vârcolaci ai ziarelor ridicați respectuos în picioare pentru a murmura rugăciunea *Ave Maria* pe care o uitaseră.

Într-o zi mi-a fixat o întâlnire la San Gregorio al Celio, unde casa mamă romană se ivește sub o boltă de viță-de-vie, și nu credeam că este adevărat că am obținut un interviu în exclusivitate. Dar plecase pe neașteptate și în locul ei am găsit un pahar cu apă și un bilet cu trei cuvinte: *God bless you*, Dumnezeu să te binecuvânteze. Din alte întâlniri, mai rodnice din punct de vedere profesional, am plecat edificată, dar cu frustrarea scurtimii lor. Maica Tereza îi face să dispere pe interviuatori și biografi.

«Mi-e mai ușor să spăl un lepros decât să răspund la întrebările unui jurnalist», spune Maica Tereza cu o strălucire ironică în privire. Dar întrucât este persoana cea mai disponibilă din lume, adaugă mereu: «Munca ta constă în a lua interviuri, iar eu trebuie să colaborez». Uneori, văzându-mă apărând alături de ea înarmată cu aparatul de înregistrat și cu carnețelul,

exclama: «Iar ești aici?». Apoi mă arăta unei surori sau cuiva prezent: «Această doamnă scrie, scrie totul». Și nu o spunea cu supărare, mai degrabă cu răbdare și umor.

Într-un aeroport, în timp ce încerca să se desprindă de grupul de jurnaliști care-i puneau microfonul sub nas și de operatorii care fixau camerele de filmat în fața ochilor ei, cineva a întrebat-o care era cea mai mare suferință a ei. A răspuns: «Aceasta».

Când, la 16 octombrie 1979, a fost difuzată știrea că i se acordase premiul Nobel pentru pace, obișnuitul pluton de reporteri a asediat intrarea în casa mamă de pe Lower Circular Road. A doua zi, vorbind cu corespondentul la Calcutta al *Associated Press*, Maica Tereza a lăsat să-i scape: «Aseară a fost ca și cum toți ulii din Calcutta își dăduseră întâlnire aici». Imediat a îndulcit fraza, mai puțin diplomată: «Dar și ulii pot fi frumoși».

Înainte de a i se înmâna premiul Nobel la Oslo, jurnaliștilor care insistau să-i cunoască viața, le-a schițat autobiografia cea mai sintetizată, ea care nu a vrut niciodată să vorbească sau să scrie despre sine:

«După sânge și origine sunt albaneză. Am cetățenie indiană. Sunt călugăriță catolică. În inimă, aparțin cu totul inimii lui Isus».

Uneori le răspunde interviuatorilor cu ironie, mai ales când întrebările sunt critici la adresa muncii ei. A fost întrebată de ce nu-i învață pe săraci să pescuiască în loc să le ofere gratuit peștele. A răspuns:

«Oamenii noștri abia reușesc să stea în picioare. Sunt înfometați sau bolnavi sau handicapați. Ceea ce fac eu e să le dau un pește de mâncare până când vor deveni suficient de puternici. Atunci vi-i voi încredința vouă și le veți da undița și-i veți învăța să prindă pește».

În timpul unei vizite în Germania, în timp ce era deranjată de blițurile fotografiilor, s-a îndreptat spre Josepha Gosselke, o colaboratoare nemțoaică, și i-a spus: «Am semnat un contract cu Isus, ca pentru fiecare fotografie pe care mi-o fac să fie eliberat un suflet din purgator. La ora asta purgatoriul cred că e gol».

Răspunde cu greu exigențelor presei, dar recunoaște utilitatea lor:

«Eu am fost constrânsă să suport celebritatea. O folosesc din iubire față de Isus. Vorbind despre mine, ziarele și televiziunile vorbesc despre săraci și astfel trezesc atenția asupra săracilor. Merită suportată povara».

În discursul pentru primirea premiului Nobel a spus: «Dacă nu merg în cer pentru altceva, voi merge pentru toată publicitatea care mă înconjoară, pentru că ea m-a sacrificat și purificat, și m-a pregătit pentru paradis».

Am întâlnit-o pentru întâia oară pe Maica Tereza la Roma, la 1 martie 1979. În frumoasa vilă a Academiei «dei Lincei», pe Lungotevere, i se oferise de puțină vreme premiul Balzan «pentru umanitate, pace, fraternitate între popoare». Strângea în mână pergamentul cu panglică albastră și cecul de 250 de milioane de lire și saluta autoritățile prezente.

Mi s-a părut foarte mică. «Este atât de mică, dar nimic nu este mic în ea», obișnuia să spună Indira Gandhi, care-i era prietenă. Sandro Pertini, Giulio Andreotti, profesorii de la «dei Lincei», patru miniștri, circa șase ambasadori, trebuiau să se aplece pentru a-i strânge mâna. Ea ridica privirea într-o parte, îi privea liniștită de jos în sus, cu acel gest atât de personal. Era îmbrăcată peste *sari* cu un pulover gri puțin uzat, cu un ac de siguranță în locul nasturelui lipsă. În ciuda frigului de la sfârșitul iernii, avea picioarele goale în sandale. Pe chipul marcat de o sută de riduri ochii străluceau cu o privire plină de bucurie.

Cu acea privire înfruntă, după ceremonie, grupul de jurnaliști. Începe o conferință de presă deosebită, în care se confruntă două limbaje diferite: întrebări de pe acest pământ, răspunsuri dintr-o altă lume. Fără a aștepta prima întrebare, Maica Tereza atacă vorbind despre copiii nedoriți, despre copiii abandonati, despre cei care mor de foame.

Maică Tereza, decât să trăiască astfel nu ar fi mai bine să nu se mai nască?

«Copiii sunt cel mai frumos dar de la Dumnezeu. Fiecare copil are dreptul de a veni pe lume, fie că e dorit fie că nu. Avortul este o crimă înfăptuită în sânul mamei».

Maică Tereza, dar nu este mai importantă calitatea vieții decât nașterea?

«Primul drept este de a se naște. Toate celelalte vin după aceea».

Maică Tereza, ce sens are o viață subumană?

«Nimeni nu poate judeca viața altuia. Cineva mi-a spus: am trăit ca un animal, dar datorită ție mor ca un înger. Acest lucru are sens».

Maică Tereza, ce părere aveți despre lansarea unei campanii împotriva armamentelor?

«Nu lansez campanii, nu fac cereri sau adunări de fonduri, și nici nu permit altora să o facă în numele meu. Sunt foarte severă în acest sens. Pot doar să le sugerez conducătorilor: dați-mi mie banii pe care-i irosiți pe arme. Eu aș ști cum să-i folosesc bine».

Maică Tereza, nu credeți că Biserica cheltuiește prea mult pentru activități inutile în loc să-i ajute pe săraci?

«Biserica suntem noi. Nu trebuie să-i judecăm pe alții, ci pe noi înșine. Vom fi judecați pentru ceea ce i-am făcut lui Isus suferind, lui Isus părăsit, lui Isus înfometat».

Maică Tereza, nu este aproape imposibil să trăim creștinește în lumea de astăzi?

«Da, este atât de greu încât nu vom putea realiza acest lucru fără rugăciune. Noi catolicii avem trupul lui Cristos. Acesta ne dă forță. Isus vine la noi sub chipul pâinii pentru a ne arăta iubirea sa; și sub chipul celui înfometat ca să-l putem hrăni; sub chipul celui gol pentru a-l putea îmbrăca, a celui fără casă pentru a-l putea găzdui».

Maică Tereza, mai sunt încă vocații în ordinul dumneavoastră?

«Sporesc mereu. Vin tinere și-mi spun: Vreau o viață săracă, de iubire, de sacrificiu. Răspund: Bine, fiica mea. Sunt singurele lucruri pe care ți le pot da».

Maică Tereza, ce fac la Roma misiunile dumneavoastră?

«Voi credeți că India e numai în India. Atunci, într-o noapte, urmăriți surorile mele la gara Termini. Le veți vedea adunând trupuri abandonate pe jos. Ca la Calcutta. Dar la Roma e mai frig, iată de ce în aer liber sunt mai puțini».

Maică Tereza, aveți părul lung sau scurt?

«Ras. Nu am timp să-l pieptăn».

Maică Tereza, cum vestiți evanghelia celui cu stomacul plin?

«Există moduri diferite de a dăru. Se poate face astfel...». Se ridică, aruncă mâinile înainte și se retrage imediat. Este gestul celui care face o pomană distrat și grăbit. «Sau așa...». Adună mâinile sub forma unui coș, le întinde cu gingășie și milă. Este gestul celui care dă cu iubire. Explică: «Există foame de pâine și foame de iubire. Există goi de veșminte și goi de demnitate. Isus a spus: „Mi-a fost foame și mi-ați dat să măncânc. Eram bolnav și m-ați vizitat. Eram părăsit și m-ați mângâiat”».

Și în sfârșit am obținut un interviu în exclusivitate. Eu și Maica Tereza singure, în tăcerea unei cămăruțe din San

Gregorio al Celio. Această casă a misionarelor a fost cotețul apropiatei mănăstiri a călugărilor camaldonezi. Aici trăiesc 35 de surori, celulele dau într-un coridor central fără acoperiș, acoperit cu o pergolă lungă. Pe podeaua din ciment se mai văd încă locurile de scurgere de când aici locuiau găinile.

Am obținut un interviu cu ajutorul sorei Agnel, responsabilă misionarelor Carității pentru Italia: e cu Maica Tereza din '69, vroia să se numească Agnes, ca numele de botez al Maicii Tereza, dar era o alta deja, prima discipolă. «Schimbăm puțin», a spus Maica, și așa a rezultat Agnel.

Era seara, pe 26 aprilie 1990. Am mers la Maica Tereza cu teama că încă o dată a renunțat la întâlnire, luată de angajamente mai urgente sau pe punctul de a pleca în cine știe ce loc, în urma unei decizii din acelea neprevăzute care nu pot fi amânate. În schimb, însă, era acolo și mă aștepta. Mai mică, mai consumată decât cum am văzut-o ultima dată. Refăcută după atacurile de inimă care au făcut necesară internarea ei în spitalul din Calcutta cu șapte luni în urmă și după îndelungata convalescență.

Era acolo, în cotețul fraților din San Gregorio. Și mă aștepta. Sunt cuprinsă din nou de farmecul prezenței ei. Mă cuprinde acea binecuvântare care emană la vederea unei persoane a lui Dumnezeu; un impact spiritual pe care indienii îl numesc *darshan*, percepția realității unei ființe spirituale. Un minut în prezența unui sfânt șterge munți de păcate, spun scrierile hinduse. Pentru a primi *darshan*, mulțimile îi făceau loc să treacă lui Mahatma Gandhi. Astăzi aleargă în jurul lui *Ma Teresa* când o văd pe străzile din Calcutta.

Cum vă simți, Maică Tereza? «Mă simt puternică. Am venit în Europa pentru trei lucruri: să deschid o casă în România, să merg în Albania, și apoi în Cehoslovacia». Trece repede la concluzii, laconică așa cum e întotdeauna, conform sugestiei

din Ecleeziast: «Vorbirea ta să fie sobră și directă. Spune mult cu cuvinte puține».

Am în buzunar fragmentele tăiate din ziarele de săptămâna trecută. «Tereza de Calcutta a demisionat. Nu mai rezistă», spune titlul din *Corriere della Sera*. «Tereza de Calcutta a spus adio misiunii sale», spune titlul din *La Stampa*. «Demisia umilă a Maicii Tereza», este titlul din *La Repubblica*. Articolele explică faptul că Maica Tereza i-a prezentat lui Ioan Paul al II-lea demisia din funcția de superioară generală a misionarelor Carității, din motive de sănătate. Papa a acceptat. Noua superioară va fi aleasă la 8 decembrie de către capitulul general al congregației.

Așadar acum sunteți la pensie, Maica Tereza?

«Nu, nu sunt la pensie. Săracii nu ies la pensie. Mi-am dat demisia din funcția de superioară generală». Face o pauză, întinde mâinile peste masă pentru a le strânge pe ale mele, și cu o afectuoasă complicitate mă asigură: «Nu mi-am dat demisia din funcția de Maică Tereza».

Explică: «Vom avea capitulul în septembrie și-mi va lua locul alta. Pot să le dau o mână de ajutor surorilor cât mai sunt, pentru a le ajuta să înțeleagă ce trebuie făcut, pentru că multe lucruri nu se înțeleg până nu se fac. Vom alege o nouă superioară generală și o voi ajuta să înțeleagă ce trebuie să facă. Apoi voi fi o soră ca toate celelalte».

(La capitolu lucrurile vor merge altfel: Maica Tereza va fi realeasă superioară generală a misionarelor Carității. Este la conducere din 1960, de când au avut loc primele alegeri ale ordinului, care se repetă o dată la șase ani. Au votat prin scrutin secret cele 103 surori delegate. Maica Tereza a obținut 102 voturi, și a acceptat încă o dată funcția, «cu foarte mare bucurie», după cum a relatat purtătoarea de cuvânt a misionarelor, sora Priscilla Lewis).

Peste exact patru luni (la 27 august 1990, *n. red.*) maica Tereza va împlini optzeci de ani. Mi se pare adusă de spate, ca și cum și-ar apăra inima bolnavă. Dar spiritul este orientat înainte. România, Albania, Cehoslovacia. În România, la București, specialistă rănilor lumii este așteptată să îngrijească ultima rană, care nu este milenară ca lepra, dar care a pătruns cu aceeași violență, provoacă aceeași teamă, îi izolează pe bolnavi în același tabu. Sida.

După prăbușirea regimului, s-a descoperit un scandal până atunci ascuns sub capacul cratiței comuniste. La București sunt sute de copii bolnavi de Sida. Cei mai mulți dintre ei au contractat-o prin transfuzii de sânge importat din Africa, practicate fără pic de control și de prudență. Zac în saloane de spital murdare în stare de semiabandonare, infirmierele refuză să-i atingă de teama contaminării. Lumea se-nfioară, iar Maica Tereza vine în ajutor.

«Episcopul de București și guvernul român mi-au cerut să deschid o casă pentru copiii cu Sida. Voi merge peste două zile, însoțită de patru surori și de un medic. Am deschis deja trei centre pentru a îngriji bolnavi de Sida; la New York, Washington, San Francisco. Acesta va fi primul din Europa».

S-a spus că Sida este pedeapsa divină pentru homosexuali și drogați. Și dumneavoastră credeți la fel, Maică Tereza?

«Nu, nu este o pedeapsă divină. Mulți o contractează fără nici o vină. O soră care s-a contaminat printr-o injecție intravenoasă. A murit de curând. Nu putem să judecăm, e de ajuns o simplă injecție, o seringă infectată. Tragedia cea mai mare este aceea a copiilor care contractează Sida de la mamă sau de la tată. Copiii leproșilor, dimpotrivă, nu se nasc leproși. În sânul matern sunt ocrotiți, pentru că bacilul leprei nu trece de bariera placentei. Dar după naștere pot contracta boala din contactul permanent cu mama. Este necesar să fie îndepărtați

imediat, când sunt încă deplin sănătoși, înainte de a primi sărutările mamei. Atunci noi îi luăm din familie și îi ținem sub control medical în centrele noastre. Este dureros să-i rupi de lângă mamă, dar trebuie făcut acest lucru pentru a-i salva. Părinții, oricum, știu acest lucru și suportă acest sacrificiu pentru binele copiilor. În schimb virusul bolii Sida este transmis încă din sânul matern. Se nasc copii destinați să nu supraviețuiască. Îi îngrijim cum putem, îi ținem în brațe, și cel puțin îi botezăm înainte de a muri».

De la București veți merge direct la Tirana, capitala Albaniei. «Eu sunt albaneză după sânge și origine», a spus în acea biografie foarte scurtă pe care a trasat-o pentru jurnaliștii din Oslo. Acum se va întoarce în mijlocul poporului său, va asculta din nou o limbă aproape uitată sub straturile de engleză, hindi, bengaleză. Împlinește visul de a se întoarce care însoțește mereu viața emigranților, a exilaților, a misionarilor. Pentru Maica Tereza depărtarea de rădăcini a durat mai bine de șaizeci de ani. Și totuși este albaneza cea mai renumită din lume. Visul dumneavoastră este acela de a merge în Albania, maică Tereza?

În răspuns nu este nimic sentimental, nimic nostalgic:

«Nu, nu este un vis al meu. Nu mai am pe nimeni, acolo. Este ceva de care Albania are nevoie. Nu merg în Albania pentru că este națiunea mea, ci pentru că trebuie să-l duc acolo pe Cristos. Albania este atee prin lege. Este unicul stat din lume care a înscris ateismul în constituție. Nu au biserici, nu au moschei, nu au sinagogi. Lăcașurile de cult au fost transformate în muzee. Preoții au fost arestați, nu a mai rămas nimic. Sosirea mea va fi primul pas».

De ce, Maică Tereza?

«Pentru că eu nu deschid o casă dacă nu am capelă. Și în capelă pun crucifixul. Dacă acceptă o casă a mea, îl acceptă și pe Cristos. Iar pentru a-l accepta, trebuie să schimbe legea.

I-am scris președintelui Albaniei. Nu mi-a răspuns încă. Dar știu că mă respectă».

Obțineți mereu ceea ce vreți, Maică Tereza?

«Nu. Nu mereu. Omeneste vorbind, succesul muncii mele nu ar fi posibil. La această oră suntem prezente în 90 de țări și avem 420 de case. E ceva deosebit, nu credeți? Mai ales pentru tinerele generații este ceva deosebit. Tinerii sunt înfometați de Dumnezeu. Aceasta este măreția tineretului».

Care este secretul dumneavoastră, Maică Tereza?

«Rugăciunea care devine acțiune. Rodul rugăciunii este credința. Rodul credinței este iubirea. Rodul iubirii este slujirea. Vedeți, totul se leagă. Ceea ce facem noi este iubirea lui Dumnezeu în acțiune».

Mistică și practică. Ascetică și manager. Marta și Maria. «Noi suntem contemplative în acțiune», repetă. Ați spus: «Când nu va mai fi nici un sărac, atunci ne vom dedica cu totul rugăciunii. Dar mă îndoiesc că acea vreme va veni vreodată. Isus a spus: „Pe săraci îi aveți mereu cu voi”». Pe lângă capacitatea înăscută de a spune lucruri extraordinare cu cuvinte esențiale, se adaugă darul gestului. Acum mă ia de o mână, îmi atinge fiecare deget, și la fiecare rostește câte un cuvânt: «*You did it to me*, a spus Isus». Pentru mine ai făcut-o. Îmi ciupește degetul mic: *You*. Apoi inelarul: *Did*. Apoi mijlociul: *It*. Apoi arătătorul: *To*. Și degetul mare: *Me*. Repetă, cu răbdarea unei mame care trebuie să o învețe pe fiica ei sensul vieții: «Pentru mine ai făcut-o. Salvezi un copil? Pentru mine ai făcut-o. Hrănești un înfometat? Pentru mine ai făcut-o...». Râde, încurajatoare: «Totul e foarte simplu. Dar adesea se uită».

E într-adevăr atât de simplu să devenim sfinți?

«Da, e simplu. Munca ta e să scrii, nu? Și atunci, dacă nu scrii minciuni, dacă nu scrii lucruri care îi descurajează pe

oameni, poți deveni o persoană foarte sfântă. Ceea ce scrii se poate transforma în rugăciune».

Se spune că dumneavoastră sunteți singura sfântă, Maică Tereza.

«O, nu. Fiecare a fost creat pentru a fi sfânt. Am fost creați pentru același scop. Pentru a iubi și a fi iubiți. Am fost creați pentru lucruri mari. Dumnezeu își arată măreția folosind nimicnicia noastră. Acest lucru este foarte clar. Lumea e plină de sfinți vii. Mă bucur că tu îl vezi pe Isus în mine, pentru că eu îl văd în tine».

De la fereastra care dă spre pergolă se aud pașii repezi ai surorilor și sunetul unui clopoțel. E gata să înceapă ora adorației de seară, iar surorile se grăbesc spre capelă. Maica mă privește în tăcere, cu delicatețe mă face să înțeleg că trebuie să plec. Dar mai am ceva, care mă apasă pe inimă de când am intrat. Trebuie să-i mărturisesc că nefericirea a intrat în casa mea, iar durerea mă doboară și mi-este atât de greu să ridic capul pentru a privi înainte.

Mă ascultă cu ochii închiși. Mă face să înțeleg că trebuie să-i povestesc cu calm, pentru că acum mai are timp pentru mine. Apoi îmi spune cuvintele de care am nevoie: «Durerea este un dar al lui Dumnezeu pentru tine. Durerea este un dar minunat. Mă rog ca să nu lași să se piardă lucrarea Domnului. Ca să nu risipești ceea ce este munca Domnului, nu a noastră».

ÎN SFÂRȘIT, ACASĂ

In cimitirul din Tirana nu se văd simboluri religioase. Musulmani, creștini, evrei, agnostici, sunt aduși la același numitor, chiar și în moarte, de articolul 37 al constituției albaneze care impune ateismul de stat. Numai pe două pietre de mormânt, depărtate una de cealaltă, apar două cruci, de bronz, foarte noi. Se înțelege că sunt acolo de puțină vreme. Le-a pus Maica Tereza pe mormintele mamei și al surorii.

Cimitirul este la Kombinat, la periferie. De pe dealurile dimprejur apar buncărele de beton armat construite de dictatorul Enver Hoxha, care era obsedat de psihoza încercuirii și a invaziei străine. Le spunea, cu ton retoric, «carele armate imobile ale poporului, care nu atacă niciodată și nu dau înapoi niciodată». Opt sute de mii de buncăre sunt împrăștiate pe câmpiile albaneze, legate între ele printr-o serie de galerii subterane. Au costat sume nebunești, sustrase bugetului unui stat de trei milioane de săraci.

Pe piatra de mormânt a mamei, Drane, nu este fotografia, ci numai data nașterii și a morții, 1889-1972. Și un înscris simplu, *Ne Shenj Kujtimi*, în semn de amintire, și numele: Lazri și Gonxhia. Lazri (Lazar) este fratele Maicii Tereza, Gonxhia (Ganxhe) este ea cu numele de alint de când era copil. Același înscris apare pe mormântul surorii Age, 1913-1973, și în plus fotografia: un chip frumos și mândru, cu privirea directă. Alături crește un tufiș de trandafiri sălbatici.

Maica Tereza le duce celor două dragi ale sale buchete de flori galbene amestecate cu ramuri de lauri. Are pe umeri

puloverul gri, această primăvară din '91 este deosebit de rece. Așează florile pe pietrele de mormânt trecând cu mâna peste ele ca o ușoară mângâiere și rămâne îndelung cufundată în rugăciune, cu mâinile împreunate sprijine de frunte.

Maica Tereza a suferit durerea de a nu-și mai fi revăzut mama și sora de când, la 18 ani, a plecat de acasă pentru a intra în mănăstire. În anii dinainte de război nu a avut niciodată ocazia să părăsească India. După război, regimul albanez, mai întâi stalinist, apoi maoist, în cele din urmă bastion al marxismului dur și pur, nu i-a permis să intre în Albania, iar mamei și surorii ei nu le-a permis să iasă.

«Vreau să te văd înainte de a muri», îi scria mama. «Acesta este singurul dar pe care îl cer de la Dumnezeu». Fratele Lazar din Italia încercase toate posibilitățile diplomatice pentru a obține o viză pentru Drane și Age. Primise un singur răspuns: «Drane și Age Bojaxhiu nu sunt capabile, din punct de vedere fizic, să întreprindă o călătorie în străinătate». Lazar a comentat: «Este o minciună. Singura boală a mamei și a lui Age se cheamă singurătate și disperare. Sunt înmormântate de vii».

Eileen Egan, în cartea sa *Such a vision of the street*, pe care am citat-o de mai multe ori, relatează astfel una din încercările fără rezultat făcute de Maica Tereza pentru a le scoate din Albania pe Drane și Age:

«În toamna anului 1970, o însoțesc pe Maica Tereza la ambasada albaneză din Roma. Găsim poarta închisă. După ce am sunat de trei ori, apare un funcționar care ne privește foarte suspicios. Maica Tereza, rapidă, exclamă: *Sou de Schipteru*, sunt din Albania. Nu a spus: „Sunt albaneză”, pentru că avea de mult cetățenie indiană...».

Urmează o invitație rapidă de a intra. Americanca explică faptul că este Maica Tereza și adaugă: «Cred că este albaneza

cea mai renumită din lume». Această precizare risipește suspiciunile funcționarului. Maica Tereza îl întreabă dacă poate să vorbească în sârbo-croată, limbă pe care a învățat-o la școală și pe care o vorbește mai ușor decât albaneza din copilărie. Funcționarul îi răspunde că da. Maica Tereza îi ține un discurs deosebit de lung în comparație cu obișnuitul său mod de a vorbi scurt, iar Eileen îl vede că se îmblânzește, oarecum impresionat.

După ce ies, Eileen este curioasă să știe ce a spus Maica: «I-am spus adevărul, că m-am dus la el ca o copilă în căutarea mamei. I-am explicat că mama mea are 81 de ani, și nu am văzut-o de când aveam optsprezece, și că aș vrea foarte mult să-i dea viza pentru Italia împreună cu sora mea. Mi-a răspuns că atașatul însărcinat cu vizele mă va primi mâine».

A doua zi, Maica Tereza și Eileen se întorc la ambasadă. Atașatul, foarte gentil, promite să facă tot posibilul. Trec zilele, ambasada rămâne mută și Maica Tereza se reîntoarce. După ce sună, apare un al treilea personaj, care, fără a o lăsa să intre, îi comunică faptul că el nu știe nimic și că atașatul nu se află la Roma. Unde? La Bari.

Întoarsă acasă, Maica Tereza consultă harta geografică și când descoperă unde este Bari se luminează. Acum este sigură că atașatul a mers să se imbarce pentru Albania așa încât să faciliteze personal călătoria în Italia a lui Drane și Age. Ca de obicei, exprimă încredere și speranță.

Vizele nu au fost acordate niciodată. Drane a murit după doi ani, în '72, la 83 de ani. Și în '73, la 60 de ani, murea și Age.

În bucătăria unui apartament foarte mic din centrul Tiranei, Glystina și Tolo Zhupa îmi oferă o cafea turcească foarte tare și un pahar de Scanderbeg, care este un vin dulceag aromatizat

cu cuișoare, și între timp îmi vorbesc despre Drane și Age Bojaxhiu. Ei le cunoșteau bine. Erau vecini, pe strada Perlat Rexhepi, cartierul nou din Tirana, zis Blocul Prieteniei, în epoca prieteniei cu URSS. Drane și Age trăiau singure, în sărăcie. Balconășul lor era mereu plin de flori. Drane păstra un cufăr plin cu lucrurile lui Lazar, fiul care trăia în Italia. Erau haine, obiecte chiar și un covor. Când o întrebau: «De ce nu le folosiți?», răspundea scurt: «Nu, îi vor fi de folos lui Lazar când se va întoarce».

«Erau femei cu suflet bun», își amintește Glystina. Age era crainică la Radio Tirana în secțiunea de limbă sârbo-croată. Dar când regimul a practicat una din periodicele sale înăspriri împotriva «dușmanilor statului socialist», Age a fost dată afară: era vinovată că era soră cu Lazar Bojaxhiu, înscris pe lista albanezilor refugiați în Italia, și a lui Agnes Bojaxhiu, călugăriță catolică cunoscută sub numele de Maica Tereza de Calcutta.

Atunci Age a început să lucreze ca croitoreasă, în casă, cosând haine pentru prietene, pe ascuns pentru că regimul nu permitea activități private. De fiecare dată când sosea o scrisoare din India, de obicei dura două luni, Drane alerga ca să i-o citească vecinii ei, Glystina și Tolo. «Nu pot face altceva pentru voi decât să mă rog», scria Maica Tereza. Iar surorii: «Age, tu ești îngerul păzitor al mamei».

De Paști și de Crăciun, Drane și Age obișnuiau să pregătească mâncăruri rituale tradiționale creștine albaneze, și-i invitau pe Glystina, care era catolică, și pe soțul ei Tolo, care era ortodox. Pe masa de Crăciun apăreau sarmalele. Pe masa de paște era *buke e Pashkeve*, pască, făcută din lapte și făină fără zahăr, împodobită cu ceapă verde de primăvară și ouă fierte vopsite roșii, un ou de fiecare persoană plus un altul pentru oaspetele neașteptat, conform obiceiului. Se pregătește

în ajun, apoi este dusă în biserică, iar preotul o binecuvântează în timpul riturilor de sâmbătă seara.

Din 1967, anul înăspririi ideologice, bisericile au fost închise, preoții au fost alungați sau arestați, era un delict până și vopsirea ouălor în roșu. Cine are curaj o face oricum, precum creștinii din catacombe. Se ascund până și de copiii din casă care, se știe, vorbesc primprejur. Iar cojile roșii ale ouălor fierte consumate în taină nu se pot arunca în coșul de gunoi, ci se ard, o coajă de ou roșie descoperită de un vecin spion poate atrage o acuzație de «agitatie și propagandă antisocialistă», delict care comportă o pedeapsă de până la șase ani.

«Sunteți prima persoană căreia îi povestim aceste lucruri»: Tolo, funcționar de bancă ieșit la pensie, și soția Glystina, contabilă într-o firmă de construcții, trăiesc decent în acest apartament elegant, cei doi fii sunt deja aranjați cu familiile lor. De mici, copiii erau foarte plini de viață, iar Drane se agita când îi vedea din balconul ei certându-se cu alți copii de pe stradă. Bătea în peretele despărțitor pentru a o avertiza pe Glystina: «Du-te repede, să nu-i bată colegii lor».

După iarna lungă a dictaturii, a sosit și primăvara la Tirana. Studenții au dat jos statuia enormă a lui Enver Hoxha care domina piața Scanderbeg îmbrăcat în paltonul său de bronz, cu privirea fixă îndreptată spre soarele viitorului. Muzeul dedicat lui, operă grandioasă a regimului, închis «pentru lucrări», s-a propus să fie transformat în discotecă. În campusul universitar, rebotezat piața Democrației, au loc adunările Partidului Democratic, apărut o dată cu alte cinci formațiuni politice de când președintele în funcțiune, Ramiz Alia, a instaurat pluralismul politic sub influența evenimentelor. Țara Acvilelor merge la urne pentru primele alegeri libere din istoria sa.

Din Calcutta Maica Tereza aleargă în Albania, în sfârșit liberă. Deschide biserici, inaugurează două case la Tirana și una la Scutari. Se roagă în timpul unor adunări numeroase, unde toți se înghesuie să o atingă. La 19 martie, sărbătoarea sfântului Iosif, a botezat mulți copii, printre care și nepoata Glystinei, Viola, fiica fratelui ei Edoardo Joni. Acea zi de bucurie a costat-o pe Glystina o mică neplăcere: «Biserica sfântul Anton era plină, nu am reușit să mă apropiu de Maica Tereza. Ea vărsat apa pe capetele copiilor, a recitat rugăciunile botezului, apoi a fost asediată de mulțime. Eu eram atât de emoționată că nu am avut forța să-mi fac loc pentru a-i spune că eram prietenă cu mama și sora ei».

Parohia sfântul Anton aparținea franciscanilor. Închisă, asemenea celorlalte biserici și moschei albaneze, în 1967 a fost transformată în sediul Pionierilor. Maica Tereza a obținut permisiunea de a fi redeschisă. S-a întors părintele Zef Pllumi, bătrânul paroh. Este un bărbat în jur de șaptezeci de ani, aplecat de spate, măcinat de cei 23 de ani de închisoare și de muncile forțate. «Dar acum au trecut. Dumnezeu și-a îndreptat ochii spre noi». Părintele Zef povestește:

«În acel an '67 au fost arestați patru parohi din Tirana, iar eu eram unul dintre ei. Ne-au acuzat de înaltă trădare ca spioni ai ambasadei italiene. Doi, părintele Zef Bici și părintele Marc Dushi, au fost împușcați după câteva luni. Părintele Marc și eu am fost condamnați la 28 de ani. Părintele Marc a murit în închisoare. Primii ani de pedeapsă i-am ispășit la muncile forțate în mina de crom din Spac, unde trimiteau prizonierii politici incorrigibili, aceia care nu mărturiseau nimic. Apoi la asanarea mlaștinii din Narta, aproape de Valona, în sud, un loc nesănătos devastat de țăntări. Ziua adunam pământ în mlaștină, noaptea apele se infiltrau din nou iar ziua trebuia să o luăm de la capăt. O muncă de Sisif. Am construit cu brațele

un dig lung de șapte kilometri și larg de șapte metri. Rația zilnică era de 7 grame de ulei, 60 g. de macaroane, 170 g. de legume, 15 g. de zahăr, 800 g. de pâine și 40 g. de carne. Dar carnea rămânea pe hârtie, eu nu am văzut-o niciodată. Pentru cei care protestau, exista o închisoare infernală de întuneric și durere. Uneori mi s-a întâmplat să mă îndoiesc de credință, mă consolam gândindu-mă că și Isus în grădina din Ghetsemani s-a îndoit și încercam să merg înainte.

«În închisoare am cunoscut oamenii cei mai onești din Albania, și cei mai neonești. Cei mai onești erau cei nevinovați, care suportau cu demnitate și curaj condamnări absurde. Cei mai neonești erau spioni pe care ni-i puneau ca tovarăși de celulă ca să ne câștige încrederea și totodată confidențele. Ne obișnuisem să tăcem toți».

Primul gest pe care părintele Zef l-a făcut imediat după ce Maica Tereza l-a chemat înapoi pentru a-și lua din nou în primire biserica, a fost acela de a recupera vechiul clopot și de a-l atârna de salcâmul din curte, până când avea să-l pună din nou în clopotnița dăruită pe jumătate. Și clopotul se obișnuise să tacă.

Clopotul a fost furat în timpul nopții și ascuns, pentru a nu fi topit, la un zugrav musulman, Fiqri Muho, prieten al părintelui Zef. După doisprezece ani de când îl ținea îngropat în beci, Fiqri, fiind nevoit să se mute, îl încredințase lui Gjergji Komnino, ortodox, profesor de etnologie. Profesorul a ajuns în închisoare pentru că scrisese un tratat «revizionist». Și între timp și Foqri Muho a fost trimis în închisoare, pentru activități contrarevoluționare: se plânsese în fața tuturor, într-un magazin, de lipsa de cartofi.

Și iată-i pe cei trei ocnași, călugărul, zugravul și profesorul, întâlnindu-se deodată în aceeași închisoare. Se cunosc bine, au încredere unul în celălalt și vorbesc. Vorbesc despre clopotul

lor. Clopotul ascuns devine simbolul libertății, al vieții de afară, al acelui timp când și ei vor putea reîncepe să trăiască asemenea oamenilor, fără resemnare și teamă.

Sosește Paștele din 1991, primul Pașteal lbanez liber în patruzeci și cinci de ani. Cu pasul său ușor ca de păsărică, Maica Tereza străbate țara Acvilelor. La Tirana deschide o casă pe aleea Ali Pasha 35, într-o vilă mică vopsită în verde care era locuința primarului; și o alta pe strada Ali Gusija, 27, lipită de biserica sfântul Anton, fostul sediu al Pionierilor. Inaugurează catedrala Sfintei Inimi, care fusese transformată în cinematograf cu numele de *Kinarinia*, Cinematograful Tineretului.

O urmez pe Maica Tereza în catedrală pentru riturile din Sâmbăta Sfântă. Celebrează părintele Giorgio Gjergji, care a fost paroh la Pec, în Kosovo, și apoi s-a refugiat în Italia. Maica Tereza l-a descoperit în parohia sfântul Iosif din Grottaferrata, în câteva zile i-a procurat pașaport, viză și bilet și l-a adus cu ea de la Roma.

În catedrală lumea se strivește pentru a o atinge pe Maica Tereza. Pereții miros a vopsea proaspătă, stropi de var pătează podeaua care nu a putut fi rașchetată din lipsă de timp, flacăra lumânării pascale se reflectă asupra aurului pixidei și a ciboriului, daruri de la Ioan Paul al II-lea pentru Maica Tereza.

Împreună cu zece misionare de-ale sale, Maica este alături de altar. Misionarele sunt toate străine, în afară de sora Ancilla care este albaneză. Liturgia este celebrată în limba albaneză. De la altar, părintele Giorgio așteaptă răspunsurile credincioșilor, dar răspund numai Maica Tereza și sora Ancilla: celelalte surori cunosc rugăciunile dar nu în albaneză, credincioșii cunosc albaneza, dar nu și rugăciunile.

Lipsesc băncile, iar mulțimea se înghesuie în picioare, unduindu-se ușor, după respirația colectivă. Fiecare a așezat alături de altar pachetul cu *buke e Pashkeve*, pasca decorată cu ouă fierte vopsite în roșu, ceapă verde, unele și cu o felie de brânză în mijloc. Părintele Giorgio binecuvântează pachetele îngrămădite laolaltă, iar apoi femeile se străduiesc să-l identifice fiecare pe al său, unele îl schimbă cu altul.

Înainte de a părăsi Tirana, merg să o salut pe Maica Tereza în casa de pe aleea Ali Pasha, fosta vilă a primarului, construită în '39, când italienii ocupaseră Albania și între Roma și Tirana exista un du-te-vino al conducătorilor. O misionară mă roagă să aștept în grădină pentru că Maica Tereza vorbește cu ministrul sănătății. De sub pergola încă distrusă, de la ferestrele celui de-al doilea etaj apar capete cu părul alb curioase. Această casă găzduiește deja circa douăzeci de femei în vârstă.

În sfârșit Maica Tereza iese, îmi face semn să o aștept, merge la poarta grădinii unde așteaptă un grup de trecători, schimbă cu ei câteva cuvinte, împarte mici medalii. Apoi vine în întâmpinarea mea, arată cu un zâmbet gentil carnetul cu notițe cu care de multe ori m-a văzut în mână, și mă mustră cu afecțiune: «Dar tu scrii mereu...». Și de data aceasta acceptă să-mi răspundă.

Sunteți fericită că sunteți acasă, Maică Tereza?

«Sunt mulțumită. Dar săracii sunt peste tot. La Tirana, la New York, la Roma».

Ați găsit sprijin aici, în Albania?

«Toți mă ajută și în primul rând autoritățile. Nu eu atrag ajutorul oamenilor, ci săracii. Magnetul sunt săracii. Săracii fac legătura între noi și Dumnezeu. Eu sunt doar un creion de care se servește Dumnezeu pentru a scrie ce vrea».

Ce credeți despre primele alegeri libere?

«Știi că nu vorbesc despre politică».

Dar se va schimba Albania?

«Se va schimba. Cu ajutorul meu și al tău. Da, și ajutorul tău este important, dacă începi să te rogi în familia ta».

Acum ce veți face, Maică Tereza?

«Voi mai rămâne în Albania câteva zile. Merg să deschid o casă la Scutari, pentru copii».

Scoate din buzunarul puloverului o medalie, o sărută înainte de a mi-o da. Îmi strânge mâinile într-ale ei, calde și noduroase, și aduce la zi contabilitatea, așa cum am auzit-o făcând de multe ori: «Cu acestea două din Tirana și cu cea din Scutari voi avea 443 de case în 93 de națiuni». Știu că la următoarea întâlnire numărul va spori și ea îmi va spune acest lucru, ca întotdeauna. Va avea o casă în plus, într-o altă națiune. Pe atlasul carității trebuie înscrise nume noi, locuri noi.

DUPĂ MAICA TEREZA

In capela casei mamă din Calcutta, o tânără ghemuită pe rogojină se roagă în fața unui portret al Maicii Tereza așezat pe jos: această fotografie apare pe prima pagină din *Asian Age*, cel mai răspândit cotidian indian, și a doua zi este reluat de presa internațională. Este 24 august 1996, lumea se teme pentru viața Maicii, internată pentru o criză de malarie care agravează deja precarele condiții ale inimii.

Tânăra care se roagă este o italiancă, Emanuela Marini, infirmieră la spitalul din Brescia, care de câțiva ani își petrece concediile la Calcutta lucrând ca voluntară în Casa muribunzilor sau în Casa copiilor sau a bolnavilor mintal. Acum, deoarece s-a întors în Italia, îmi povestește despre zilele petrecute la Calcutta, zile de teamă:

«Când Maica s-a simțit rău, eram în capelă pentru adorația de la șase după-amiază, a doua întâlnire de rugăciune a zilei după Liturghia de dimineață. Capela era plină, ca de obicei, erau misionarele și circa o sută de voluntari; căldura umedă a după-amiezii de august ne lipea tricoul de spate. În acea seară Maica stătea, ca de obicei, ghemuită în colțul ei, cufundată în adorație, cu ochii închiși și mâinile la inimă. Dar deodată s-a ridicat și a ieșit, lucru pe care nu l-a făcut niciodată; de aceea două surori au mers după ea, și la puțin după aceea a suferit colapsul».

Din spital sosesc vești proaste. Febra malarică provoacă complicații cardiace, inima s-a oprit de trei ori, chiar timp de două minute. Maica se află la reanimare, intubată. A treia zi a

cerut printr-un bilet să i se ia tubul care era insuportabil, dar medicul de serviciu nu a avut curaj s-o facă și a ieșit plângând. Numai sora Priscilla, colaboratoarea cea mai apropiată, a obținut permisiunea de a intra pentru câteva minute, iar apoi relatează: «Stă acolo singură asemenea lui Cristos suferind pe cruce. Nici nu pot să mă gândesc la faptul că atunci când deschide ochii nu ne vede pe nici una dintre noi alături de pat... Numai un miracol o poate salva».

Emanuela povestește: «Noi voluntarii ne-am organizat în așa fel încât capela să nu rămână niciodată goală. Mergeam să lucrăm numai jumătate de zi, iar cealaltă jumătate o petreceam în rugăciune pe rând, pentru că Maica repetă mereu că cel mai important este să te rogi, să te rogi, să te rogi».

La 27 august, ziua când împlinea optzeci și șase de ani, Maica Tereza se simte deja mai bine, se poate sprijini de pernă și sorbi o ceașcă de ceai. Va fi externată după zece zile. Dar o așteaptă alte încercări. O nouă internare la 16 octombrie: a căzut din pat, s-a lovit la cap; se bănuiește o fractură craniană pe care, slavă Domnului, radiografiile o exclud. La 20 noiembrie este din nou în spital, din cauza unei insuficiențe cardiace la ventriculul stâng. Durerile la piept sunt permanente, medicii prescriu o angiografie coronariană. Ea cere să fie lăsată în pace. Doctorul Bardhan, cardiolog la clinica Woodlands Nursing Home, unde era internată relatează: «După rugăciunile de dimineață, Maica Tereza mi-a spus că nu vrea pentru sine îngrijirile pe care săracii ei nu le pot avea și apoi s-a închis în tăcere». Ziarele, puțin lipsite de considerație, au interpretat fraza ca pe o cerere de «eutanasiere». Se uită din nou la faptul că pentru Maica Tereza săracii sunt măsura tuturor lucrurilor, punctul de referință al existenței ei: ceea ce ei nu pot avea, precum o clinică specializată, terapii scumpe, asistență continuă, nici ea nu se simte îndreptățită să aibă. Când surorile

au asigurat-o că medicii o îngrijesc gratuit, acceptă să fie transferată la Centrul de cardiologie «Birla», unde este operată la arterele coronariene. De Crăciun va fi acasă, foarte slăbită. Și imediat după Crăciun își dă demisia de la conducerea Ordinului. Trebuie aleasă cea care îi va succede.

De aceea, la 20 ianuarie 1997 se reunește la Calcutta capitulul general al Misionarelor Carității. Este alcătuit din 44 de superioare regionale plus o sută de delegate din casele răspândite în lume.

Când cineva o întreba pe Maica Tereza asupra celei care ar fi înlocuit-o, și chiar și mie mi s-a întâmplat să-i pun această întrebare, nu fără o oarecare ezitare, răspunsul era mai mult sau mai puțin același: «Nu va fi o problemă. Dumnezeu va ști să găsească o persoană mai umilă, mai ascultătoare, mai fidelă, mai mică, cu o credință mai adâncă, și prin această persoană va împlini lucruri mai mari». Este inutil să insiști pentru a avea vreo indicație asupra acestei surori cu atâția «mai». Iar printre discipolele ei, părea ceva oarecum jignitor să vorbești despre un «după Maica Tereza». Ea este fondatoarea. Ea este cea care a inventat filosofia și mistica Misionarelor, care a ales surorile una câte una, care a dat viață Ordinului prin spiritul său concentrat și original.

La deschiderea capitolului general, ziariștii încearcă să ghicească «favoritele». Paleta de nume este restrânsă la patru sau cinci. Sora Agnes Das, prima discipolă, fostă elevă în școala de Loreto, bengaleză, micuță de statură, tăcută: dar este înaintată în vârstă, are aproape optzeci de ani și e bolnavă. Sora Priscilla Lewis, anglo-indiană, secretară și purtătoare de cuvânt a Maicii. Sora Shanti D'Souza, indiană din Goa, licențiată în medicină, specializată în îngrijirea leproșilor și în ultima perioadă însărcinată cu formarea surorilor înainte de voturile pe viață în casa mamă. Sora Dorothy Francis,

bengaleză, și ea fostă elevă a Maicii Tereza, foarte populară printre surorile din Australia și America Latină, unde a lucrat mult timp. Sora Frederick Hamilton, malteză, foarte activă și energică, se bucură de renumele unei bune administratoare, dar este aproape octogenară.

Previziunile din ajun nu se confirmă atunci când, la 13 martie, se cunoaște numele alesei. Este sora Nirmala Joshi, are 63 de ani, s-a născut la Ranchi, în statul Bihar, într-o familie de brahmani, casta superioară a hinduismului, s-a convertit de când era foarte tânără la catolicism și a intrat în Ordin la șaptesprezece ani. Sora Nirmala (numele înseamnă Neprihănită) a trăit mult timp în străinătate, a condus casele misiunilor din Panama și în Statele Unite; întoarsă la Calcutta, a fost la conducerea ramurii contemplative. Alegerea ei a fost interpretată ca un semn de continuitate: «Cu alegerea unei contemplative, misiunile subliniază dorința de a înrădăcina fiecare angajare în rugăciune și în contemplație, conform învățaturii Maicii», explică monseniorul Henry D'Souza, arhiepiscopul de Calcutta, sub a cărui supraveghere capitolul a votat-o pe noua superioară generală.

Alegerea a fost anunțată într-un mod ciudat, pe care cotidianul *The Times of India* îl definește chiar «criptic». Un comunicat de două rânduri, primul cu majuscule: «Maica Tereza rămâne Mama și Fondatoarea». Iar al doilea rând, cu litere mai mici: «Sora Nirmala a fost aleasă noua superioară generală». Epicentrul este așadar tot ea, Mamă și Fondatoare care nu se lasă închisă în crisalida bătrâneții și a căruciorului în care este de-acum ținută și de unde continuă să-și lanseze mesaje. Ziariștilor care alergau pentru a vorbi cu ea după alegerea noii superioare generale le spune cu aceeași expresie: «Eu la pensie? Nu, mai am încă multe lucruri de făcut». Și imediat după aceea îi invită să meargă la Nirmal Hriday, Casa

muribunzilor: «Acolo sunt persoane care au nevoie să nu se simtă singure».

Atunci când am întrebat-o pe Maica Tereza ce s-ar întâmpla cu Ordinul după moartea ei, mi-a răspuns râzând: «Așteaptă măcar să mor!». Apoi, devenind imediat serioasă, a arătat cu degetul cerul: «Aceasta este opera Lui, nu a mea. El va avea grijă de ea, dacă vom rămâne fideli vocației noastre, care este sărăcia unită cu rugăciunea». Nu a vrut să mai adauge altceva. La insistențele mele a tăiat scurt: «Trăiesc zi după zi». Împlinise deja optzeci de ani, o vârstă la care se vorbește mai mult despre trecut decât despre viitor. Și cu acest răspuns „zi după zi», rezuma paragraful 22 din constituțiile Ordinului: «Va trebui să-i încredințăm lui Dumnezeu atotputernicul orice proiect de viitor. Pentru că ieri a trecut, mâine nu a venit încă, și nu avem decât ziua de astăzi pentru a-l face cunoscut, iubit, slujit pe Isus în cei săraci».

Esența Ordinului rămâne compasiunea, pentru care discipolele au fost pregătite cu o practică ce a întărit vocația în cele care o aveau, a făcut-o să se piardă în cele care credeau că o au. Compasiunea, din latinescul târziu *compati*, a pătimi împreună, este adevărata regulă a Misionarelor Carității, care nu se limitează să-i ajute pe săraci, ci trăiesc asemenea săracilor, *pățimesc* împreună cu săracii; pentru că, pentru a-i înțelege pe săraci, este necesar să cunoști sărăcia. Dintre toate învățăturile Maicii Tereza, aceasta este cea mai revoluționară și mai puțin înțeleasă.

DESPĂRȚIREA DE MAICĂ

Eu trăiesc zi după zi»: această frază, uzuală ca un proverb, Maica Tereza o rostea încă de tânără și a repetat-o mai «des în ultima perioadă a vieții sale, care devenise deja precară și care, așa cum se spune, atârna de un fir de ață, din cauza vârstei, a crizelor de malarie, a inimii bolnave, a oaselor care o dureau. Ultima ei zi a sosit pe 5 septembrie 1997. La 21,30 Maica moare în urma unui stop cardiac în casa sa din Calcutta.

O întâlnisem cu câteva luni înainte, la 29 iunie, la Roma, la Liturghia solemnă celebrată de Ioan Paul al II-lea, cu ocazia sărbătorii sfinților Petru și Paul. În acea zi era și Ziua mondială a carității, iar ea, simbol viu al carității, nu putea lipsi. După mulți ani și multe întâlniri, pentru prima oară m-am întristat văzând-o. Stătea în cărucior, chircită, răsucită, de-acum aproape inexistentă decât prin lumina ochilor încă plini de viață, și chiar și simplul gest de salut cu mâna o costa un efort dureros.

Când a murit, mi-a venit în minte o povestire dintr-o veche scriere hindusă. Era odată o femeie foarte bătrână care dorea să părăsească acest pământ pentru a merge în cer, dar nu putea pentru că al ei guru era plecat și o lasase în grija paznicului focului zeului ashram. Când, în cele din urmă, guru s-a întors, ea a înțeles că era momentul eliberării: «Atunci bătrânele oase au căzut jos și sufletul s-a înălțat ușor». Eram împăcată cu gândul că Maica Tereza nu mai era, dar din egoism, pentru că fără ea ne simțim toți mai săraci, iar lumea devine și mai săracă.

Dar m-a mângâiat gândul eliberării sufletului ei de bătrânele oase; și că și-a recăpătat în sfârșit pasul energic cu care, în timpul vieții, a parcurs stațiunile căii crucii omenești; și pentru că a primit harul să moară în urma unei crize cardiace, în câteva minute, fără suferințele agoniei, după toate celelalte îndurate în ultimii ani.

După cinci săptămâni de la moartea Maicii Tereza, am întâlnit-o pe succesoarea ei, sora Nirmala Joshi, superioara generală a Misionarelor Carității. Era la Roma, pentru prima dintre vizitele sale la surorile din afara Indiei. Stătea într-una dintre cele cinci case romane, în cea de pe strada Casilina 222, unde studiau novicele. Sora Nirmala mi-a arătat moștenirea Maicii Tereza scoțând din buzunarul *sari*-ului două obiecte: «Acesta este rozariul pe care Maica s-a rugat în ultima perioadă. Iar acesta este crucifixul pe care l-a sărutat ultima oară».

Am întrebat-o ce amintire păstra în inimă: «Rezistența ei incredibilă. Chiar și în ultimele săptămâni, în ciuda suferinței de a fi imobilizată în cărucior, continua să lucreze cu zel, să dea instrucțiuni, fără odihnă. Ca și cum s-ar fi grăbit foarte tare. Încercam să o liniștesc, îi spuneam: „Maică, stați liniștită, pentru acest lucru este timp”, iar ea: „Nu, nu, seara se apropie...”. Era cuprinsă de graba de a încheia și până în ultima zi s-a dăruit cu totul». I-am adresat și alte întrebări sorei Nirmala și redau mai jos câteva răspunsuri.

- Care era secretul Maicii Tereza?

«O abandonare completă, radicală, absolută voinței lui Dumnezeu. S-a abandonat cu totul, iar Dumnezeu s-a folosit de ea așa cum a vrut. Maica a făcut accesibilă setea lui Cristos pe cruce, o sete pe care noi trebuie să o potolim cu iubirea

noastră. Isus ne face cunoscută setea sa prin săraci. Pe mine m-a chemat de departe, dintr-o familie care nici măcar nu era creștină, m-a făcut să mă convertesc de la hinduism după ani de așteptări și îndoieli... totul pentru a mă face să înțeleg setea lui după așteptări și îndoieli... totul pentru a mă face să-i înțeleg setea și să o potolesc».

- Maica Tereza v-a relatat vreodată vreo experiență mistică deosebită, o viziune, o revelație?

«Nu. Era foarte geloasă de dialogul ei intim cu Dumnezeu. În schimb ne-a spus adesea durerile și deziluziile ei, într-o manieră foarte omenească. Uneori suferea din cauza criticilor din ziare, din cauza atacurilor care-i erau adresate mai ales în ultimii ani. M-a adus exact pe drumul ei. Pentru o discipolă a lui Isus, persecuția este ceva normal, iar ea nu rămânea surprinsă de acest lucru. Nu a trimis niciodată nici o dezmințire, nici o precizare. Spunea: „Dacă vor să mă acuze, e treaba lor”. Nu am văzut-o niciodată plângând, decât la moartea surorilor, și multe au murit în brațele ei».

- I s-a reproșat Maicii Tereza că le impune discipolelor sale o regulă prea severă. O veți atenua?

«Nu. Regula noastră pare severă pentru cel care nu o trăiește. Pentru cine o acceptă în libertate și cu generozitate, este ușor de însușit cu bucurie. Este alegerea evangheliei. Crezi că evanghelia va dura în timp? Atunci va dura și regula noastră».

- Soră Nirmala, sperați ca Maica Tereza să fie proclamată sfântă cât mai curând?

«Maicii îi plăcea să repete: „Sfințenia nu este un lux destinat câtorva, toți suntem chemați să fim sfinți”. În acest sens, considera că este pe drumul care duce la sfințenie. Proclamarea oficială va avea loc, mai devreme sau mai târziu, iar dorința de a avea loc cât mai repede este foarte puternică în mine, în noi toate. Dar nu putem decât să așteptăm».

- Acum că Maica Tereza nu mai este, vor continua vocațiile, donațiile, ajutorul voluntarilor, protecția din partea celor puternici, adică tot ceea ce atrăgea farmecul ei?

«Nu era ea atracția, Dumnezeu era cel care lucra prin ea. Atâta timp cât vom rămâne fidele lui Dumnezeu și sărăciei, totul va continua ca și mai înainte. În timpul Liturghiei funeraliilor, printre daruri, am adus la altar un creion mare. A fost o idee a surorilor celor mai tinere pentru a o cinsti pe Maică, care se definea ca fiind creionul lui Dumnezeu. Iată, Isus are multe creioane. Folosește unul până se consumă, apoi ia un altul și un altul... Toți suntem creioane ale lui Dumnezeu, pentru un timp».

Maica Tereza a fost înmormântată în capela de la parterul Casei mamă din Lower Circular Road, exact în locul unde se reculegea în rugăciune intimă. Funeraliile, care au fost funeralii de stat din voința guvernului indian, au durat mai mult de șase ore, după ceremonie și cortegiul pe străzile din Calcutta. Sicriul, dus pe același afet de bambus care fusese utilizat și pentru înmormântarea lui Mahatma Gandhi, era descoperit, și se vedea chipul Maicii, puțin umflat din cauza îmbălsămării, cu mâinile împreunate în jurul rozariului, restul trupului acoperit de drapelul indian. Milioane de oameni în întreaga lume au urmărit evenimentul în transmisiune directă la televizor, în 55 de țări. Dar și mai excepțională a fost participarea la Liturghia funebră, celebrată pe stadionul Netaji din Calcutta. Pe lângă cei puternici ai lumii, erau reprezentanți ai tuturor religiilor care sunt în India, ai hinduismului, islamului, budismului, šiismului, zoroastrismului, și fiecare a adus omagiu universalității, ecumenismului unei surori catolice, misionară a lui Cristos, care nu s-a întrebat niciodată cărei credințe îi aparține un sărac. Dacă pentru noi creștinii chemarea cea mai urgentă era aceea la caritatea în numele lui

Isus de pe cruce, necreștinii au simțit în ea binecuvântare, ca un fel de undă benefică, care emană dintr-o ființă cu totul spirituală. Este prima persoană cu adevărat sfântă din «orașul global», recunoscută ca atare de spiritul lumii, dincolo de convingeri și de apartenențe. Simone Weil a scris: «Lumea are nevoie de sfinți care să aibă geniu, așa cum o cetate lovită de ciumă are nevoie de medici».

În zilele următoare morții Maicii Tereza, televiziunea a transmis de mai multe ori o scenă filmată la 3 februarie 1986 în timpul vizitei lui Ioan Paul al II-lea la Calcutta. Se vede papa care intră în Casa muribunzilor, Maica îl ține de mână, fiind cu o treaptă în fața lui, îl conduce pentru a coborî în camera mare centrală spre paturile unde zăceau cei care nu aveau să mai apuce seara, aproape că-l trage după ea așa cum face o mamă cu copilul, iar papa o urmează puțin uimit, puțin emoționat...

Această scenă mi s-a părut sinteza ultimă a iubirii Maicii Tereza. O numim sfântă înainte ca Biserica să o declare astfel, pentru că simțim că ne-a tras după ea ținându-ne de mână, ținându-ne într-un fel de zgardă, pentru a ne ajuta să coborâm spre ultimele frontiere. Ea trăgea, noi o urmam.

Acum, când a murit, mă întreb dacă vom continua să o urmăm cu plăcere și uneori îmi răspund că poate nu o vom face. Motivul acestui pesimism al meu este faptul că lucrurile pe care le-a făcut și le-a transmis Maica Tereza vin din partea opusă a celei pe care am pornit noi. Ea a adus revoluția ei în modul nostru de viață normal, comun. Carlo Bo a scris: «Maica Tereza a fost antagonista noastră, regina infernului pe care noi facem tot posibilul să-l ignorăm». Mulțumindu-ne să o admirăm ne puteam elibera de dezgustul nostru față de ultimii dintre cei din urmă. Se îngrijea ea de aceștia, ea și surorile ei

bine formate pentru compasiune. Ea, intransigentul semn evanghelic.

Noi preferăm să urmărim curentul, ea a mers împotriva curentului. Noi încercăm să trăim bine, ne umplem casa de obiecte inutile, nu renunțăm la nici o comoditate și plăcere, la mâncărurile bune și la hainele frumoase, la vacanțe și weekend-uri, la căldura din timpul iernii, la răcoarea din timpul verii. Ea a trăit lipsindu-se de tot, obsedată de prezența săracilor în lume. Noi evităm să vorbim despre moarte, boli și nenorociri, amăgindu-ne că, dacă le ignorăm, nu mai există. Ea a trăit alături de moarte, de boli, de necazurile zilnice. Noi căutăm siguranță, stabilitate, protecție. Ea s-a expus oricărui risc. Noi disprețuim viața care nu este completă, în plinătatea tinereții, în putere, în sănătate. Ea a învățat că fiecare viață este sacră, dar e mai sacră aceea a copiilor nenăscuți, a celor lipsiți de apărare, a bătrânilor abandonați, a celor singuri.

Noi căutăm să fim raționali, eficienți, productivi, ne uităm la rezultate, vrem o balanță echilibrată. Ea a spus că nu contează cât se face, dar cum se face: greșeala făcută cu gingășie are mai multă valoare decât un miracol făcut cu obrăznicie. Noi trăim în masă, mutări în masă, banalități în masă. Ea și-a îndreptat atenția asupra unei singure persoane, acea persoană unică în acel moment. Nu avea nevoie de numere, de statistici, de cifre, de socoteli.

Aș putea continua cu comparațiile, noi, noi-ea, ea... A fost în toate o călăuză incomodă, un fel de aducere aminte pentru distracția noastră, pentru egoismul nostru; o străfulgerare, o femeie a trudei care a luat asupra sa poverile pe care noi le lepădăm.

Iată de ce mă întreb dacă va mai reuși să ne tragă după ea, și uneori sunt tentată să răspund nu. Dar apoi mă gândesc că lumea merge atât de rău și simțim pe umeri atâta oboseală,

atâta amăgire, atâtea ideologii prăbușite, încât suntem împovărați de teama de a mai crede în ceva. Și atunci îmi zic că Maica Tereza nu se poate să fi existat în secolul acesta din întâmplare. Tot ceea ce a făcut, acea sinteză între gândire și activitate, între misticism și treburile practice, adică «iubirea în acțiune», cum spunea ea, se va putea contabiliza și prin atâția leproși îngrijiți, atâția copii salvați, atâția săraci asistați, atâtea case deschise, atâtea discipole în lume...

Dar Maica Tereza nu a existat din întâmplare.

A invitat-o Providența ca un semnal, un avertisment, o avangardă pentru a indica drumul.

Lumea se duce de răpă, cum să o salvăm și să ne salvăm?

Drumul pe care ni-l arată este o schimbare a inimii.

Accasta este moștenirea Maicii Tereza.

CUPRINS

<i>Prefață</i>	5
<i>Introducere</i>	7
NOTĂ BIOGRAFICĂ.....	13
PRIMA IUBIRE	17
DINCOLO DE ORICE ZID	25
TRENUL SPRE DARJEELING	35
CERTITUDINEA	43
HOINARA LUI DUMNEZEU	47
ÎN CREEK LANE	53
„VIAȚA E VIAȚĂ: SALVEAZ-O”	65
COPIII LEPREI	73
MISIONARA ÎNCHISORII	83
SCANDALUL INDIEI	95
ÎNAINTEMERGĂTOARE ÎN MISIUNEA DE RECUNOAȘTERE	105
TRUPELE DE COMANDO	115
SĂRACII BOGAȚI	125
SURĂȘUL LUI DUMNEZEU	131
O „INIMĂ REA”	141
ÎNTIPĂRITE ÎN PALMĂ	149
SLUJITOARE SMERITĂ	159
INTERVIUL	165
ÎN SFÂRȘIT, ACASĂ	177
DUPĂ MAICA TEREZA	187
DESPĂRȚIREA DE MAICĂ.....	193

MAEȘTRII SPIRITULUI

Cunoscută sub numele de Maica Tereza de Calcutta, albaneza Agnes Bojaxhiu este femeia cea mai cunoscută din lume. Mistică și practică, ascetică și manager, a devenit protagonista universală a carității creștine după o maturizare dureroasă. La optsprezece ani a intrat în ordinul irlandez al Sfintei Fecioare de la Loreto, cu o chemare misionară precisă. Trimisă în India, timp de aproape douăzeci de ani a trăit o viață monahală liniștită, predând geografie și catehism domnișoarelor de familie bună la colegiul din Entally, Calcutta. Dar când a auzit strigătul celor din urmă, ca o «vocație în vocație», nu a ezitat să facă marele salt. A lăsat la o parte comoditatea și protecția din mănăstire pentru a îmbrăca sariul indiențelor din ultima castă și a-i ajuta pe cei mai săraci dintre săraci. Dincolo de ziduri, pe străzi și în periferiile lumii, descoperă chipul lui Cristos în muribunzi, în leproși, în bolnavii de Sida, în copiii abandonți, în ființe umane singure și disperate. Printr-o serie de mărturii directe și prin caracterul nemijlocit al anchetelor jurnalistice, autoarea reconstruiește povestea unică «împotriva curentului» a Maicii Tereza, un creion cu care Dumnezeu continuă să-și scrie propria slăbiciune extremă de a iubi omenirea timpului nostru.

FRANCA ZAMBONINI s-a născut la Verona, dar este romană prin adopție. Licențiată în Litere, după diferite experiențe jurnalistice, ajunge la săptămânalul *Famiglia Cristiana*, unde este șef de redacție a sediului din Roma. A intervievat diferiți protagoniști ai timpului nostru, precum David Ben Gurion, Indira Gandhi, Andrei Sacharov și Tereza de Calcutta. I-au fost acordate, printre altele, premiile jurnalistice *Iglesias*, *Star*, *Hemingway*, *Città di Reggio*, *Walter Tobagi*. A îngrijit apariția cărții-interviu luat Chiarei Lubich, *L'avventura dell'unità* (Aventura unității), 1991.

